

Sørenga: en porøs enklave

*En kvalitativ studie av forsøk på naboskap og
grensetrekking i Fjordbyen*

Yngvild Margrete Mæhle

Masteroppgave i samfunnsgeografi
ved institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

27. mai 2019

Sørenga: en porøs enklave

En kvalitativ studie av forsøk på naboskap og grensetrekking i
Fjordbyen

© Yngvild Margrete Mæhle

2019

Sørenga: en porøs enklave. En kvalitativ studie av forsøk på naboskap og grensetrekking i Fjordbyen.

Yngvild Margrete Mæhle

<http://www.duo.uio.no>

Sammendrag

Oslos befolkning forventes å vokse kraftig de neste tiårene. For å fasilitere den økende befolkningen legger myndighetene til rette for utstrakt boligbygging i byen. I motsetning til etterkrigstidens drabantbyutvikling skjer dagens boligbygging hovedsakelig i den allerede eksisterende byen; en kompakt byutviklingsstrategi. Transformasjon av Oslos tidligere havneområder er en del av denne strategien. Rundt årtusenskiftet ble det vedtatt at Oslos havnefront skulle utvikles til et attraktivt og mangfoldig by- og boligområde, kalt Fjordbyen. En del av Fjordbyutviklingen er nå ferdigstilt, beboere har flyttet inn og bybefolkningen har tatt det i bruk som rekreasjonsområde. Likevel viser forskning at Fjordbyen har blitt et område for samfunnets øvre klasser.

I denne oppgaven ønsker jeg å studere hvordan Sørenga, i Fjordbyen, konstrueres som sted. Dette gjør jeg med bakgrunn i en rekke dybdeintervjuer med beboere, som sees i sammenheng med dokumenter fra Oslo kommune, markedsføringen av Sørenga, fortellinger fra media, og beskrivelser fra eiendomsutviklere og -meglere. For å forstå Sørenga som sted har jeg både studert de interne sidene (befolkningssammensetning, naboskap og beboernes livsstiler) og de utadvendte sidene (strategier for grensetrekking mot besøkende og resten av Bydel Gamle Oslo). Studien viser et nabolag med mye friksjon og få nære relasjoner. Likevel kommer beboerne sammen når de må. I tillegg viser studien til beboernes ulike strategier for å trekke grenser mot sosiale grupper og områder de anser som ”annerledes”.

Studien illustrerer hvordan nyliberal byutvikling, eksemplifisert ved Fjordbyutvikling, bygger bykjerner for samfunnets øvre sosioøkonomiske grupper. På tross av at beboerne i slike områder har svært mobile livsstiler og utbredte sosiale nettverk, beveger de seg i byen som en ”flytende enklave”.

Forord

Først vil jeg takke mine veiledere, Bengt og Per Gunnar, for konstruktive innspill og gode samtaler under masterskrivingen. Takk for at jeg fikk være del av forskningsprosjektet *Invisible Infrastructures: Socioecological Transformations in the Postindustrial Metropolis*, og for at jeg har fått bidra i andre forskningsprosjekter ved Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet. Takk til Astri som i forbindelse med invisible-prosjektet har produsert illustrasjoner til denne oppgaven. I tillegg vil jeg takke Osloforskning for stipend.

Jeg ønsker å takke de andre studentene på masterprogrammet i samfunnsgeografi for støtte, hygge og gode samtaler på pauserommet.

En stor takk rettes mot min familie. Tusen takk til min rause og støttende samboer, Morten, som har stilt med ostesmørbrød og faglige diskusjoner, og støtte gjennom hele prosessen. Og takk til mine foreldre som i alle årene mine på universitetet har vært der for faglig hjelp, motivasjon og varme måltider.

Til slutt vil jeg takke informantene mine, og alle som har hjulpet meg å komme i kontakt med dem.

Yngvild Margrete Mæhle, Oslo, 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Oppgavens formål	3
1.2	Problemstillingene	4
1.3	Oppgavens disposisjon	4
2	Teoretiske perspektiver	7
2.1	Nyliberal ideologi og entreprenørpolitikk i byplanlegging	9
2.1.1	Urban entreprenørpolitikk	10
2.1.2	Politikk for sosial blanding	12
2.1.3	Gentrifisering	13
2.1.4	Kompakt byutvikling	15
2.1.5	Transformasjon av industriområder og nybygd gentrifisering	16
2.1.6	Enklave	18
2.2	Fellesskap og nabolag i byen	21
2.2.1	Fellesskap i byen	21
2.2.2	Sosial kapital	23
2.2.3	Bosted og tilhørighet	24
2.2.4	Nærmiljø og nabolag	25
2.2.5	Nabolagseffekter	27
2.2.6	Sosial blanding: kontakt eller segregering?	27
3	Metode og metodologi	30
3.1	Metodevalg og fremgangsmåte	30
3.1.1	Caset	31
3.1.2	Dybdeintervju	32
3.1.3	Utvalg og rekruttering	34
3.1.4	Intervjusituasjonen	35
3.1.5	Observasjon	37
3.1.6	Dokumentanalyse	38
3.2	Etiske betraktninger	38
3.2.1	Informert samtykke	39
3.2.2	Konfidensialitet	39
3.2.3	Konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet	40
3.3	Analysestrategi og tolkning	41
3.4	Kvalitetssikring av oppgaven	42
3.4.1	Reliabilitet, validitet og overførbarhet	43
3.5	Oppsummerende betraktninger	44
4	Presentasjon av Sørenga	46
4.1	Oslo	46
4.1.1	Østkant og Vestkant	46
4.1.2	Ulikheten øker	47
4.2	Fjordbyen – planer, visjoner og realitet	48
4.2.1	Urbanitet og attraktivitet – markedsføring av byen	50
4.3	Sørenga	51
4.3.1	Utviklingen av Sørenga	52
4.3.2	Sørenga som offentlig rom	53

5	Forsøk på naboskap.....	56
5.1	Hvem bor på Sørenga?.....	56
5.1.1	Sørengabeboernes forestillinger om beboerne på Sørenga.....	56
5.1.2	Sosialt mangfold?.....	61
5.1.3	"Et nytt kapittel" for voksne par med god råd.....	63
5.1.4	Barnefamilier på Sørenga.....	64
5.2	Internt naboskap – bomiljø og naboer på Sørenga.....	66
5.2.1	"Fordragelig bokkultur".....	66
5.2.2	Digitalt naboskap: fremmende eller hemmende for samhold?.....	73
5.2.3	Utleie som hinder for godt naboskap.....	74
5.2.4	Urbane og mobile livsstiler – hemmer betingelser for sosialt liv.....	76
6	Strategier for grensetrekking	78
6.1	Bydelens utvikling – klassisk og nybygd gentrifisering.....	78
6.2	Sørenga: Øst eller vest?	81
6.3	Sørengabeboernes forhold til sine naboer i øst	84
6.3.1	Potensielle, men problematiske overganger mellom det nye og det gamle.....	89
6.4	"Det mest usentrale sentrale området i byen"	93
6.5	Badegjester og turister	96
7	Sørenga: en porøs enklave	100
7.1	Internt samhold – sammenbindende, men ikke brobyggende sosial kapital	101
7.2	Sørenga – et "gated community"?	102
7.3	Sørenga – en eksklusiv enklave?.....	103
7.4	Generelle sluttbetraktninger	104
8	Konklusjon.....	107
8.1	Sørenga – et nabolag med lite naboskap.....	107
8.2	Sørenga – et byområde uten byliv	107
8.3	Sørenga – en "bydel" i Bydel Gamle Oslo.....	108
8.4	Sørenga – en porøs enklave	108
8.5	Oppgavens relevans og overførbarhet	109
	Litteraturliste	111
	Vedlegg / Appendiks	119
	1. Informasjonsskriv og informert samtykke	119
	2. Eksempel på intervjuguide (beboere)	121

Word did not find any entries for your table of contents.

Figurliste

- Bilde 1: Sørenga sett fra Ekebergparken. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle, s. 6
- Bilde 2: Et folketomt Sørenga. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle, s. 54
- Bilde 3: Påsketurister på Sørenga. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle, s. 55
- Bilde 4: Den grå fasaden på Sørenga. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle, s. 103
- Illustrasjon 1: Sørenga. Kilde: Astri Margareta Dalseide, s. 3
- Illustrasjon 2: Fjordbyen, Bjørvika og Sørenga. Kilde: Astri Margareta Dalseide, s. 48
- Illustrasjon 3: Bydel Gamle Oslo. Kilde: UKE, Oslo kommune, s. 52
- Illustrasjon 4: S-skipet. Kilde: Ljunggren og Andersen, 2017, s. 83
- Illustrasjon 5: Avstander fra Sørenga. Kilde: Astri Margareta Dalseide, s. 84
- Illustrasjon 6: Avstander til skoler. Kilde: Astri Margareta Dalseide, s. 91

1 Innledning

Denne oppgaven er en studie av Sørenga; en studie av de som bor der, hvordan de bruker nabolaget sitt, hvordan de definerer det og hvordan de er med på å konstruere stedets identitet og avgrensing. Denne oppgaven er en studie av visjonene for Fjordbyen, hvordan de kommer, eller ikke kommer, til syne på Sørenga, og hvordan byens befolkning inntar og bruker stedet.

Sørenga er et nyutviklet boligområde, helt sør i Bydel Gamle Oslo, geografisk definert av Bispevika i vest, Bjørvika/Barcode i nord, Middelalderparken i øst og Lohavn i sør. Området er del av Fjordbyutviklingen, Oslos største byutviklingsområde i nyere tid (Skrede, 2013). De ti boligsameiene som til sammen utgjør Sørenga har en helt unik plassering i byen, på en pir i Oslofjorden, som tidligere ble benyttet til havnevirksomhet og infrastruktur. Sørenga er et offentlig tilgjengelig sted, med nye byrom, publikumsrettede funksjoner og havnepromenade, og er et viktig ledd i kommunens ambisjoner om å tilgjengeliggjøre fjorden til byens befolkning. Samtidig består området i all hovedsak av nye boliger, med innflyttere som forsøker å finne og definere sin plass i byen. Sørenga er, i kraft av sin plassering, både nær og fjernt fra byens liv og larm.

Rundt tusenårsskiftet ble det vedtatt at store deler av Oslos havneområder skulle transformeres til moderne by- og boligområder innenfor det som ble kalt Fjordbyen (Oslo kommune, 1997). Allerede på 1980-tallet var den vestlige delen av havneområdet omgjort fra verftsområde til butikker, kontorer og boliger, Aker Brygge. Vedtaket om å utvide denne utviklingen til å inkludere større deler av havnen innerst i Oslofjorden gjenspeiler et skifte i det økonomiske grunnlaget i byen. Industri- og havnenæringene ble i økende grad erstattet av teknologi-, finans-, og servicenæringene, boliger og rekreasjonsområder. Denne typen transformasjon i tidligere havneområder er en byutviklingsstrategi som blir tatt i bruk verden over (se blant annet Baltimore, London, Amsterdam og København). Planene for Fjordbyen i Oslo beskriver et framtidig moderne og livlig bolig- og byområde (Oslo kommune, 2008). Fjordbyen er delt opp i ulike underområder med forskjellige funksjoner, tilbud og karakter. Delområdet som ligger øst for Vippetangen er Bjørvika, og utstikkeren Sørenga er en del av dette området (se illustrasjon 1). Ytterst på Sørenga-utstikkeren ligger Sørenga sjøbad, som blir brukt av mange osloborgere og besøkende på sommerhalvåret.

Det som foreløpig er gjort av samfunnsvitenskapelig forskning på Fjordbyen har mer eller mindre konkludert med at det har utviklet seg til en enklave for Oslos øvre middelklasse. Bengt Andersen og Per Gunnar Røe (2016, 2017) har studert Bjørvika og Barcode med et fokus på arkitekturen og beslutningsprosessene i utviklingen av området. De viser til de høye boligprisene og konsentrasjonen av kunnskapsintensive bedrifter i Barcode, og konkluderer at ”på bakgrunn av det som er bygget ut, kan det hevdes at Fjordbyen vil bli et sted for utvalgte sosiale kategorier” (Andersen og Røe, 2017, s. 333). Heidi Bergsli (2015) har studert Fjordbyen i Oslo som et eksempel på kulturledet byutvikling. Hun poengterer også at Fjordbyen har blitt et område for de mest velstående i samfunnet, med tilbud og boligpriser som passer denne gruppen, og som samtidig ekskluderer andre deler av befolkningen. Jonny Aspen (2013) illustrerer hvordan promoteringen av Fjordbyen viser et bilde av et urbant liv som mangler fotfeste i byens mangfoldige virkelighet. Selv vil jeg først og fremst rette blikket mot aktørene, og da særlig beboerne på Sørenga. Med andre ord vil jeg, med utgangspunkt i foreliggende studier av Fjordbyplanleggingen (”makro”), forsøke å forstå aktørene, beboernes, stedskonstruksjoner (”mikro”). Jeg vil diskutere om møtet mellom planene og beboernes konstruksjoner fører til spenninger, konflikt eller sammenfall. Etter det jeg kjenner til har ingen tidligere undersøkt livene, motivasjonene og holdningene til de som har bosatt seg i dette nye område av Oslo. Denne typen kunnskap er relevant og viktig for å få et helhetlig bilde av Oslos nye Fjordby, og av de sosiale implikasjonene av byutviklingen i Oslo generelt.

I denne oppgaven retter jeg søkelyset mot informantenes fortellinger, om deres begrunnelse av Sørenga som bosted, hvordan de bruker nærområdet, hvilke oppfatninger de har av eget og nærliggende nabolag, og hvordan de forholder seg til resten av byens bruk av deres nabolag. På denne måten søker jeg å oppnå innsikt på mikro-nivå, og på den måten utforske dypere en del av byen som enn så lenge har blitt studert mest på overordnet nivå. Å si noe om hva Sørenga er innebærer i stor grad også å si noe om hva det ikke er. I tråd med en slik forståelse har jeg lagt vekt på hvordan sørengabeboerne sammenligner sitt eget nabolag med andre nærliggende nabolag i Oslo, og hvordan de ved å ta avstand til eller omfavne andre områder, forsøker å etablere sin egen stedsidentitet. Dette kan blant annet arte seg som ulike strategier for å distansere seg fra befolkningsgrupper og nabolag man ikke ønsker å assosieres med, ofte i form av diskursive grensedragninger.

Illustrasjon 1. Sorenga. Kilde: Astri Margareta Dalseide.

1.1 Oppgavens formål

Sosial gruppering og homogenitet blir ofte ansett som politisk problematisk kun når det skjer i fattige nabolag. Mye forskning på byers sosiale mønstre og segregering har konsentrert seg om byens marginaliserte og fattige nabolag og befolkning, og i liten grad om grupperinger og enklaver for samfunnets velstående befolkning (Atkinson og Ho, 2019). Årsaken til dette er at det først de siste tiårene har blitt tydeliggjort hvor stor påvirkning konsentrasjonen av de øvre sosiale klasser har på de større sosiale, politiske og økonomiske faktorene i samfunnet, hevder Atkinson og Ho (2019). De rikes rom i byen er ansett som uproblematisk, fordi problemer som kriminalitet og fattigdom tilhører andre steder og områder. I likhet med Atkinson og Ho (2019) vil jeg argumentere for at det er vel så relevant, interessant og viktig å studere områder der de rike bor, da dette i like stor grad er med på å forme byens sosiale landskap. Polarisering og segregering skaper større fysisk og sosial avstand mellom ulike grupper i samfunnet. Boligstrategier hos byens øvre sosiale klasser påvirker byens

segregeringsmønstre ved å ekskludere og marginalisere mindre velstående beboere. De rikes enklaver og strategier for grensetrekking er de siste årene blitt tema i byforskningen, men det har i stor grad blitt fokusert på globale byer som London (Atkinson, 2006/2008, Butler, 2007) og byer i USA (Low, 2003, Sampson, 2019). I disse byene ser det sosiale landskapet annerledes ut enn i sosialdemokratiske skandinaviske byer, men også i Norge øker forskjellen mellom de rikeste og de fattigste (Wessel, 2013). Derfor er det viktig å studere hvordan rikdom manifesteres romlig i norske byer, og hvordan bostedspreferanser og strategier hos øvre middelklasse påvirker norske byers utvikling.

1.2 Problemstillingene

foreliggende studier fra Oslo blir områder som Sørenga beskrevet nærmest som lukkede enklaver, der middelklassen antas å være ”gentrifiserere”. Samtidig beskriver kommunens visjoner og utbyggernes projektskisser en levende, mangfoldig bydel, der Sørenga skal være et attraktivt og godt sted å bosette seg. Dette er bakgrunnen for at jeg i denne oppgaven har formulert følgende problemstilling:

- *Hvordan konstrueres Sørenga som sted?*

For å besvare denne hovedproblemstillingen har jeg formulert to underproblemstillinger:

- *I hvilken grad og hva slags naboskap opplever beboerne at det er på Sørenga?*
- *Hvordan plasseres Sørenga inn i et større ”bybilde”?*

Fordi jeg spør *hvordan* Sørenga konstrueres som sted følger det naturlig å spørre *hva* Sørenga er. Derfor vil jeg i slutten av oppgaven se på mine funn opp mot Sørenga i et større perspektiv. Jeg vil også diskutere om Sørenga, slik jeg har funnet området, kan kategoriseres som en ”eksklusiv enklave”, slik andre har hevdet at deler av Fjordbyen har blitt (Andersen og Røe 2016, Bergsli, 2015).

1.3 Oppgavens disposisjon

I kapittel 2 presenterer og diskuterer jeg ulike teoretiske begreper som anses som relevant for å etablere et analytisk rammeverk til å svare på oppgavens problemstillinger. Her vil jeg presentere strukturorienterte perspektiver på dagens byplanlegging og bypolitikk, som jeg

argumenterer for er tett knyttet til nyliberal ideologi, en såkalt entreprenørpolitikk i byutviklingen. Jeg vil fokusere på en mye brukt strategi innen byutvikling; transformasjon av tidligere havneområder til nye by- og boligområder, en form for nybygd gentrifisering. Deretter vil jeg presentere sosiologiske og samfunnsgeografiske teorier om livet i byen, knyttet til begrepene ”fellesskap”, ”naboskap” og ”mikroskalasegregering”.

I kapittel 3 diskuterer jeg metodologi og de metodiske valgene jeg har gjort i arbeidet med oppgaven. I denne studien benytter jeg en kvalitativ metode som i hovedsak er basert på dybdeintervjuer. Jeg vil også kort presentere to supplerende datakilder: observasjon og dokumentanalyse. Jeg vil diskutere de utfordringer den kvalitative framgangsmåte gir med tanke på utvalgskriterier, intervjusituasjonen, samt dataproduksjon og analyse av datamaterialet. I tillegg vil jeg diskutere de etiske utfordringer som foreligger i et slikt studie, spesielt med henblikk på å skåne informantene mot potensielle belastninger ved å delta i forskningen. Til slutt diskuterer jeg hvilke mulige implikasjoner metodiske valg og framgangsmåte i studien har for konklusjonenes overførbarhet, validitet og reliabilitet.

I kapittel 4 gis leseren en presentasjon av Sørenga. Her beskriver jeg først i korte trekk det sosiale landskapet i Oslo med fokus på ”den delte byen”. Deretter presenterer jeg planer og visjoner for Fjordbyutviklingen, etterfulgt av en kort beskrivelse av hvordan området er i dag. Til slutt presenteres Sørenga i sin historiske og geografiske kontekst.

Opgavens analyse presenteres i tre kapitler: kapittel 5, 6, og 7. Kapittel 5 omhandler de interne forholdene på Sørenga. Her vil jeg presentere informantenes oppfattelse av hvem som bor på Sørenga, og i hvilken grad informantene knytter tilhørighet til og identifiserer seg med Sørenga. På bakgrunn av myndighetenes visjoner om å etablere et sosialt mangfoldig område diskuterer jeg mine funn opp mot idéene om et slikt mangfold. I tillegg beskriver jeg informantenes ønsker, holdninger og oppfattelser av det sosiale naboskapet på Sørenga. Jeg avslutter kapitlet med en diskusjon rundt hvorvidt sørengabeboernes urbane og mobile livsstiler er hemmende for det lokale fellesskapet.

Kapittel 6 omhandler sørengabeboernes forhold til andre mennesker i samme bydel, det vil si gjester som benytter seg av de offentlige rommene og serveringsstedene i nabolaget, og informantenes holdninger og forhold til sine naboer i Bydel Gamle Oslo. Her illustrerer jeg sørengabeboernes strategier for grensetrekking og distansering fra det noen av sørengabeboerne oppfatter som ”de andre”.

I det siste analysekapitlet, kapittel 7, diskuterer jeg hvordan utviklingen av Sørenga – basert på beboernes strategier for grensetrekking og konstruksjon av eget nabolag – påvirker Oslos utvikling i et større perspektiv. I dette kapitlet vil jeg se funn og analyser fra

de foregående kapitlene i lys av den mer strukturorienterte teorien presentert i kapittel 2. I kapittel 8 trekkes trådene sammen i en konklusjon av oppgavens viktigste funn, og en vurdering av oppgavens samfunnsmessige relevans og overførbarhet.

Bilde 1: Sørenga sett fra Ekebergparken. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle (28.10.18)

2 Teoretiske perspektiver

For å svare godt og helhetlig på min problemstilling ser jeg det fordelaktig å bruke to ulike teoretiske perspektiver; et strukturforklarende teoretisk perspektiv og et mer aktørforklarende teoretisk perspektiv. Mye av den eksisterende litteraturen om Fjordbyen i Oslo har enten hatt et strukturfokus (Bergsli, 2015, Andersen og Røe, 2016) eller et fokus på vitalitet og byliv med Jane Jacobs teorier som sentrale (Aspen, 2013). Begge perspektivene er fruktbare, men i tråd med Sampsons (2019) anbefaling velger jeg en analytisk strategi der jeg forsøker å integrere mikro- (individenes opplevelser og fortolkninger), meso- (nabolaget) og makro(stat, kommune, lovverk, med mer)-nivåene. (Sampson, 2019, s. 9). Likevel, da mine egne data primært er intervjuer med beboere, vil det være en empirisk hovedvekt på ”mikro” og til dels ”meso”. For å forstå ”makro” ser jeg til foreliggende forskning, men jeg har også foretatt egne dokumentanalyser som kaster lys blant annet over kommunens planlegging og visjoner. For å undersøke hva slags sted Sørenga er vil jeg blant annet se nærmere på om det er grupper som blir inkludert eller (indirekte/direkte) ekskludert fra et eventuelt sørengafellesskap. I den sammenheng vil jeg hekte meg på tidligere utført forskning om ”waterfront transformations”, gentrifisering og segregasjon. Herunder vil jeg også drøfte begrepet ”enklave”, da dette står sentralt i mye av den utførte forskningen på Fjordbyen, enten direkte eller implisert.

Schiefloe (1985) hevder at fram til slutten av 1900-tallet var både byplanlegging og byforskning i stor grad det vi i dag kaller anti-urban. Byen ble sett på som en unaturlig samfunnsform og ble satt opp mot landsbyen, som ble idealisert som det naturlige stedet for mennesker å leve, der de var i pakt med naturen og med sine medmennesker. I følge Schiefloe (1985, s. 25) var byvisjonene ”på en måte at byen egentlig ikke burde finnes, og at den, ettersom den tross alt var der, burde organiseres med landsbygda som ideal”. Med et ben planta i funksjonalisme og det andre i naboskapstenkning var visjonene for byutvikling på begynnelsen av 1900-tallet en funksjonsdelt by. Områder for industri og tung næringsvirksomhet skulle være separert fra sentrumsområder med viktige institusjoner og tjenester, mens boligområder ble lagt til byens utkant. I den anti-urbane teorien var undertonen i strategiene for byutviklingen en kritikk av byen og bylivet på denne tiden (Schiefloe, 1985). Eksempler på slik byutvikling i Oslo er hagebyene fra første halvdel av 1900-tallet og drabantbyutviklingen fra etterkrigstiden i Oslo sør og øst. Fram til 1990-tallet

vokste Oslo i utstrekning, såkalt ”urban sprawl” (Hjorthol og Bjørnskau, 2005, s. 353). Mot slutten av forrige århundre oppsto det en motreaksjon mot disse idéene: urbanistiske tankestrømninger ble mer og mer dominerende. Schiefloe (1985) forklarer dette med en ny-utopisk strømning. Man så til middelalderens byer og fokuserte på temaer som offentlig liv, byen som arena for utfoldelse og som en mulighetsstruktur i bysentrum. I en internasjonal sammenheng ble Jane Jacobs med boka ”The Death and Life of Great American Cities” (1961) et av de viktigste bidragene i de nye idéene om byen. Hun gikk mot tidligere tiders idealer om funksjonsdeling og talte for et levende gatemiljø i byen, med funksjonsblanding. Dette mente hun var avgjørende for å skape levende byer. I Skandinavia blomstret den urbane trenden noen år senere enn i Nord-Amerika og andre deler av Europa (Schiefloe, 1985). Rundt 1990-tallet var befolkningsveksten i Norge størst i indre byområder og man gikk fra *suburbanisering* til *reurbanisering*. Eldre og sentrumsnære områder av Oslo ble igjen populære områder å bosette seg, særlig for yngre mennesker. Gentrifiseringen skjøt fart i tidligere arbeiderklasseområder som Grünerløkka, og etter hvert Tøyen, Grønland og Gamlebyen (Hjorthol og Bjørnskau, 2005).

Byen kan være arena for kreativitet, innovasjon og mangfold, samt en arena for fremvisning av rikdom – blant annet gjennom storslåtte privatboliger. Samtidig kan byen være en arena for fattigdom, ulikhet, ekskludering og marginalisering (Swyngedouw mfl., 2005). Dette kommer blant annet kommer til syne i antall hjemløse eller tilstedeværelsen av institusjoner som suppekjøkken. Slike materielle og sosiale kontraster kan gi grobunn for konflikt eller friksjon. Disse karaktertrekkene har vært del av byen siden de først ble utviklet, men har de siste tiårene blitt mer intense, i følge Swyngedouw og kollegaer (2005, s. 1). Endringene i byutviklingsfokuset reflekteres i endringene i den økonomiske situasjonen i verden.

“If suburbanization marked a dominant shift in urban form and the social life of cities in the post-war period, the latest phase in these changes has been a re-sorting of people and places across the urban system in which identity, social class, income and education have formed the basis of today’s urban social mosaic which has produced processes of gentrification and the “forting-up” of central city spaces” (Atkinson, 2008, s. 43).

Mye av byforskningen generelt, og på gentrifisering og segregering spesielt, bruker eksempler fra USA, Storbritannia og andre større verdensbyer. Det er utfordrende å sammenligne disse eksemplene med norske byer, da de skiller seg både i størrelse og sosioøkonomiske forskjeller mellom innbyggerne (Hjorthol og Bjørnskau, 2005, s. 369). Jeg

vil likevel vise til angloamerikansk forskning i denne oppgaven, da det er det som i hovedsak foreligger av studier på feltet.

2.1 Nyliberal ideologi og entreprenørpolitikk i byplanlegging

Overgangen 1970-80-tallet markerte en endring i verdens sosiale og økonomiske historie. Flere faktorer peker på at samfunnet gikk i en mer liberalistisk retning enn tidligere. I USA og Storbritannia var den økonomiske restruktureringen i en nyliberal retning spesielt aggressiv. Man så den samme utviklingen i tradisjonelt sosialdemokratiske land også, dog i noe mindre grad (Brenner & Theodore, 2002, s. 350). Spesielt kom dette til uttrykk gjennom deregulering av finans- og boligmarkedene. David Harvey (2005, s. 2) definerer nyliberalisme som:

“(...)the first instance of a theory of political economic practices that proposes that human well-being can best be advanced by liberating individual entrepreneurial freedoms and skills within an institutional framework characterized by strong private property rights, free markets, and free trade”.

Disse endringene i politikken og ideologien henger sammen med samfunnsendringer, og spesielt gjennom endringer i næringsgrunnlaget i vestlige land. Flere større byer opplevde en økonomisk nedgang da industrivirksomheter ble lagt ned på 1970- og 1980-tallet, og myndigheter så til nye strategier for økonomisk vekst i servicenæringene, og særlig kunnskapsintensive bedrifter. Fra en Fordistisk kapitalisme med fokus på industri og kollektivt konsum, til post-Fordistisk nyliberalisme, grunnet på kunnskaps- og informasjonsteknologi, finans- og tjenestenæring (Harvey 2005, s. 3).

Norge, og andre nordiske land, har ikke vært like preget av nyliberale endringer som Nord-Amerika og Storbritannia, men vi ser også her endringer i en nyliberal retning, både i form av endret næringsgrunnlag og liberalisering av finans- og boligmarkedet. Norge blir ofte trukket frem som et sosialdemokratisk eksempel til etterfølgelse, og selv om velferdsstaten fortsatt lever, har 80-tallets postindustrielle endringer ført til at ulikheten blant befolkningen har økt, forklarer Wessel (2013). Spesielt gjelder dette for Oslo. Mellom 1966 og 1977 mistet Oslo 14.000 arbeidsplasser i industrinæringen (Stugu, 2006). Mens ulikheten mellom utdanningsgrupper har holdt seg stabil de siste tiårene, har inntektsforskjellene mellom

forskjellige næringssektorer økt, forklarer Wessel (2005). Den økte inntektsforskjellen skyldes i stor grad overgangen til en postindustriell økonomi og en voksende kunnskapsintensiv forretningstjeneste (knowledge-intensive business service, KIBS). Det er den voksende KIBS-næringen som står for den største endringen og økningen i ulikhet i Oslo, da det er en økt inntektsforskjell mellom KIBS-segmentet og resten av økonomien (Wessel, 2013, s. 1090). Oslo er på vei bort fra den norske egalitarismen, hevder Wessel (2005, s. 1565).

Det er spesielt ett område i det norske velferdssamfunnet som har blitt påvirket av deregulering fra 1980-tallet, og som har bidratt til økt ulikhet i samfunnet; liberaliseringen av boligmarkedet. Stamsø (2009) forklarer at bolig har en særstilling blant de fire områdene for velferdsstaten (de andre er helse, skole og pensjon), fordi den befinner seg midt mellom sosial og økonomisk politikk. I etterkrigstiden oppfordret politikere til boligkjøp ved å implementere markedsreguleringer til støtte for boligeierskap. På 1980-tallet ble boligmarkedet videre deregulert med argumenter om at det ville skape økt likhet i samfunnet dersom flest mulig eide sin egen bolig (Stamsø, 2009). Stamsø mener derimot at denne liberaliseringen har gjort at den norske velferdsstaten er svekket de siste tiårene. Ljunggren og Andersen (2014) er enige i dette, og forklarer at liberaliseringen av boligmarkedet har ført til økt boligsegregering i Norge, spesielt i Oslo. Massey og Denton (1988, s. 282) definerer segregering som "(...) the degree to which two or more groups live separately from one another, in different parts of the urban environment". Ljunggren og Andersen (2015, s. 306) legger til at boligsegregering er et viktig tema, da det ofte korresponderer med menneskers livssjanser.

2.1.1 Urban entreprenørpolitikk

Den økonomiske og politiske restruktureringen på 1980-tallet og slutten på etterkrigstidens Fordisme har ført til stor uforutsigbarhet for byers fremtid. En løsning mange har sett til er en ny måte å styre byene på, som vi i dag kaller entreprenørpolitikk. Leitner og Sheppard (1998, s. 286) forklarer at i en entreprenørskapstanke ser man på byer som selskaper "whereby self-interested actions of cities competing for economic growth are supported to generate benefits for all urban residents and all cities". Røe (2015, s. 49) forklarer det som at byen er blitt en "vare", "der markedet er mobile selskaper og arbeidstakere i særlig attraktive bransjer". Urbant entreprenørskap er en økonomisk utviklingsbasert styring av byen, med sikte på å revitalisere indre deler av byen som tidligere var preget av fattigdom og lite investeringer.

Den nye urbane politikken har to kjernefaktorer; nyliberalistisk ideologi og konkurransen mellom byer for profitt (Cochrane 2007, s. 88). Visjonene om økonomisk vekst anses å kunne realiseres ved offentlig-private samarbeidsprosjekter i byutviklingen, med trekk fra markedet slik som risikotaking, investering, markedsføring og profittmaksimering; derav begrepet *entreprenørbyer* (Cochrane 2007). Idéen i *entreprenørpolitikk* er at en sterk økonomi i byen vil løse problemene i fattige områder, og problemene til fattige mennesker som bor i disse områdene. Videre vil økonomisk vekst sikre jobber i byene, og føre med seg en utvikling som vil transformere områder i bykjernen i en bedre retning, forklarer Cochrane (2007, s. 88). Offentlige myndigheters rolle skal derfor være å legge til rette for privat investering i bykjernen, slik at dette blir områder som skaper profitt (Cochrane 2007, s. 89). Harvey (1989) kaller denne samfunnsøkonomiske endringen for en overgang fra *managerialism* til *entrepreneurialism*.

I dag blir strategier fra *entreprenørlogikken* benyttet av byplanleggere og –politikere i både små og store byer. En viktig strategi i den interurbane konkurransen er å markedsføre seg internasjonalt, og vise fram et kuratert bilde av byen som levende, attraktiv og internasjonal, gjerne med noen symbolbygg og/eller kulturelle attraksjoner (Hall og Hubbard, 1998). Flere teorier og teoretikere har knyttet kreativitet og byfornyelse sammen. En av dem er Richard Florida med sin teori om *den kreative klasse* (2002). Dette er en idé om at byer må tiltrekke seg den såkalte kreative klasse, som igjen vil føre til økonomisk vekst ved at kreative næringer følger de kreative menneskene. Floridas teori om den kreative klasse kan plasseres perfekt inn i den nyliberale rammen med konkurranse mellom byer, middelklassekonsum og stedsmarkedsføring (Peck, 2005, s. 740-741). Selv om Floridas teorier er kritisert av flere forskere (se blant annet Peck, 2004 og Krätke, 2012) blir hans teori og oppskrift for urban økonomisk vekst tatt i bruk av politikere og planleggere verden over (Skerde, 2013). Også i Oslo ser vi denne strategien i byutviklingen. Dette kan for eksempel leses i Kommuneplanen for Oslo 2015:

”Som hovedstadsregion og dominerende forretningssentrum skal Oslo være den naturlige inngangsporten til det norske markedet og et foretrukket sted for hovedkontorer og etablering av internasjonale selskaper. Som kulturhovedstad skal Oslo være en ettertraktet arena for festivaler og kulturarrangementer og arbeidssted for nyskapende kunstnere. (...) For å henge med i den internasjonale utviklingen må Oslo ha ambisjon om å utnytte innovasjonspotensialet bedre” (Oslo kommune, 2015, s. 16).

I etterkrigstiden fungerte Oslo kommune som byplanlegger (Andersen, 2014), men i dag følger byplanleggingen i Norge markedslogikk, så private aktører har stor innflytelse på utviklingen (Røe 2014). Selv om mesteparten av landområdene i Fjordbyen var offentlig eid bestemte myndighetene at området skulle utvikles i tråd med markedslogikken (Andersen og Røe, 2017). Skrede (2013) forklarer hvordan utviklingen av Bjørvika gjenspeiler Floridas nyliberale idéer, gjennom etableringen av attraktive og spektakulære bygg med viktige kulturelle funksjoner som Munchmuseet, Deichmann og operaen. Han konkluderer med at "the Bjørvika district may be viewed as the materialised expression of a neoliberal political code" (Skrede, 2013, s. 11). Andersen og Røe (2017) mener at Bjørvika planlegges for visse sosiale klasser eller grupper, i strid med et annet aspekt ved entreprenørbyen – sosialt mangfold.

2.1.2 Politikk for sosial blanding

Oppgraderingen av indre byområder i en urban entreprenørpolitikk handler ikke kun om fysiske endringer, men også om å gjøre byområder mer sosialt mangfoldige og levende. Miciukiewicz og kollegaer (2012, s. 1855-1856) definerer sosialt mangfold som "a policy objective with reference both to the social forces and public actions that are needed for the inclusion of all groups, citizens and migrants into urban society and, (...) as an opportunity for diverse urban communities and the collective making of "their" city". Godt byliv har blitt et viktig mål i urbant entreprenørskap (Røe 2015, s. 49). I økende grad ser vi at byer rangeres etter hvor godt byliv de kan tilby. Byers "liveability"-faktorer er med på å plassere dem i den interurbane konkurransen og har stor betydning for investeringer, etablering av næringsliv, turisme og innflyttere (Røe, 2015). "Liveability" lar seg vanskelig oversette til norsk, men man kan si at det er et sted det er godt og komfortabelt å bo. Atkinson (2006, s. 820) forklarer at selv om politikk for "liveability" sies å handle om å skape bærekraftige og mangfoldige byområder, er det egentlig en underliggende strategi for å skape byrom og boligområder for de øvre sosiale grupper i samfunnet. Gospodini (2006, s. 312) kaller det for "the "selling" of city as commodity to the "flaneur", or the pleasure-seeking "urban voyeur". Idéen om den mangfoldige byen henspiller på Jacobs' (1961) teorier om å skape livlige og levelige byer, som i stor grad handlet om å tilføre byen et mangfold av tilbud og et mangfold av mennesker.

Målet om sosial blanding som politisk virkemiddel for å bedre byområder og befolkningens livsutsikter er blitt kritisert av flere (se blant annet Atkinson 2006, Lees 2008,

Cochrane 2007). Kritikken går i hovedsak ut på at denne politikken i bunn og grunn er en strategi for økonomisk vekst som overskygger den generelle befolkningens behov. Politikk for sosialt mangfold blir som oftest igangsatt i områder av byen som oppfattes som dårlige, for å gjøre de attraktive for middelklassen. Disse strategiene benyttes sjeldent i områder av byen som er dominert av de øvre sosiale klasser. På tross av denne kritikken tar politikere og planleggere til seg idéene. Verden over ser vi politiske ambisjoner og strategier for *sosialt mangfold* i planer for byutvikling. Politikere argumenterer med at sosial blanding i bykjernen vil føre til bedre tilbud og tjenester i byen. Kritikere, som Cochrane (2007), mener politikk for sosialt mangfold er et verktøy for å markere seg i den interurbane konkurransen, da tanken er at de som allerede bor der ikke alene er kapable til å gjøre byen attraktiv for investorer eller turister. Røe (2015, s. 56-57) hevder at den urbane entreprenørbyen er en sosial konstruksjon, der utvalgte representasjoner av byen fremmes, og visse former for byliv vinner fram på bekostning av andre. Den attraktive byen man streber etter å utvikle er attraktiv for noen, men ikke for alle, og kan derfor føre til en sosialt uheldig byutvikling, forklarer Røe videre. Ved å fokusere på ”livability” framfor levekår eller velferd retter man ”det gode livet i byen” mot en utvalgt sosial klasse, den kreative klasse, som man anser vil bidra til å gjøre byen mer attraktiv (Røe, 2015, s. 57). Krätke (2014, s. 148) er kritisk til visjoner om sosial blanding for å skape attraktive byer, og mener at en slik politikk ”serves to reinforce the right to the city of those that already have it”. Selv om det er et økende fokus på sosial ulikhet i byer er det lite politikk som faktisk forsøker å utfordre systemet (Atkinson og Ho, 2019, s. 5).

2.1.3 Gentrifisering

Gentrifisering, i sin klassiske form, er karakterisert som en kompleks urban prosess som omhandler flere fenomener; oppussing av gamle, slitne områder i indre by, økning i eiendomspriser, overgang fra leie- til selveierboliger, og middelklassens inntog i tradisjonelle arbeiderklassestrøk (Lees, Slater & Wyly 2008, s. 5). Siden Ruth Glass’ første definisjon av begrepet i 1964 har byer endret seg. Spesielt tydelig har byers økonomiske grunnlag endret seg fra moderne kapitalisme til en nyliberal entreprenørpolitikk. Fra gentrifiseringsbegrepet ble introdusert har fagfolk diskutert de interne prosessene i fenomenet, spesielt hva man skal legge mest vekt på av aktører og strukturer, og kultur og kapital. Diskusjonen har stått mellom en produksjonsforklaring, der man ser forklaringen på gentrifisering i rente-gapet i byen og kapitalistiske investeringer, og forbrukersideforklaringer som ser forklaringen i

endret forbruksmønstre og livsstiler hos middelklassen. (Lees, Slater & Wyly 2008). Etter flere år med debatt har de fleste fagfolk sagt seg enige i at man må se til begge argumenter i forklaringen av gentrifisering (Hammel, 2009).

Gentrifisering henger sammen med transformasjon av det økonomiske grunnlaget i byer, ved at økonomien baserer seg på middelklassens produksjon i de nye næringene, og forbruk i byen (Hammnett, 2003). Det er ikke lenger industri, med sine arbeidere og proletariatet som sikrer byers økonomiske vekst, men middelklassen og den sosiale økonomien, hevder Butler (2005, s. 172-173). Lees og hennes kollegaer (2008, s. xxi) forklarer at gentrifisering i dag anses som "the leading edge of neoliberal urbanism". Videre legger de til: "Gentrification has worked its way into the planning manifesto of urban policy agendas to improve the economic, physical, and social outlook of disinvested central-city locations around the world" (Lees, Slater og Wyly, 2008, s. xxi). De siste tiårene har gentrifisering blitt et globalt fenomen, og det er et økende fokus på å forstå gentrifisering i sin kontekst, ikke som et statisk og fast konsept (Butler og Robson, 2001, s. 2160). Det som beveger seg fra by til by er politiske idéer som kan knyttes til nyliberal urbanitet (Huse, 2014, s. 12).

Etter å ha forklart politikken for sosialt mangfold i byen og gentrifisering blir det tydelig at de to prosessene handler mer eller mindre om det samme; inntoget av nye grupper mennesker med en annen kapital enn de som tidligere bodde der. Gentrifiseringsdebatten har i stor grad blitt ignorert av politikere, mens politikk for sosialt mangfold har inntil nylig i liten grad vært et tema for geografisk forskning (Jackson og Butler 2015, s. 2352). På tross av stor akademisk enighet i at gentrifisering fører til en ufrivillig fraflytting ("displacement") av de opprinnelige beboerne, segregering og sosial polarisering, blir en strategi for sosialt mangfold stadig tatt i bruk i byplanleggingen for å bedre områder i byer. Politikk for sosialt mangfoldige nabolag er et eksempel på hvordan gentrifiseringens retorikk og virkelighet erstattes av en annen diskurs, og et annet teoretisk og politisk språk som forhindrer kritikk og motstand, forklarer Slater (2006, s. 751). Ved å bruke begreper som *urban renessanse*, *byfornyelse* og *bærekraftig byutvikling* usynliggjøres klassekomponenten ved gentrifiseringsprosessen (Slater, 2006). I Oslo er *områdeløft* et eksempel på en slik "forfining" av en gentrifiseringsprosess satt i gang av offentlige myndigheter (Huse, 2014, s. 12).

2.1.4 Kompakt byutvikling

Revitalisering av indre by handler ikke bare om å oppgradere allerede eksisterende byområder (fysisk og sosialt), men også om videre fortetting i byen. Fortettingspolitikken er en motpol til etterkrigstidens drabantbyutbygging, suburbanisering og byspredning. Kompakt byutvikling kjennetegnes ved tett bebyggelse i urbane områder, knyttet sammen med kollektivtransport og med nærhet til servicetilbud og arbeidsplasser (OECD, 2012, 27-28). Forkjempere for den kompakte byen taler for at den vil ha en rekke positive påvirkninger på byen og menneskene som bor der: bevare ubebygde områder i byens ytterkanter, redusere bruken av energi og ressurser, mindre luftforurensing, flere bor nær byens goder, og mindre segregering (Neuman, 2005, s. 17). Den kompakte byen som et ideal i entreprenørpolitikken handler ikke bare om funksjonalitet og transportreduserende tiltak, forklarer Røe (2015, s. 48), men også om visse forestillinger om et urbant hverdagsliv og yrkesliv i byen. Trenden om at folk skal bo tett i byen kaller Bergsli (2015, s.41) for en feiring av ”urbanism as a way of life”. Visjoner for den kompakte byen er knyttet tett opp mot mangfold av tilbud og mangfold av mennesker, som vil gjøre byen attraktiv for ”den kreative klasse” og de kreative selskapene (Røe, 2015, s. 50). Kompakt byutvikling fremmes av både offentlige og private planleggere (Bergsli, 2015, s. 41). Et argument for å bygge tett er at flere vil få tilgang på byens goder (Hanssen, mfl., 2015). Dette kommer blant annet fram i planene for Fjordbyen i Oslo: ”En overordnet målsetning i Fjordbyplanen er at allmennheten skal sikres nye store rekreasjonsarealer, og at byen skal åpnes mot fjorden på en måte som kommer hele befolkningen til gode” (Oslo kommune, 2017a, s. 3). Hanssen og kollegaer (2015) peker på at en slik byutvikling er gunstig for private utbyggere, da det gir bedre avkastning på tomtene og boligene. Bærekraftsmålene har en økonomisk, en sosial og en økologisk komponent. Flere viser til at en kompakt entreprenørby fremmer økonomisk, i større grad enn sosial og miljømessig, bærekraft da fokuset er på økonomisk vekst og konkurranse mellom byer om mennesker og kapital (Hubbard og Hall, 1996, Leitner og Sheppard 1998, Skrede, 2013). Det er ikke økonomisk gunstig å bygge for de fattige i samfunnet. Hvis man skal bygge byer for å tiltrekke seg profitt må man bygge for de rike, forklarer Skrede (2013, s. 10). I sentrumsnære områder med lavere sosioøkonomisk status vil en politikk for kompakt byutvikling føre til økte boligpriser og gentrifisering, og på sikt presse befolkning med lavere økonomisk kapital ut av byen, hevder Røe (2015). Videre skriver han at de sosiale implikasjonene ved en urban og kompakt entreprenørby i stor grad blir oversett av politikere.

2.1.5 Transformasjon av industriområder og nybygd gentrifisering

En voksende bybefolkning og gentrifisering fører med seg økte boligpriser i sentrum, som igjen legitimerer byggingen av nye, dyre boliger i deler av byen der middelklassen tidligere i liten grad bosatte seg. På begynnelsen av 1980-tallet ble industriområder sett på som et hinder for moderne urban vekst, forklarer Bergsli (2015, s. 78). I dag er transformasjon av tidligere industri- og havneområder en av hovedstrategiene for kompakt byutvikling (Hanssen mfl. 2012, s. 16). En slik strategi gagnar både utviklernes mål om profittmaksimering på tomtene og myndigheters mål om å bosette flest mulig i den eksisterende byen (Boddy, 2007). Det er i hovedsak den rikere delen av befolkningen som bosetter seg i slike områder, og utviklingen av transformasjonsområder har få positive påvirkninger på omkringliggende områder, hevder Boddy (2007, s. 103). Transformasjon av havneområder er blitt en populær byutviklingsstrategi som vi i dag ser verden over. To av de mest kjente eksemplene er London Docklands og havnen i Baltimore.

Det er en pågående diskusjon blant teoretikere om man kan kalle slike transformasjonsområder for gentrifisering (se blant annet Davidson og Lees, 2005/2010, Boddy, 2007). Diskusjonen handler om hvor langt man kan strekke gentrifiseringsbegrepet. Davidson og Lees (2005, s. 1165) mener man må forsøke å forstå hvordan gentrifisering skjer i en endret økonomisk, kulturell, sosial og politisk kontekst. De forklarer at på tross av noen forskjeller er det klare paralleller mellom klassisk gentrifisering og nybygd utvikling, som transformasjon av industri- og havneområder. De mener derfor at man må studere slike transformasjonsområder som eksempler på den tredje bølgen av gentrifisering (Davidson og Lees, 2005, s. 1166). Selv om ingen tidligere bodde i disse industriområdene viser Cousin (2017) til at landskapets karakter endres fra tidligere industri og arbeiderklasse til et område tilpasset en øvre middelklasse, med nye tilbud og tjenester rettet mot denne sosiale gruppen. Dette fører til indirekte ”displacement”. I tillegg blir grupper med lavere inntekt ekskludert fordi de ikke har råd til å bo i disse nye boligområdene (Davidson og Lees, 2005, s. 1170).

“On the one hand, waterfront redevelopment offer access to new facilities and to water for visitors and new residents; thus, they create opportunities for social and environmental justice though the delivery of high-quality public spaces, new housing, and proximity to nature. On the other hand, they often prioritize high-end development that caters to a well-off minority of the population and creates controlled spaces from which many are excluded” (Avni og Fischer, 2019, s. 3).

Boddy (2007) mener derimot at det blir feil å utvide gentrifiseringsbegrepet til å inkludere nybygde områder, da det svekker forklaringen og forståelsen av prosessene som skaper slike byrom. Utviklingen av transformasjonsområder til moderne boligområder er en kompleks prosess. Dersom man presser fenomenet inn i gentrifiseringsteorien hemmes forståelsen av den større prosessen, hevder Boddy (2005, s. 103). Jeg vil ikke gå dypere inn i denne diskusjonen, men velger i likhet med Andersen og Røe (2016) å anvende begrepet nybygd gentrifisering for å beskrive utviklingen av Oslos nye Fjordby.

I norsk sammenheng har de øvre sosiale klasser historisk sett alltid bodd i visse deler av sentrum, men man ser en økende tendens til at de bosetter seg i andre deler av byen. For eksempel ser vi dette i klassiske arbeiderklassestrøk som Grünerløkka, men også i nye transformasjonsområder som Fjordbyen. Det blir hevdet at Oslo er en av Europas raskest voksende hovedsteder (Oslo kommune, 2018a). Oslo kommune har derfor igangsatt en stor boligbyggingsprosess. Dette skjer med et innenfra-og-ut-fokus, og med transformasjon av tidligere havne- og industriområder (Skrede, 2013). Transformasjonsområdene i Oslo finner vi hovedsakelig i øst, der industrien historisk sett har vært lokalisert¹. Bjørvika, som er det største delområdet i Fjordbyen, ligger nærmest sentrum og er således særlig viktig for utviklingen av Oslo som en attraktiv og konkurransedyktig by (Andersen og Røe, 2017, s. 326). Andersen og Røe (2017) viser til at Bjørvika, som eksempel på nybygd gentrifisering, skiller seg fra klassisk gentrifisering på flere områder. Fysisk, ved at den består av nye og moderne bygninger, og ikke oppgradering av eksisterende byområder. Sosioøkonomisk, ved at de som flytter inn har en høyere økonomisk kapital. Og politisk, ved at politikken bak nybygd gentrifisering er en annen. Den er mer politisk styrt og planlagt enn i de eldre områdene av Oslo, der gentrifiseringen har skjedd mer organisk, gradvis over tid og med mindre politisk kontroll. Disse nye og større transformasjonsområdene utvikles sammen av offentlige byplanmyndigheter, grunneiere, store utbyggere og internasjonalt anerkjente arkitektbyråer (Andersen og Røe, 2017, s. 335).

Fjordbyen har, i likhet med andre transformasjonsområder (Davidson og Lees, 2005), mål om å være sosialt mangfoldig og tilgjengelig for alle osloborgere (Oslo kommune, 2017a).

¹ <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13225049-1496236791/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Bydeler/Bydel%20St.%20Hanshaugen/Politikk%20Bydel%20St.%20Hanshaugen/Politiske%20saker%20St.%20Hanshaugen/2017/6%20-%20Juni/H%C3%B8ring%20-%20Kommuneplan%20for%20Oslo%20%2C%20Samfunnsdel%20med%20byutviklingsstrategi/Oslo%20mot%202040%20-%20arealstrategikart.pdf>

Wessel (2009, s. 14) hevder at slike visjoner om sosialt mangfold i byen skjuler utviklingen av eksklusive og lukkede nye rom. Det er motstridende hensyn å bygge for en attraktiv by og bygge for alle sosiale grupper (Skrede, 2013). Røe (2015, s. 57) forklarer at transformasjonsområder som Fjordbyen er en form for kompakt entreprenørstrategi, som kan utvikle seg til sosiale enklaver og semi-private byrom. Det bidrar igjen til gentrifisering og sosial eksklusjon, og strider mot visjonene om et mangfoldig havneområde for alle byens beboere.

2.1.6 Enklave

Peter Marcuse (se blant annet 1997 og 2005) har skrevet mye om romlige grupperinger av mennesker i byen. Han forklarer hvordan ulike prosesser i byen har ført til ulike former for sosiale grupperinger av mennesker, som for eksempel ghetto, ”gated community”, og etniske, religiøse og sosiale enklaver. I den engelskspråklige litteraturen brukes ofte begrepet *gated community*. Vi har ikke noe godt norsk begrep for dette fenomenet. Derfor velger jeg å benytte meg av det engelske begrepet videre i oppgaven. Marcuse skiller mellom to typer grupperinger; de som er frivillig og de som er ufrivillig og som bør bekjempes. En av de romlige grupperingene Marcuse forklarer er enklave. Dette definerer han som ”an area of spatial concentration in which members of a particular population group, self-defined by ethnicity or religion or other-wise , congregate as a means of protecting and enhancing their economic, social, political, and/or cultural development” (2005, s. 17). Videre definerer han en *eksklusiv* enklave som et område kjennetegnet av romlig konsentrasjon, ”whose members occupy positions of superior power – wealth, or ethnic, racial, or social status and excludes others from unauthorized entry” (Marcuse, 2005, s. 18). En eksklusiv enklave kan sies å være et attraktivt og dyrt område, der visse mennesker er ekskludert. I motsetning til ghettoer, der folk bor mer eller mindre ufrivillig, har enklaver en positiv funksjon, forklarer Marcuse (1997, s. 242). Man har *valgt* å bo der, med likesinnede, i et fysisk og sosialt adskilt nabolag, som man gjerne føler seg stolt av og identifiserer seg med. Den negative undertonen ved enklaveutvikling er at den fører til segregering (Marcuse, 1997).

Eksklusive enklaver kan gi en rekke goder for de som bor innenfor, eksempelvis lav kriminalitet, sosiale nettverk, lite ”uønsket adferd”, gode fasiliteter, ønsket identitet og symbolsk prestisje. Samtidig bygges de opp av en forestilt frykt for noe/noen utenfor, og utspiller seg som en beskyttelse av individer, husholdninger og deres sosiale og økonomiske kapital, forklarer Atkinson og Ho (2019, s. 10). Samtidig kan inngjerding skape fellesskap og

et godt nabolag, påpeker Gullestad (1986), og de kan være preget av tette sosiale bånd (Robbins, 2005). Enklavedannelse har både en utadvendt side, ekskludering av andre, og en innadvendt side, inkludering av de innenfor. En enklave kan kun sees i relasjon til omkringliggende områder, forklarer Andersen (2008, s. 60). Som Amit (2002) påpeker, kan en bieffekt av fellesskap være at det ekskluderer andre. I motsetning til romlig segregering av mindre velstående beboere ser ikke de rike på egen segregering som noe negativt. De ser det som en fordel å bo adskilt fra områder de anser som marginaliserte og urolige, hevder Atkinson og Ho (2019, s. 4).

Marcuse (2005) mener at staten bidrar til å etablere ulike former for slik bostedssegregering, og at det er de som har mulighet til å sette en stopper for dette. De med høy status bruker makt for å holde andre nede i det sosiale hierarkiet, og i siviliserte samfunn er det staten som har en slik makt til å skille mellom sosiale grupper. Dette gjør de ved å etablere lover og regler som gagnar de med økonomisk og politisk makt i markedssamfunnet, forklarer Marcuse: "The role of the state in the contemporary process of spatial segregation is also new; it reinforces and hardens the effect of the market forces rather than, as has sometimes been the case under various pressures, trying to counter them" (Marcuse, 1997, s. 229). Statens rolle i å etablere disse ufrivillige skillelinjene som reflekterer status og makt er sentral i det Marcuse (2005) kaller en prosess for "oppdeling" i samfunnet. I likhet med dette forklarer Atkinson (2006) at politikere støtter en slik enklaveutvikling fordi de ønsker de øvre sosiale grupper i byen, for å gjøre den mer attraktiv. Argumentasjonen bak offentlig og privat utvikling av slike enklaver for de rike er at det er bra for byens økonomiske utvikling, i tråd med entreprenørpolitikk. "Creating "new" neighbourhoods that will insulate new residents from the existing problems of these cities has thereby legitimated the displacement of residents in the name of spurring wider local economic development" (Atkinson 2006, s. 825). Atkinson (2006, s. 825) mener at slik utvikling er statlig sponset gentrifisering for å tiltrekke seg rike beboere til det som kan anses som en sosialt og økonomisk risikabel investering. Som Sampson (2019) påpeker, bør makroperspektivet (her staten) inkluderes for å forstå det som skjer på mikro- og mesonivå i byen. Atkinson (2006) forklarer videre at suksessen for eksklusive boligområder for middelklassen delvis avhenger av om de klarer å isolere seg fra nærliggende og fattige områder gjennom grensetrekking og distansering.

"In the case of élite and "professional" new flats, there has been a total absence of affordable and social housing, creating a sense of symbolic appropriation in areas adjacent to, but self-contained away from, deprived social rented or traditional working-class areas" (Atkinson, 2006, s. 825).

Caldeira (1996) bruker begrepet *fortified enclave* for å beskrive en form for lukkede og eksklusive enklaver. Hun definerer det som ”privatized, enclosed, and monitored spaces for residence, consumption, leisure, and work” (s. 303). En slik definisjon ligger tett opp til det som kalles ”gated communities” (Low, 2003). Slike lukkede boligområder utvikles fordi beboere søker etter sikkerhet og felleskap i en globalisert verden, men skaper økt segregering, forklarer Low (2003, s. 11). Cousin (2017) har forsket på nybygde boligområder i Paris med fokus på beboernes strategier og motivasjon for å bo i slike adskilte, segregerte områder. Han definerer sosial selvsegregering (self-segregation) som ”a strategy voluntarily adopted by the group or the individuals in question for their own benefit” (Cousin, 2017, s. 65). Det er to bakenforliggende årsaker til at beboere ønsker å bo i slike eksklusive områder hevder Cousin; å bo nær likesinnede, og ekskluderingsfaktorer ved å bo adskilt fra andre sosiale grupper. Mens opphopning av ressursvake i områder sees på som et problem som må håndteres politisk (se for eksempel Groruddalssatsingen og Oslo-sør satsingen) blir ikke slik selvsegregering av øvre middelklasse ansett som et problem, men som legitime private valg forklarer Atkinson (2006, s. 830).

Eksklusive enklaver er en form for sosial isolering, og slike lukkede rom er mest utbredt i samfunn der sosial ulikhet er størst. Caldeira (1996) illustrerer hvordan lukkede enklaver utvikles i São Paulo, en by med enorme ulikheter. Low (2003) studerer gated communities i den amerikanske forstaden, et samfunn der ulikheten også er stor. Hvis man ser bort fra middelalderens bymurer har europeiske byer tradisjonelt sett hatt lite av såkalt ”gating” eller inngjerding av boligområder, forteller Atkinson og Ho (2019, s. 5). I dag blir det flere og flere slike beskyttede boligområder, også i Europa. Dette er en konsekvens av at eiendomsutviklere ser at boligområdenes markedsverdi øker med visse sikkerhetstiltak, selv i områder med lite kriminalitet (Atkinson og Ho, 2019, s. 5). I Norge, der ulikheten mellom folk generelt er mindre enn i de fleste andre samfunn, er heller ikke segregeringen like synlig i byen. Samtidig forklarer Ljunggren og Andersen (2014) at det er de mest ressurssterke i Oslo som i størst grad bosetter seg for seg selv. Gullestad (1986), som studerer nabolag i norsk kontekst, bruker begrepet *symbolske ”gjerder”*. Når hun bruker ord som ”gjerder” og ”porter”, mener hun ikke nødvendigvis fysiske avgrensninger, men viser til ulike symbolske strategier som mennesker tar i bruk for å etablere sosiale grenser og skape avstand til noen andre (Gullestad, 1986, s. 52).

2.2 Fellesskap og naboskap i byen

De tre forfedrene i klassisk sosiologi Karl Marx, Emil Durkheim og Max Weber trakk alle fram byen i sine verk. Marx fokuserte på byen som arena for klassekonflikt. Durkheim skilte mellom to former for sosial solidaritet; den *mekaniske solidaritet*, som kjennetegner tradisjonelle samfunn, og *organisk solidaritet* som er typisk for bysamfunn. Førstnevnte beskrev han som sosial og økonomisk likhet mellom befolkningen, mens sistnevnte i motsetning bygger på ulikhet ved at arbeidsdelingen i byen fører til gjensidig avhengighet i samfunnet. Weber, på sin side, studerte byen med interesse for dens betydning for kapitalistisk økonomi og nye styringsformer. Felles for de tre er at de alle argumenterte for at det moderne kapitalistiske samfunnet hindrer et personlig samfunn med mellommenneskelig kontakt (Schiefløe, 1985). Disse idéene ble videreført langt utover 1900-tallet (Savage mfl. 2005, s. 1). I tillegg til disse tre vil jeg trekke fram sosiologen Ferdinand Tönnies som viktig for den tidlige samfunnsforskningen på bylivet. Han var opptatt av samværs- og relasjonsformer, og så på hvordan slike forhold ble endret i ulike samfunnstyper, henholdsvis i by og bygd. I likhet med Durkheim utviklet han to begreper som beskrev ulike samfunnsformer; *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*. Samfunn preget av nære relasjoner mellom mennesker, som på landsbygda, kalte han *Gemeinschaft*. Bysamfunnet, der forhold mellom mennesker er planlagte, spesialiserte og kalkulerte, kalte han *Gesellschaft*. Med andre ord er bysamfunn, etter Tönnies definisjon, mekaniske eller konstruerte (Schiefløe, 1985).

2.2.1 Fellesskap i byen

De første som studerte og utviklet teorier om byen som et fenomen var sosiologiske teoretikere under det vi kaller Chicagoskolen. Spesielt kjent er Robert E. Park og Louis Wirth. Selv om de forsøkte å forstå byen i seg selv satte de også den moderne byen opp mot landsbysamfunn, og hadde generelt et negativt syn på det moderne bysamfunnet (Schiefløe, 1985). Nabolag, fellesskap og sosialt samhold har siden Chicagoskolen vært viktige temaer i samfunnsforskningen. Sosiologen Berry Wellman (1979) kaller det for "The Community Question", eller fellesskapsspørsmålet. Wellman (1979, s. 1201) definerer debatten som "the question of how large-scale social systemic divisions of labour affect the organization and content of primary ties". Som beskrevet over var fellesskap et viktig tema i de første studiene av bysamfunn, dog med en negativ undertone. Bysamfunnet ble ansett som underlegen landsbysamfunnet, da det bar preg av mindre nære relasjoner og heller forhold basert på

rasjonalitet. Selv om 1900-tallets rådende tanker var at den moderne byen manglet personlige forhold og samhold, har noen samfunnsvitere ment at nye former for nettverk og fellesskap har oppstått i den urbaniserte verden. Spørsmålet er i hvilken grad de tradisjonelle båndene erstattes helt, eller om det blir tilført nye former for sosialt samhold (Forrest og Kearns, 2001, s. 2126).

Wellman (1979) viser til at forskning på fellesskap ofte har tatt for gitt at det sosiale fellesskapet for bybefolkningen er organisert lokalt, slik de er i mer tradisjonelle landsbysamfunn. Dette er imidlertid ikke tilfelle, hevder han. Derfor har forskere ofte feilaktig konkludert med at fellesskapet er borte når de studerer lokalt fellesskap i byen. Han deler fellesskapsdebatten inn i tre hovedkategorier; *det tapte fellesskap*, *det bevarte fellesskap* og *det frigjorte fellesskap*. Wallman (1979) mener at det er mer fruktbart å studere fellesskap i byene med et nettverksperspektiv. Nettverksanalyse studerer strukturene av forhold og flyten av aktiviteter som bybefolkningen har. John Arundel Barnes (1954) var den første som brukte nettverksbegrepet på denne måten. Han forklarer sosiale nettverk som et multi-dimensjonalt konsept: "The image I have is of a set of points some of which are joined by lines. The points of the image are people, or some times groups, and the lines indicate which people interact with each other" (Barnes, 1954, s. 43). Granovetter (1973) skiller mellom det han kaller *steke* og *svake* sosiale bånd. Han forklarer at "styrken" i sosiale bånd kan måles etter hvor mye tid man tilbringer sammen, hvor emosjonelt og intimt forholdet er og graden av gjensidig utbytte av forholdet (Granovetter, 1973, s. 1361). Han vektlegger de svake båndenes betydning. Styrken i de svake båndene ligger i at de er avgjørende for en persons muligheter og integrering i samfunnet. Sterke bånd, derimot, kan styrke lokalt samhold, men fører til fragmentering i et større perspektiv, hevder Granovetter (1973, s. 1378).

Siden 1990-tallet har globalisering vært et viktig tema for samfunnsforskere, også i fellesskapsforskningen. Mange av disse har gått tilbake til idéene om et forvitret lokalt fellesskap i de globaliserte byene, med bakgrunn i informasjonsteknologien og den globale flyten av varer, jobber, kapital og mennesker (Savage mfl., 2005, s. 1). Savage mfl (2005, s. 29) skriver derfor at fellesskapsstudier er i en krisetilstand. Problemet er at forskere ikke er sikre på hvordan man teoretisk skal forstå lokale samfunn i en tid med store globale endringer. I en stadig mer globalisert verden, der mennesker i byen lever travle liv med krevende jobber, søker byboerne å etablere lokale naboskap som passer deres verdier, bakgrunn, ambisjoner og ressurser, forklarer Butler (2005, s. 181). Delanty (2003, s. 131) forklarer at en viktig forskjell mellom moderne og postmoderne samfunn er at gruppedlemsskap er mer flyktig og porøse i dag. Han mener at vi ikke skal se på denne

endringen som en krise eller noe negativt, men som en ny form for fellesskap i samfunnet. I dag er ikke sosiale nettverk nødvendigvis bundet til det lokale nabolaget. Lupi og Musterd (2006) forklarer at mennesker i dag er integrerte i et større og løsere sosialt nettverk. Samtidig binder fortsatt nabolaget mennesker sosialt og romlig sammen, om enn bare av praktiske grunner. Deltagelse i det lokale nabolaget er valgfritt og avhenger av menneskers ønsker og interesser (Lupi og Musterd, 2006, s. 807).

2.2.2 Sosial kapital

Sosial kapital er et begrep som er tatt i bruk av flere teoretikere, men mest kjent er den franske samfunnsviteren Pierre Bourdieu. Bourdieu (2011) hevder at det er umulig å forstå den sosiale verdens strukturer og funksjoner uten å ta i betraktning tre former for kapital: økonomisk, sosial og kulturell. Økonomisk kapital er direkte overførbart til materielle verdier og penger, og kan ta form i for eksempel eiendom. Utdannelse er en form for kulturell kapital, og sosial kapital handler om sosiale nettverk og institusjonaliseres gjennom status og medlemskap i en gruppe. Både kulturell og sosial kapital kan i visse tilfeller overføres til økonomisk kapital, forklarer Bourdieu (2011, s. 82). Sosial kapital kan forstås og brukes på ulike måter. Bourdieu er opptatt av hverdagslige praksiser knyttet til nettverk, mens Robert Putnam (2000) beskriver sosial kapital som sosial organisering. Putnam er mest kjent for sine studier av endringer i det amerikanske samfunnet, der han ser et avtagende sosialt engasjement i lokalsamfunn over hele landet. Fra slutten av 1900-tallet har det blitt stadig mindre oppslutning om sosiale grupper, hevder han, og illustrerer det ved at amerikanere i større grad enn tidligere bowler alene, i stedet for på lag (Putnam, 2000). Han fant at når de eldre trer ut av rekkene i etablerte sosiale grupper er det ingen yngre som tar deres plass (Putnam, 2000). Kjernen i tanken om sosial kapital, etter Putnams forståelse, er at det er verdi i sosiale nettverk. Aktive lokalsamfunn produserer helhetlige samfunn med aktive borgere. Sosial kapital i seg selv definerer han som ”connections among individuals – social networks and the norms of reciprocity and trustworthiness that arise from them” (Putnam, 2000, s. 19). Han forklarer at sosial kapital har både en individuell og et samfunnsmessig aspekt. Individuer kan ta i bruk sine nettverk og på den måten oppnå ulike goder i livet. På den andre siden kan lokalsamfunnet tjene på at individer investerer i sosial kapital, som generelt bidrar til sosial orden. Putnam (2000) illustrerer det ved å vise til at når flere i et lokalsamfunn passer på kriminalitet, vil også de som ikke er del av nettverket nyte godt av deres årvåkenhet. Han forklarer videre at sosial kapital ikke alltid har positive effekter for de som står utenfor

nettverket. Et eksempel, som er relevant i denne oppgaven, er NIMBY ("not in my backyard")-bevegelser. Dette handler om å bruke sosial kapital for å nå et internt mål som i et større perspektiv kan virke sosialt negativt for andre. I den sammenheng er det relevant å skille mellom to former for sosial kapital, *sammenbindende* ("bonding") og *brobyggende* ("bridging"). Sammenbindende sosial kapital er sosiale relasjoner og nettverk innen en homogen gruppe som er med på å styrke deres fellesskap. Brobyggende sosial kapital, på den andre siden, er sosiale nettverk og relasjoner ut av en homogen gruppe, som binder sammen individer fra ulike grupper. Mens førstnevnte er med på å forsterke grenser mot andre grupper, bryter sistnevnte opp slike grenser ved at man knytter bånd med personer som er ulike en selv. På den ene siden er sammenbindende sosial kapital avgjørende for å "klare seg", på den andre siden er brobyggende sosial kapital viktig for å "komme seg videre" (Putnam, 2000, s. 22-23).

2.2.3 Bosted og tilhørighet

Mye er skrevet om *sted*: ulike steder, ulike forståelser av sted, ulike betydninger av sted osv. På grunn av oppgavens begrensning har jeg valgt å ikke gå inn i en grundig analyse av sted, men fokuserer på en del av forståelsen jeg anser som særlig relevant for min studie: *bosted*. For å definere et sted kan det være nyttig å definere hva som befinner seg utenfor stedet, hvor grensene for stedet går, hva/hvor/hvem som er innenfor og hva/hvor/hvem som er utenfor. Steder er ofte forbundet med visse praksiser eller "tilhører" spesielle mennesker eller grupper. I mangelen på gode norske ord for dette velger jeg å benytte meg av Cresswells begrep "in-place" og "out-of-place" (Cresswell, 2004, s. 102-104). Når noen er "in-place" viser det til at deres sosiokulturelle status tilsier at de passer inn. Å være "out-of-place" henviser derimot til å ha krysset en grense, den være seg geografisk eller av sosiokulturell art. I en verden som stadig blir mer globalisert, med mennesker som både blir mer mobile og mer private, har vi fortsatt en trang til å tilfredsstille et behov for å føle tilhørighet, forklarer Butler (2005). Et sted mange søker etter å få dette behovet tilfredsstilt er i bostedet sitt, forklarer han videre. Bostedet har dog flere funksjoner enn å sikre tilhørighet. Savage og hans kollegaer (2005, s. 10) peker på at valg av bosted ikke er tilfeldig, men et strategisk valg som reflekterer hvem man er. Med stor grad av mobilitet og individualitet er det ikke bare bosted mennesker står fritt til å velge, men også hvor vi arbeider, handler, bruker fritiden, og sender barna på skole. Vi har også større mulighet til å velge hvilke arenaer vi ønsker å delta på i det offentlige liv, og hvilke man trekker seg unna. I hvert fall gjelder dette for de øvre sosiale

klasser som har økonomisk kapital til å gjøre slike strategiske valg, forklarer Andreotti og hans kollegaer (2013, s. 579). En måte å trekke seg tilbake fra lokalsamfunnet på er å velge å bosette seg i et segregert og homogent nabolag. Et slikt strategisk valg av bosted benyttes av øvre middelklasse for å definere hvem man er og sin sosiale status (Andreotti mfl, 2013, s. 580).

Savage og hans kollegaer (2005, s. 12) definerer tilhørighet som "(...) a socially constructed, embedded process in which people reflexively judge the suitability of a given site as appropriate given their social trajectory and their position in other fields". Bosted er både stabilt og ustabil. Bostedet er fysisk konstant, men samtidig flyktig i den forstand at de som bor der fortløpende vurderer om stedet passer til å representere deres status (Savage, mfl., 2005). Videre hevder de at bostedet har en økt betydning for menneskers markør av status i en stadig mer globalisert verden (Savage mfl., 2005, s. 12). de Certeau (1988) kaller det for en strategisk sosioromlig posisjonering, mens Savage og kollegaer (2005) bruker begrepet "valgt tilhørighet" ("elective belonging"). Hvor mennesker velger å bosette seg forteller en historie om hvem de er. Dette gjelder særlig dersom individene ikke har noen tidligere forhold til stedet (Savage mfl. 2005). Denne debatten er spesielt interessant i nybygde områder som Sørenga, der ingen tidligere bodde, og de første innflytterne, som jeg har intervjuet, er med på å skape identiteten til stedet.

"One's residence is a crucial, possibly *the* crucial, identifier of who you are. The sorting process by which people chose to live in certain places and others leave is at the heart of contemporary battles over social distinction" (Savage mfl., 2005, s. 207)

2.2.4 Nærmiljø og nabolag

Enkelt forklart kan et nabolag sies å være en forlengelse av hjemmet, både i fysisk og sosial forstand. Robbins (2005, s. 225) definerer et nabolag som "et menneskelig fellesskap i et avgrenset område, og et område for sosiale praksisformer". I en mer strukturell eller politisk forstand kan nabolag sies å være et bestemt område av byen, med et definert miljø eller unike boforhold for innbyggerne (Robbins, 2005). Nabolag er også en arena der mennesker kan definere hvem de er, sin sosiale identitet og sosiale posisjon (Kearns og Parkinson, 2010). Nabolag er ikke et "gitt" område, men sosialt produsert gjennom grensetrekking, hevder Appadurai (1996). "Neighbourhoods are inherently what they are because they are opposed to something else and derive from other, already produced neighbourhoods" (Appadurai, 1996, s. 183). Han mener nabolag ikke er passive og statiske, men endrer seg på bakgrunn av

en utside. Nabolag blir ofte assosiert med det samme som ”fellesskap” (Harvey, 1998, s. 69), og derfor hyllet og dyrket, forklarer Robbins (2005, s. 226). Blokland (2003) viser til at nabolag i den sosiologiske tradisjonen ofte refererer til Simmel og Tönnis, som la vekt på de positive sidene ved stedbundne samfunn.

Forrest og Kearns (2001, s. 2141) legger fram tre måter å forstå ”nabolaget” på. Det er nabolag som ”samfunn”, som ”kontekst” og som ”en vare”. Førstnevnte er de sosiale relasjonene i et nabolag, både nære vennskap og tilfeldig bekjente – begge viktige aspekter i menneskers hverdagsliv. Nabolag som kontekst handler om dets rykte. Særlig gjelder dette i negativ forstand. I nabolag som vare ligger det at man kan kjøpe seg de nabolagskvaliteter man søker etter, enten det er et fellesskap, trygghet eller et komfortabelt liv. Sistnevnte gjelder som regel for nabolag som tar form i lukkede enklaver (Forrest og Kearns, 2001, s. 2142). Mayol (1998) forklarer at nabolaget representerer en trygghetssone. Selv om nabolaget består av flere offentlige gater er det i daglig bruk av beboerne. På den måten kan nabolaget betraktes som en privatisering av det offentlige rom (Mayol, 1998, s. 11). Mayol (1998) forstår således nabolaget som ulike sosioromlige praksiser som sikrer skillet mellom en innside og en utside.

Flere forskere viser til at nabolagets funksjon har endret seg med tiden. Blokland (2003) fant i sin studie fra Nederland at det fantes få nære bånd mellom naboer i et nabolag, og ingen savnet heller slike sterke bånd. I likhet fant Gullestad (2003) at beboere i norske byer generelt er mindre nabolagsorienterte enn tidligere. På den ene siden kan det virke som at nabolaget har mindre å si for sosial identitet i dag, forklarer Forrest og Kearns (2001, s. 2129). Dette skyldes en mer individuell livsstil, der sosiale nettverk er geografisk spredt og man kan holde kontakten via sosiale medier. På den andre siden, kan lokal tilknytning og nabolaget bli enda viktigere i den globaliserte verden, som et sted for trygghet og tilhørighet, slik Savage og hans kollegaer (2005) hevder. Forrest og Kearns (2001, s. 2130) mener det er ”neighbourhood transformed” heller enn ”neighbourhood lost” (jf. Wellman, 1979). Robbins (2005) peker på at nabolagets endrede funksjon ikke nødvendigvis tilsier at nabolagets verdi er forsvunnet, heller handler det om at nabolaget har en annen funksjon enn tidligere. Vi må derfor tilpasse vår forståelse av nabolaget til dagens situasjon. Videre viser Robbins (2005) til at dagens visjoner for et urbant og levende liv i byen kanskje har ført til at nabolag i sin tradisjonelle form har forsvunnet. De som bruker et område er kanskje ikke de som bor der. Særlig gjelder dette for områder som Fjordbyen i Oslo, som skal tiltrekke seg både Oslos befolkning og turister fra inn- og utland.

2.2.5 Nabolagseffekter

Bosted handler ikke bare om identitet, men også om livssjanser. Toft og Ljunggren (2016) har koblet klasseanalyse med nabolagsforskning og studert hvordan nabolagseffekter fungerer i ressurssterke nabolag. Nabolagseffekter har i stor grad blitt studert i fattige områder, forteller de, men de ønsker å undersøke i hvilken grad sosial kapital i ressurssterke nabolag kan øke individers muligheter i livet. De fokuserer på mulighetene ungdom og unge voksne får ved å vokse opp i nabolag med beboere hovedsakelig fra de øvre sosiale klasser. De refererer til Granovetters teori om svake sosiale bånd, da naboer fra øvre sosiale klasser indirekte kan bidra som gode rollemodeller, og direkte ved, for eksempel, hjelp i jobbmarkedet. Studien til Toft og Ljunggren (2016) viser at ungdom fra lavere sosiale klasser har større muligheter for sosial mobilisering dersom de vokser opp i nabolag dominert av ressurssterke husholdninger. Årsakene til dette forklarer de med sosiale nettverk og internalisert oppførsel, sammen med tilegnede personlige livsmål og positive rollemodeller (Toft og Ljunggren, 2016, s. 2952). Flere som har studert sosialt mangfoldige nabolag har funnet at beboere fra middelklassen som bor tett på mennesker de anser som annerledes enn seg selv, i større grad er opptatt av å trekke og opprettholde grenser til andre, enn de som bor adskilt fra andre sosiale grupper (se blant annet Cousin, 2017 og Watt, 2009). Hvis det er for store sosiale forskjeller mellom beboerne i et mangfoldig nabolag, vil sosial kapital heller virke sammenbindende internt i en sosial gruppe enn brobyggende mellom ulike grupper (Atkinson og Kintera, 2000).

2.2.6 Sosial blanding: kontakt eller segregering?

Et argument for sosialt mangfoldige byer er at det vil føre til kontakt mellom forskjellige sosiale grupper; at romlig nærhet fører til kontakt, interaksjon og sosiale nettverk (van Kempen & Bolt 2012, s. 445). Dersom man studerer sosialt mangfold i gentrifiserte nabolag i et makroperspektiv, på grunnlag av befolkningssammensetningen, vil det se ut som sosioøkonomisk/etnisk blanda områder. Spørsmålet er om de ulike gruppene interagerer på mikroskala (Atkinson og McGarrigle 2009, s. 76). Toleranse er et begrep som ofte dukker opp i sammenheng med sosialt mangfold. Toleranse er ikke en side ved mangfold, hevder imidlertid Wessel (2009, s. 6), men heller i hvilken grad mennesker omfavner mangfold. Fainstein (2005, s. 13) forklarer at sosialt mangfold oppfordrer til toleranse, men ikke nødvendigvis fører til toleranse. Dersom livsstilene til de ulike sosioøkonomiske gruppene er for forskjellige vil fordommer forsterkes, heller enn å bygges ned. Ved å ta et dypdykk i

områder som ser sosialt mangfoldig ut på bydelsnivå kan man oppdage tendenser til mikroskalasegregering på et lavere geografisk nivå (Harris og Lewis, 2001, 274). Antropologen Fredrik Barth har vært særlig opptatt av slike grenser mellom grupper. Barth (1994) forklarer at grenser finnes selv om personer beveger seg over dem, og forskjeller kan vedlikeholdes på tross av kontakt mellom grupper. Han kaller dette for "osmose": "Boundaries may persist despite what may figuratively be called the "osmosis" of personnel through them" (Barth, 1994, s. 21). Selv om Barth først og fremst var interessert i fenomenet "etniske grupper", mener jeg det er en god "analytisk linse" å se på Sørenga gjennom, som samfunn eller sosialt felt.

Jeg ønsker å studere hvordan segregering foregår i praksis. Derfor vil jeg ikke studere segregering som prosess i et makroperspektiv, men som praksis på meso- og mikronivå. Det finnes mye forskning på hvordan gentrifisering påvirker byers utvikling, men de sier lite om hvordan det påvirker forholdet mellom ulike grupper i byrommet (Bridge, Butler & Le Galès 2014). Studier på mikroskala som har undersøkt hvordan ulike sosioøkonomiske eller etniske grupper i sosialt blanda nabolag forholder seg til hverandre i hverdagen, forteller om sosialt segregerte nettverk mellom naboer, på bakgrunn av sosioøkonomisk status eller etnisitet (Lees 2008, s. 2456), såkalt mikroskalasegregering (Harris og Lewis, 2001). Øvre sosiale klasser er villig til å bo side om side med lavere klasser så lenge de kan distansere seg innen visse arenaer, og på den måten opprettholde status, verdier og sosiale praksiser (Andreotti, mfl. 2013). Atkinson (2006) kaller det for koloniseringsstrategier, hvordan øvre middelklasse opprettholder skiller mellom dem og andre på tross av fysisk nærhet i byrom. Disse strategiene varierer fra relativt åpen isolasjon til at man lukker seg inne på bakgrunn av ekstrem frykt og rikdom. Andreotti, Le Galés og Fuentes (2013) kaller slike strategier for "partial exit", Jackson og Butler (2015) kaller det for "social tectonics", mens Castañeda (2012) snakker om "symbolsk segregering", der forskjellige mentale kart og verdenssyn plasserer mennesker i ulike symbolske univers. De ulike sosiale klassene bor i samme nabolag, men de interagerer kun i noen få situasjoner – som de øvre klassene velger. Det kan for eksempel utspille seg slik at de handler i de samme matbutikkene, men ikke sender barna sine på de samme skolene. Det finnes flere ulike metoder for å trekke seg tilbake fra det lokale livet i visse sosiale arenaer. Andreotti og hans kollegaer (2013, s. 580) trekker fram forbruk, vennskap, jobb, bolig og skolevalg som arenaer middelklassen kan velge å delta eller ikke delta. Gjennom hverdagslige praksiser segregerer de seg selv for å opprettholde konstruksjonen om egen middelklasseidentitet. Jackson og Butler (2015) kaller det "social tectonics" fordi de ulike gruppene beveger seg forbi hverandre med lite kontakt, slik platene i

jordskorpa gjør. Dette utspiller seg som regel i sentrumsnære områder som har gjennomgått eller gjennomgår en gentrifiseringsprosess, eller i enklaver for de rike i byen. På denne måten får man en ny type segregering på mikronivå i områder som i et makroperspektiv har en sosialt mangfoldig befolkning. Atkinson og Ho (2019, s. 6) påpeker at disse enklavene er porøse, og strategiene for sosial og fysisk adskillelse i det urbane rom tas i bruk når det anses som nødvendig.

Det er øvre middelklasse som i hovedsak ”selvsegregerer” seg i slike områder, og som har en fordel av at landskapet er organisert på denne måten. Cousin (2017) har i sin studie fra Paris intervjuet en rekke beboere i ulike nybygde områder om deres syn på segregering og urettferdighet i byutviklingen. Han forklarer at: ”In accordance with neoliberalism’s very little concern with the concentration of wealth and opportunities, these respondents do not really see residential self-segregation and urban inequality as a social problem” (Cousin, 2017, s. 77). Butler (2007) kobler fysiske og sosiale komponenter fra gentrifisering og suburbanisering i sin studie av nybygde boligområder i Londons havneområde, London Docklands. På tross av at disse områdene lå geografisk tett på belastede områder i indre by, hadde de som bodde i det nye boligområdet større forestilt frykt for sosial blanding enn middelklasseinformanter som bodde lengre unna slike nabolag. Butler (2007) forklarer at beboerne i London Docklands ønsker å ha godene ved å være nær byen, men ikke *for* nær. Dermed ligner deres ønsker for nabolaget mer på tradisjonelle forstads karakteristikk, enn sentrumsnære, gentrifiserte områder. Som Butler (2005, s. 175) skriver, er det interessant å studere menneskers forhold til rom, og hvordan identiteter konstrueres i sosialt blanda nabolag der mennesker med ulik sosial bakgrunn velger å bo geografisk nær andre sosiale grupper.

3 Metode og metodologi

3.1 Metodevalg og fremgangsmåte

Transformasjon av havneområder til moderne by- og boligområder for øvre middelklasse er, som forklart i forrige kapittel, en utbredt trend i dagens byutvikling. Fjordbyutviklingen i Oslo er ett eksempel i rekken av havneområder som har gjennomgått denne transformasjonsmodellen. Planen har siden den ble presentert vært gjenstand for stor offentlig debatt, og i tillegg foreligger det allerede noe forskning om denne utviklingen. Det mangler imidlertid et perspektiv i denne debatten: beboerperspektivet. Flere, inkludert Andersen og Røe (2016) og Bergsli (2015) har studert utviklingen av Oslos Fjordby med et perspektiv ovenfra og ned. Basert på sine studier i et makroperspektiv hevder de at dette har blitt et område for de rike, en eksklusiv enklave. Jeg ønsker å undersøke dette fra en annen vinkel, gjennom hverdagslige fortellinger. Som Huse (2014) sier, kan en slik innfallsvinkel og slike historier framstå som bagatellmessig og uviktige, men jeg vil følge oppfordringen til Lefebvre (2002) om å ta hverdagslivet seriøst, og ser verdien i å studere dets mønstre og menneskers handlinger. Jeg vil undersøke hvor treffende foreliggende begrepsfesting (Hacking, 2003) av Fjordbyen og Sørenga er dersom man ser det nedenfra og opp (Jf grounded theory), med et fokus på beboernes handlinger og holdninger. "Grounded theory" er en forskningsstrategi hvis utgangspunkt er å utvikle teorier på bakgrunn av vekselvis datainnsamling og teoriutvikling (Blaikie 2007). Hvilken metode man velger i et forskningsprosjekt avhenger av hva man ønsker å undersøke, og er særlig knyttet til problemstilling (Thagaard, 2018, s. 12). I denne oppgaven ønsker jeg å oppnå en dypere kunnskap om hvilken betydning (idéer og forestillinger om) naboskap og nærmiljø har for det urbane felleskapet, i tillegg til beboernes holdninger til og strategier for å distansere seg fra andre sosiale grupper. For å oppnå denne innsikten søker jeg å forstå beboernes opplevelser, erfaringer, holdninger, motivasjoner og synspunkter gjennom kvalitative intervjuer. Grundige beskrivelser fra kvalitative intervjuer med beboerne vil jeg se i lys av offentlige myndigheters dokumenter om Sørenga og private utvikleres motivasjon for å utvikle området.

Min studie av Sørenga er et eksplorerende casestudie. Jeg har benyttet meg av et utforskende forskningsdesign, der studiens metoder og innfallsvinkler har utviklet seg i takt med forskningsprosessen. I casestudier studerer man ett eller et fåtall fenomener i dybden for å forstå dypere nyanser, og de kontekstuelle rammene som påvirker fenomenet. Casestudier

kan både benytte kvantitative og kvalitative metodiske tilnærminger. De to metodiske tilnærmingene skiller seg hovedsakelig på hvordan undersøkelsene legges opp, og hva man kan lese ut av data. Der kvantitativ metode vektlegger utbredelse og antall, søker kvalitative metoder å gå i dybden (Thagaard, 2018, s. 17). Denne studien benytter seg av en kvalitativ metodisk tilnærming. Thagaard (2018, s. 11) forklarer at en viktig målsetning ved å bruke en kvalitative metode er å ”oppnå en forståelse av sosiale fenomener”. Alle metoder har sine utfordringer knyttet til blant annet fortolkning av data og etiske betraktninger. For å sikre oppgavens kvalitet, i betydningen troverdighet og overførbarhet, må framgangsmåte og valg av analyseverktøy eksplisitt forklares (Thagaard, 2018, s. 11). I dette kapitlet vil jeg redegjøre for valget av en abduktiv forskningsstrategi og en kvalitativ metode, presentere etiske betraktninger og oppgavens reliabilitet, validitet og overførbarhet. Først vil jeg starte med å presentere det valgte caset, Sørenga.

3.1.1 Caset

Som del av det større forskningsprosjektet *Invisible Infrastructures* var det allerede gitt at mitt studieområde skulle være i Bydel Gamle Oslo. I dialog med resten av prosjektteamet bestemte vi at jeg skulle fokusere på den nyere delen av bydelen, Bjørvika. Prosjektet hadde allerede pågående undersøkelser på Tøyen og Grønland, og prosjektteamet var interessert i å kunne sammenligne funnene fra disse eldre boligområdene med funn fra de nyutviklede områdene i bydelen. For å begrense mitt studiefelt ytterligere valgte jeg å fokusere på Sørenga. Sørenga framstår for meg som det foreløpig mest etablerte nabolaget i Bjørvika. De fleste Osloborgere har en tydelig oppfatning av Sørenga, om hva slags type sted det er og har blitt, og gjerne om hva slags type folk som bor der. Enten gjennom at man selv har benyttet seg av sjøbadet, området serveringstilbud og øvrige uteområder, eller om man har blitt eksponert for den omfattende pressedekningen som området har hatt de siste årene. Den foreliggende forskningen sier at området har blitt et eksklusivt boområde for Oslos øvre middelklasse (Bergsli, 2015, Andersen og Røe, 2016), men få, om noen i det hele tatt, har intervjuet de som faktisk bor der. Sørenga skiller seg både fra nærliggende områder i vest, som Tjuvholmen og Aker Brygge, og fra nabolag i øst, som Grønland og Gamlebyen. Sørenga er et nabolag i etableringsfasen, med en særegen plassering i byen. Jeg ønsker å få dypere innsikt i hvem som bor på Sørenga, i hvilken grad det eksisterer et naboskap der, og hvordan beboerne benytter seg av strategier for å distansere seg fra nærliggende nabolag og menneskene som bor der.

Jeg anser dette for et casestudie der caset er Sørenga. Baxter (2016, s. 131) forklarer at casestudier er særlig gode for å undersøke eksisterende teorier og forklarende konsepter. Som Hacking (2003) forklarer, kan et case forstås og framstilles på ulike måter. Derfor ser jeg dette som en god innfallsvinkel for å undersøke hva Sørenga er et case av, og i hvilken grad enklavebegrepet er passende for Sørenga. Casestudier er en type metodologi. Metodologi sier noe om hva som skal undersøkes, hvordan man skal undersøke dette og hvilke fordeler nettopp den valgte forskningsstrategien har (Baxter, 2016, s. 131). Det er en plan for hvordan man skal utføre forskningen, der man svarer på *hvem, hva, hvor* og *hvorfor*. Hvem som er potensielle deltakere, hva man skal undersøke, hvor undersøkelsen skal finne sted, og hvordan den skal utføres (Thagaard, 2018, s. 55). Metode derimot handler om hvordan man henter inn data (Baxter, 2016, s. 131). Casestudier går i dybden på et avgrenset fenomen. Thagaard (2018, s. 56) definerer et casestudie som ”intensive undersøkelser av et fåtall analyseenheter”. Som Stratford og Bradshaw (2016) sier, skal et case gjerne være et case av *noe*. Mitt case er nabolaget Sørenga. Om Sørenga kan sies å være et case av en eksklusiv enklave i byen er det jeg ønsker å diskutere i analysen. Derfor vil jeg videre i oppgaven nettopp diskutere om Sørenga kan sies å være et *typisk* case av en enklave, eller om det er et *avkrefte*nde case (Stratford og Bradshaw, 2016, s. 122) som taler imot bruken av enklavebegrepet på Sørenga.

3.1.2 Dybdeintervju

Metoden jeg i hovedsak har benyttet i denne studien er kvalitative dybdeintervjuer. Intervju er en god metode for å fylle ”kunnskapshull” som andre datainnhentingsmetoder har vanskelig for å si noe om. For eksempel er intervju særlig godt egnet for å undersøke hvordan mennesker opplever og reflekterer over en situasjon, forklarer Thagaard (2018, s. 12). Slik kunnskap kan gi informasjon om mennesker innad i en gruppe har sammenfallende holdninger og meninger om en sak, eller om det er interne skillelinjer (Dunn, 2016, s. 150), for eksempel med tanke på opplevelsen av internt naboskap eller forhold til andres bruk av Sørenga. I forkant av intervjuene utviklet jeg en intervjuguide (se vedlegg 2), men den ble ikke fulgt til punkt og prikke under intervjuene. Jeg ønsket å la informantene ta opp de tematikker og problemstillinger de var opptatt av, og la dette diktere intervjuet, så lenge det holdt seg innenfor oppgavens tema, med mål om å skape en samtaleatmosfære der informanten følte seg avslappet til å utbrodere om egne erfaringer og opplevelser. Intervjuformen jeg benyttet meg av hadde derfor en *delvis strukturert tilnærming* (Thagaard,

2018, s. 98). Dette innebar at jeg brukte intervjuguiden som en mal for samtalen, men tillot at samtalen utviklet seg utenfor dette rammeverktøyet. Fordelen med et delvis strukturert intervju er at det er fleksibelt og spørsmålene kan tilpasses den enkelte intervjupersonenes forutsetninger (Thagaard, 2018, s. 98). Personene jeg intervjuet hadde ulike personligheter, og det var ulik grad av hvor fritt og umotivert de snakket om de temaer jeg søkte å få innsikt i. De som snakket ”av seg selv” tok ofte selv opp de temaene jeg ønsket å vite mer om. Ved andre intervjuer var ikke informantene like ”selvgående”, og jeg måtte i større grad ta i bruk intervjuguiden og lede samtalen. En annen fordel ved å ha en løs struktur på intervjuene er at jeg kunne tilpasse intervjuguiden underveis i prosessen. Etter de første intervjuene ble det klart at noen spørsmål ikke var like relevante for temaene jeg ønsket å undersøke videre, og andre spørsmål ble lagt til intervjuguiden underveis.

Alle intervjuene som er brukt i denne undersøkelsen, med unntak av ett, ble tatt opp etter samtykke fra informantene. Det andre intervjuet i intervjurekken mangler lydopptak, som følge av en teknisk feil. Som konsekvens vil det derfor ikke bli benyttet noen direkte sitater fra dette intervjuet videre i analysen, men indirekte fortellinger fra informantens historier. Jeg valgte å ikke ta notater under intervjuene for å vie min fulle oppmerksomhet til samtalen og intervjuobjektet. Som Dunn (2016) forklarer, kan det faktum at det ligger en opptaker på bordet mellom informant og forsker være en konstant påminnelse på at alt man sier blir tatt opp, og dermed skape en mer formell situasjon enn ønskelig. I de første intervjuene la jeg selv merke til at mobilen jeg brukte som opptaker til tider opplevdes som et forstyrrende element. Selv om jeg hadde satt mobiltelefonen på lydløs lyste skjermen opp dersom jeg fikk en SMS eller lignende. Derfor valgte jeg etter hvert å sette telefonen i flymodus, slik at den ikke ville tiltrekke seg vår oppmerksomhet, og utgjøre et forstyrrende element.

Etter hvert intervju transkriberte jeg dem ved bruk av programmet HyperTRANSCRIBE. Med 24 lange intervjuer endte jeg med et omfattende datamateriale. Jeg så det fordelaktig å gjennomgå, kode og analysere hvert intervju manuelt og ikke ved hjelp av et automatisk kodeprogram. Dette gjorde jeg for å oppnå dyp og fullstendig forståelse av hvert intervju og hver informants fortelling. Da jeg leste gjennom de transkriberte intervjuene knyttet jeg koder og kategorier til de delene som jeg anså som særlig relevant i forhold til det større tema.

3.1.3 Utvalg og rekruttering

Utvalget vil si hvilke personer undersøkelsen baserer seg på. Grunnlaget for valget av intervjupersonene til dette studie er basert på personenes egenskaper eller kvalifikasjoner knyttet til oppgavens problemstilling og teoretiske utgangspunkt. Det er dermed gjort et *strategisk utvalg* (Thagaard, 2018, s. 60). De egenskaper som utgjorde grunnlaget for mitt utvalg var i hovedsak at personen var fastboende på Sørenga. Utover det ønsket jeg et intervju med en eiendomsmegler som selger leiligheter på Sørenga, samt en person som hadde hatt en ledende posisjon i utviklingen av området. Det ville vært for omfattende å kontakte alle som bor på Sørenga, har flyttet vekk fra Sørenga, selger leiligheter på Sørenga eller har vært med å utvikle Sørenga. Dette var heller ikke relevant med tanke på oppgavens omfang.

For å rekruttere informanter som hadde de påkrevde egenskapene benyttet jeg meg av en kombinasjon av *tilgjengelighetsutvalg* og *snøballmetoden*. Ved et tilgjengelighetsutvalg henvender en seg til potensielle informanter som er tilgjengelig for forskeren (Thagaard, 2018, s. 61). For å etablere kontakt med beboerne sendte jeg en formell henvendelse til samtlige styreverv i sameiene på Sørenga. Jeg informerte om forskningsprosjektet, spurte om noen i styrene ville stille til intervju, og om de ville videreformidle denne informasjonen og forespørselen til andre beboere. Dette er en form for tilgjengelighetsutvalg. Ved at alle jeg kontaktet hadde de ønskede egenskapene for undersøkelsen er det et strategisk utvalg, men forespørselen ble ikke sendt ut til *alle* potensielle informanter. Tilgjengelighetsutvalg er den "letteste" måten å finne informanter på, da det krever mindre tid og innsats enn andre metoder, men kritiseres for å gi mindre pålitelig data fordi man ikke har inkludert alle potensielle deltakere (Stratford og Bradshaw, 2016, s. 124). Snøballmetoden er en metode for å rekruttere informanter der en informant leder forskeren videre til andre personer som har de egenskaper eller kvalifikasjoner som kreves for å være med i utvalget. Small (2009, s. 14) forklarer at snøballmetoden som regel sikrer at flere svarer ja til å delta i prosjektet da noen andre går god for din troverdighet, men man kan risikere at alle informantene er del av det samme sosiale nettverket. Da jeg hadde bestemt meg for hvilket case jeg ville studere benyttet jeg meg først av mitt eget kontaktnett, for å forhøre meg med venner og familie om noen hadde bekjenskaper som bodde på Sørenga, og som kunne utgjøre potensielle informanter. De første intervjuene jeg foretok var med informanter jeg fikk via egne bekjenskaper. Her benyttet jeg da en kombinasjon av tilgjengelighet- og snøballmetoden. I disse første intervjuene ble jeg gjort oppmerksom på en lukket Facebookgruppe for beboerne

på Sørenga. Jeg kontaktet administratoren for denne gruppa, Sørenga Forum, med en forespørsel om å få bli medlem i gruppen for å informere om forskningsprosjektet, og for å rekruttere informanter via denne kanalen. Flere av mine informanter tilegnet jeg meg via denne gruppen. Igjen, en form for snøballmetode og tilgjengelighetsutvalg.

Det sier noe om deltakerne at de svarer ja på en slik frivillig og formell henvendelse. Thagaard (2018, s. 62-63) forklarer at de som sier seg villig til å stille til intervju ofte er de som er fortrolig med forskning og at de som regel mestrer sin livssituasjon, og derfor ikke har problemer med å fortelle om sitt liv. For eksempel er det større sannsynlighet for at personer med høyere utdanning stiller til kvalitative intervju enn personer med lavere utdanning. Man kan derfor risikere å miste fortellinger fra dem som representerer problematiske sider ved fenomenet man ønsker å studere. Dette kan ha betydning i min studie, da jeg ønsket å få et fullverdig bilde av Sørenga; både de positive og negative erfaringene ved å bo der.

Etter hvert ble det tydelig for meg at jeg også var tjent med å få høre synspunktene til noen som hadde valgt å flytte bort fra Sørenga. Da gikk jeg mer direkte til verks. For å rekruttere utflyttere tok jeg direkte kontakt med flere som hadde lagt ut sin boligannonse på Facebookgruppa for beboere. Jeg fikk et par informanter med denne metoden også, igjen en form for tilgjengelighetsutvalg. For å komme i kontakt med en eiendomsmegler og en utvikler tok jeg også direkte kontakt med dem på e-post.

Selv om jeg ikke styrte utvalget, endte jeg med en variert gruppe informanter. Av beboere og utflyttere hadde jeg en god blanding i alder og kjønn. Totalt utførte jeg 24 intervjuer. Ett var med en eiendomsmegler, og et annet med en eiendomsutvikler som hadde jobbet med utviklingen av Sørenga. Jeg intervjuet en eldre mann som hadde flyttet bort fra Sørenga og en yngre mann som skulle flytte, men foreløpig ikke visste hvor. Resterende 20 intervjuer var med beboere på Sørenga. Fire av disse var med par som bodde sammen, resten var enkeltvis. Av beboere (både boende og utflyttere) endte jeg tilfeldigvis med 13 kvinner og 13 menn. Alderssegmentet strakk seg fra tidlig i 20-årene til den eldste informanten i 70-årene.

3.1.4 Intervjusituasjonen

Grunnleggende for å utføre gode dybdeintervjuer er å skape tillit og en god atmosfære, der informanten føler at han eller hun kan snakke åpent og uhemmet til forskeren. Som svar på informantens åpenhet bør forskeren vise forståelse og sensitivitet til informantens fortellinger (Thagaard, 2018, s. 98-99). Derfor er forholdet mellom informant og forsker i stor grad

førende for hva informanten forteller, og avgjørende for kvaliteten på datamaterialet (Thagaard, 2018, s. 14). Samtidig er intervjusituasjonen preget av et asymmetrisk forhold mellom to parter. Informanten har kontroll over hva hun eller han forteller, og hva som eventuelt ikke blir fortalt. På den andre siden har forskeren kontroll over hvordan denne informasjonen blir fortolket (Thagaard, 2018, s. 96). Dette vil jeg utbrodere og komme tilbake til senere. For å skape en god relasjon mellom meg som forsker og informantene benyttet jeg fortellinger om egne erfaringer og opplevelser knyttet til de temaer som var sentrale. Dette gjorde jeg for å utviske asymmetrien i intervjusituasjonen, og for å skape et samtaleklima der informanten oppfattet oss som likeverdige deltakere. Eksempelvis delte jeg mine egne synspunkter om det å være ny i et nabolag, ettersom jeg selv nylig hadde kjøpt bolig. Thagaard (2018, s. 106) forklarer at denne typen forhold og kommunikasjon mellom forsker og informant som preges av uformell utveksling og gjensidig åpenhet kalles *interaksjonistisk perspektiv*. Videre skriver hun at denne framgangsmåten i intervju er typisk for vår tids metodelitteratur, i motsetning til 90-tallets, da forskeren skulle oppfattes som en nøytral part som kun henter ut informasjon fra informanten. Thagaard (2018, s. 109) forklarer at det er viktig å gi informanten regi over situasjonen, noe som innebærer ”å utforme kontakten med intervjupersonen på en slik måte at denne føler seg trygg og har lyst til å dele sine erfaringer og synspunkter med forskeren”. Jeg forsøkte å oppnå en slik fortrolighet, men opplevde også noen utfordringer ved dette. For eksempel da en av informantene søkte aksept hos meg for sine fordommer mot beboere på Grønland. Hun viste til at jeg var oppvokst på Oslos vestkant, informasjon jeg hadde delt med henne, og antok derfor at jeg delte disse holdningene/fordommene. Denne situasjonen opplevde jeg som et utfordrende dilemma; enten å motsi informanten og dermed risikere at hun reserverte seg i det videre intervjuet, eller gå på kompromiss med egne verdier, og fortsette samtalen på ”falske” premisser, for å få informanten til å dele videre.

All form for interaksjon mellom mennesker foregår innenfor sosiale rammer der normer, forventninger og maktstrukturer spiller inn (Dowling, 2016, s. 29). Både personlige egenskaper og ytre kjennetegn som alder, kjønn og sosial bakgrunn hos forskeren kan være med å forme intervjusituasjonen, da det kan ha betydning for den sosiale interaksjonen mellom forsker og informant (Thagaard, 2018). Det kan ikke legges skjul på at jeg følte intervjusituasjonen som mest avslappet og selvgående da jeg intervjuet andre unge kvinner, som meg selv. I flere av de andre tilfellene opplevde jeg en større avstand til informanten, og følte at jeg måtte jobbe hardere for å skape den gode atmosfæren og tilliten. I intervju med eiendomsmegleren og utvikleren hadde jeg med en annen forsker fra prosjektteamet. Dette

gjorde vi først og fremst av praktiske årsaker da det var flere som ønsket denne informasjonen, men det gjorde også at jeg følte meg mer bekvem i intervjusituasjonen.

En annen side ved å gi informanten regi over intervjusituasjonen er knyttet til hvor intervjuet finner sted (Thagaard, 2018, s. 110). Jeg ønsket å gjøre intervjuet lettest mulig for informanten, både med tanke på praktisk tilrettelegging i hverdagen deres og hvor informanten føler seg fri til å snakke. I forespørselen jeg sendte ut i forkant av intervjuet forklarte jeg at jeg var fleksibel med tanke på hvor intervjuet skulle foretas. Jeg foreslo å møtes enten hjemme hos informanten, på en kafé etter deres valg, eller på kontoret til Arbeidsforskningsinstituttet. Jeg hadde interesse av å få førstehånds bekjentskap til hvordan folk bor på Sørenga, og var glad for at de fleste av informantene inviterte meg hjem til seg. Et par informanter, inkludert eiendomsmegleren og utvikleren, intervjuet jeg på deres arbeidsplass.

3.1.5 Observasjon

I tillegg til dybdeintervjuer har jeg utført kortere observasjoner både på sommers- og vinterstid. Jeg har i hovedsak benyttet meg av observasjoner for å utfylle mine intervjudata. Observasjoner kan utfylle andre datakilder ved å gi mer beskrivende informasjon for et område, forklarer Kearns (2016, s. 314). Sommeren 2018 var uvanlig varm og solrik, og Oslos befolkning kom i strie strømmer for å benytte seg av sjøbadfasilitetene på Sørenga. På en av disse dagene benyttet jeg muligheten til å gjøre observasjoner av et Sørenga fullpakket med folk. De fleste intervjuene ble derimot utført vinteren 2017-2018. I forbindelse med de intervjuene som ble gjennomført hjemme hos informanter benyttet jeg som regel muligheten til å ta en observasjonsrunde i området, for å få et inntrykk av hvordan området ble benyttet – eller ikke benyttet – på denne tiden av året. Forskningsprosjektet som min oppgave er en del av hadde i løpet av 2017-2018 en pågående nettbasert spørreundersøkelse for å kartlegge trivselsnivået blant beboere på Sørenga. Målgruppen for denne undersøkelsen var i hovedsak beboere, men også andre brukere av nabolaget fikk muligheten til å svare. I forbindelse med denne undersøkelsen har prosjektleder og jeg vært innom samtlige av sameiene på Sørenga for å dele ut informasjon om undersøkelsen i postkassene. I tillegg sto vi to morgener høsten 2018 på kaikanten ved flytebroa for å dele ut informasjon om den nettbaserte spørreundersøkelsen til de som var på vei til jobb og andre dagaktiviteter. Da fikk vi et inntrykk av ”morgenrushet” ut av Sørenga. Det kom til sammen inn 219 svar på den

nettbaserte undersøkelser. Jeg har studert svarene fra undersøkelsen for å få bedre kjennskap til nabolaget, men på grunn av begrensningene i oppgavens omfang har jeg valgt å ikke inkludere dette i min oppgave.

3.1.6 Dokumentanalyse

Dokumentanalyse er noe annet enn kilder forskeren har hentet inn i felten, forklarer Thagaard (2019). Sistnevnte kaller hun for tekstanalyse. Dokumentene i en dokumentanalyse er skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke det til, og kan benyttes for å få bedre kjennskap til et case. I min studie av Sørenga har jeg sett til offentlige dokumenter og rapporter fra Oslo kommune, prospektene til de ulike sameiene på Sørenga, samt fortellinger og situasjonsbeskrivelser fra media. Oslo kommune, særlig ved Plan- og bygningsetaten, har flere dokumenter som tar for seg Sørenga spesielt, og Fjordbyen generelt. Jeg har studert tidlige dokumenter om planene og visjonene for Fjordbyen som blant annet tok for seg konkurransebidragene til utviklingen av Oslos havnefront, *Byen og Fjorden – Oslo år 2000* (Oslo Bys Vel, 1983), valg av strategi for havneutviklingen, *Fjordby eller Havneby?* (Oslo kommune, 1997), og Fjordbyplanen (Oslo kommune, 2008). I tillegg har jeg studert nyere rapporter som den fra Plan- og bygningsetaten fra 2017 om hvem som bor og bruker området i dag *Fra havneby til Fjordbyen* (Oslo kommune, 2017), kommuneplanen fra 2015, og forslag til ny kommuneplan fra 2018, der Sørenga også blir nevnt.

Jeg har også sett til avisartikler som sekundærlitteratur for å få et bilde av hvordan Sørenga blir presentert i de forskjellige mediene. Medierepresentasjoner er viktige fordi de formidler til et bredt publikum, og kan bidra sterkt til å forme lesernes inntrykk av en hendelse, et sted eller et fenomen. Media produserer fortellinger om Sørenga, både for de som aldri har vært der, og for beboerne og naboer. Med andre ord er media, eller journalistene, med på å definere stedsidentiteten til Sørenga. I tillegg kan media ved å sette dagsorden påvirke tiltak og prioriteringer i samfunnet, noe beboerne på Sørenga bevisst har benyttet seg av.

3.2 Etiske betraktninger

Etikk er et gjennomgående tema i hele forskningsprosessen. Helt fra valg av tema, valg av informanter, valg av teori og metode, til analyse av funn. Forskningsetikk handler i hovedsak om forskerens adferd, og deres ansvar og forpliktelser ovenfor deltakerne i forskningen og samfunnet generelt (Dowling, 2016). Avgjørende for etisk forskning er at forskeren

presenterer sine resultater og vurderer andres forskningsarbeid redelig og nøyaktig (Thagaard, 2018, s. 24). Det stilles spesielle krav til forskeren i kvalitative studier der det kan oppstå nær kontakt mellom forsker og informant. Thagaard (2018) presenterer de tre viktigste reglene for etisk forskning som *informert samtykke*, *konfidensialitet* og *konsekvenser av å delta i forskningsprosjekter*. Videre vil jeg reflektere over forbehold jeg har tatt, og utfordringer jeg har møtt, knyttet til disse etiske betraktningene i min studie.

3.2.1 Informert samtykke

Som en hovedregel i forskning skal en deltaker frivillig velge å delta. I forkant av dette valget skal potensielle informanter få tilstrekkelig informasjon om hva det innebærer å delta. På denne måten blir respekten for individers frihet til å bestemme over seg selv og de opplysninger de ønsker å dele med andre ivaretatt (Thagaard, 2018, s. 26). Da jeg kontaktet potensielle informanter til min studie la jeg alltid ved informasjon om både mitt prosjekt for masteroppgaven og for det større forskningsprosjektet (se vedlegg 1). I tillegg informerte jeg om hva det ville innebære å delta i prosjektet, hvordan vi videre ville behandle informasjonen om deltakerne, informerte om at det var frivillig å delta og at deltakerne når som helst kunne trekke seg fra prosjektet. Jeg la også ved kontaktinformasjon til min veileder, som også er prosjektleder for det større forskningsprosjektet, og informerte om at studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk senter for forskningsdata AS (NSD). De som sa ja til å delta skrev under på et samtykkeskjema der det fremkom at de hadde fått informasjon og var frivillig med på prosjektet.

En utfordring i min studie var at jeg hadde en utforskende fremgangsmetode, jeg visste ikke på forhånd hvilken innsikt kunnskapen jeg hentet inn ville gi og hvilken retning oppgaven ville ta. Derfor kunne jeg ikke på forhånd gi deltakerne full informasjon om hvordan jeg senere ville tolke og analysere materialet. Jeg gjorde mitt beste i å fortelle deltakerne hva jeg trodde ville bli oppgavens fokus, og informerte om at det foreløpig var usikkert hva jeg ville adressere i analysen, da det ville avhenge av de dataene jeg hentet inn.

3.2.2 Konfidensialitet

Prinsippet om konfidensialitet innebærer at de som deltar i forskningen har krav på at informasjonen om dem blir behandlet konfidensielt. I hovedsak handler dette om at informasjonen informantene gir fra seg ikke må skade enkeltpersoner. Dette innebærer blant annet at deltakerne må anonymiseres, selv om dette går på bekostning av en fullverdig

forklaring av forskningsarbeidets framgangsmåte, og dermed muligheten for etterprøving. For å sikre anonymitet har jeg gitt alle beboerne et fiktivt navn. I tillegg har jeg forsøkt å utelate all identitetsgivende informasjon, som for eksempel tidligere bosted eller yrke. Selv om dette kunne vært interessante aspekter å presentere i analysen prioriteres informantenes hensyn først. Jeg har derfor generalisert tidligere bosted i kategoriene *indre* og *ytre øst* og *vest*. Jeg har anonymisert eiendomsmegleren ved å bare kalle han "eiendomsmegleren", og ved å unnlate å fortelle hvor han jobber. Som Dowling (2016, s. 32) forklarer, er det ikke like enkelt å anonymisere offentlige personer. Informanten som har hatt en ledende stilling i utviklingen av Sørenga ble intervjuet i kraft av sin posisjon. Det var viktig at dette ble tydeliggjort i oppgaven for å bidra til åpenhet og pålitelighet. Fordi caset er relativt lite blir det også lettere å identifisere personer i viktige offentlig stillinger. Derfor ble dette intervjuobjektet spesielt informert om at deltakelse i prosjektet kunne medføre en risiko for gjenkjennelse, selv om vedkommende ønsket å bli anonymisert. Jeg har utelatt å bruke informantenes navn og personlig informasjon, både for å beskytte informantenes privatliv og fordi det ikke er relevant for oppgavens innhold.

3.2.3 Konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet

Forskeren må påse at de som deltar i prosjektet ikke utsettes for skade eller andre alvorlige belastninger. Dette innebærer at forskeren må respektere menneskeverdet og ta hensyn til deltakernes integritet, frihet og medbestemmelse. For å sikre disse kravene bør forskeren tenke igjennom mulige konsekvenser av å delta i forskningsprosjektet. I forbindelse med intervjusituasjoner er det en spesielt viktig etisk overveielse å vurdere hvor nærgående og private spørsmål en skal stille. På den ene siden er en god dialog mellom forsker og informant avgjørende for at en informant føler fortrolighet til forskeren. På den andre siden kan en god og åpen dialog føre til at en informant forteller mer enn hun eller han i ettertid føler seg komfortabel med (Thagaard, 2018, s. 119). Som Dowling (2016, s. 29) forklarer, er intervju i bunn og grunn en samtale, men det er en konstruert samtale for forskning. Generelt oppfattet jeg at alle informantene hadde en positiv opplevelse av å bli intervjuet. Deltakerne i min studie var relativt ressurssterke mennesker som behersker sin livssituasjon. Selv om noen av temaene kan ha vært sensitive for enkelte av informantene, fikk jeg aldri inntrykk av at informantene følte seg presset til å si noe de egentlig ville holde skjult.

3.3 Analysestrategi og folkning

Før jeg utførte intervjuene hadde jeg en idé om hva jeg ville undersøke og en tentativ problemstilling, men dette ble stadig endret mens intervjuene pågikk. I forkant av intervjuene hadde jeg lest noe relevant teori, men var på det tidspunktet usikker på hva som ville vise seg å være mest interessant og relevant å fokusere på, og hvilken retning min studie ville ta. Det er vanlig praksis å dele opp et forskningsopplegg i ulike faser, men i kvalitativ forskning starter analysen tidlig og går parallelt med innhenting av data (Thagaard, 2018, s. 31). Særlig gjelder dette for eksplorerende studier som dette. Derfor har jeg vurdert det som mest passende for min oppgave å ta i bruk en abduktiv analysestrategi, der framgangsmåten baserer seg på en hermeneutisk fortolkning av datamaterialet. Hermeneutisk tilnærming forstår mening i sammenheng med den større kontekst det opptrer i. Gjennom informantenes historier får forskeren kunnskap om underliggende strukturer (Thagaard, 2018, s. 41).

I forskning har man ulike strategier for å tilegne seg kunnskap og svare på problemstillinger. Dette er ikke det samme som metode for å samle data. Metodene man benytter seg av, som for eksempel intervju, deltagende observasjon og spørreundersøkelser, brukes for å samle inn data, men er underordnet en analysestrategi. Analysestrategi er premissgivende for prosessen i å undersøke et fenomen, selve logikken i undersøkelsen. I hovedsak finnes det fire ulike analysestrategier, *induktiv*, *deduktiv*, *retroduktiv* og *abduktiv*. Hver forskningsstrategi benytter ulike fremgangsmåter for å utføre forskning og ulike argumentasjonsmåter tilknyttet den prosessen (Blaikie, 2007). For min studie har jeg ansett den abduktive analysestrategien mest passende. I likhet med induksjon starter den abduktive prosessen med et empirisk materiale, men forskningen blir gjennom hele prosessen sett i lys av foreliggende forskning og teorier. I motsetning til den deduktive strategien, som studerer et fenomen ut ifra en teori, forsøker man med en abduktiv strategi å lese eksisterende teorier og forskning som en kilde for å forstå underliggende mønstre som gir en dypere innsikt i datamaterialet, forklarer Alvesson og Skjöldberg (2009, s. 4). Som nevnt startet jeg dette studie med å lese teori jeg antok ville være relevant for min forskning. Teori og problemstilling ble tilpasset i takt med forskningen, både under intervjuene og i arbeidet med analysen. Jeg vekslet stadig mellom teori og empiri, og forsøkte å se disse i lys av hverandre.

Det er viktig at forskeren ikke tvinger materialet inn i kategorier som allerede er bestemt, forklarer Thagaard (2018, s. 121-122). Når data fra intervjuer analyseres av forskeren har ikke deltakerne lenger den direkte innflytelse som han eller hun hadde under intervjusituasjonen. Det ligger noen potensielle utfordringer i at kvalitativ data analyseres og

fortolkes av forskeren. Når intervjuet er over har ikke informanten kontroll over informasjonen han eller hun har gitt fra seg eller hvordan det blir brukt i analysen. Forskeren velger selv hvilke teorier og foreliggende forskning de plasserer informantenes fortellinger inn i. Ved å stadig tilpasse teorier til empirien unngår man fallgruven å presse empiri inn i tidligere valgt teori. I min oppgave startet jeg med å lese struktursentrert teori om blant annet nyliberal byutvikling og entreprenørlogikk. Utover i prosessen forsto jeg at jeg måtte søke også til mer aktørsentrert teori om blant annet fellesskap og sosiale nettverk. Gjennom studien har jeg hele tiden hatt de overordnede strukturene som er med på å forme byutviklingen i bakhodet, men jeg forsøker å forstå hvordan byutviklingen også formes av aktørene i et meso- og mikroperspektiv.

I analysen av intervjuene har jeg benyttet meg av en temasentrert analytisk tilnærming. Denne tilnærmingen kjennetegnes ved at man fokuserer på et tema og videre utforsker hva de ulike informantene forteller om det aktuelle temaet (Thagaard, 2018, s. 181). De temaene jeg i hovedsak var interessert i å studere var ”naboskap”, ”urbane livsstiler”, ”bruken av byen”, ”bruken av og forhold til nærliggende nabolag i øst”, og ”holdninger til andres bruk av Sørenga”. Den temasentrerte tilnærmingen kritiseres for å løsrive informantenes sitater og fortellinger fra sin kontekst, noe som kan føre til at fortellingene mistolkes eller gis en annen mening (Thagaard, 2018, s. 181). Thagaard (2018, s. 181) forklarer at denne utfordringen kan møtes ved at informasjonen settes inn i sin større kontekst. Jeg har derfor forsøkt å inkludere noe personsentrert analyse, der jeg i korte trekk presenterer informantene som forteller om de ulike temaene. Det endelige datamaterialet fra intervjuene var omfattende, og kunne ført analysen i mange forskjellige og interessante retninger. Forhåpentligvis vil de temaene jeg så meg nødt til å selektere bort bli videre utforsket i det større forskningsprosjektet.

3.4 Kvalitetssikring av oppgaven

Min studie av Sørenga, med 24 kvalitative dybdeintervjuer, er verken generaliserbar eller representativ. Dersom det var målet måtte jeg benyttet meg av en kvantitativ undersøkelse. Likevel ligger det en styrke i kvalitative data ved at de kan identifisere mønstre og mekanismer (Small, 2009). For å sikre at forskningen har god kvalitet er troverdighet essensielt. Å sikre en troverdig oppgave kan være mer utfordrende i kvalitativ forskning enn i kvantitativ, da sistnevnte er preget av systematikk, mens kvalitativ forskning har innslag av spontanitet (Thagaard, 2018).

3.4.1 Reliabilitet, validitet og overførbarhet

Det kan diskuteres om begrepene reliabilitet og validitet er passende for den kvalitative forskningsprosessen. Jeg velger allikevel å benytte meg av disse begrepene, men forklarer hvordan jeg forstår dem i denne sammenheng. Reliabilitet og validitet kan overføres til *troverdighet* i kvalitativ forskning. Reliabilitet henspiller på om forskningen er repliserbar. Det vil si om en annen forsker hadde utført det samme forskningsprosjektet, ville han eller hun kommet fram til de samme resultatene? I kvalitativ forskning der man er innforstått med at forskerens subjektivitet og forskningssituasjonens intersubjektivitet spiller en avgjørende rolle for forskningsresultatene, er ikke repliserbarhet mulig. Thagaard (2018, s. 202) forklarer derfor at forskeren må argumentere for reliabilitet ved å gjøre forskningen ”gjennomsiktig”. God redegjørelse for forskningsprosessen og hvordan forskeren har kommet fram til sine analyser gir en gjennomsiktig forskning. Overordnet har jeg forsøkt å gjøre min forskning troverdig og gjennomsiktig ved å presentere mine analysestrategier, i tillegg til å vise i analysen hva som er direkte hentet ut fra intervjusamtalene, hvilken informasjon som kommer fra sekundærdata, og hva som er mine egne analysevurderinger. Konsistens i intervjusituasjonene er ikke relevant i kvalitativ forskning der hvert intervju er ulikt og forskeren reagerer forskjellig avhengig av hver deltaker og hver intervjusituasjon. Jeg har over presentert hvordan intervjusituasjonen var ulik fra gang til gang, avhengig av hvem jeg intervjuet og dynamikken i intervjuene. Både informantenes personligheter og dynamikken mellom deltakerne og meg som forsker har påvirket hvilken informasjon jeg fikk fra informantene. Noen informanter var mer åpne, vi hadde en god tone, og jeg fikk mye interessant data. Andre deltakere opplevdes mer reserverte.

Validitet refererer til tolkningene forskeren gjør av datamaterialet. Er de tolkningene jeg gjør av datamaterialet gyldige i forhold til den virkeligheten jeg har studert? Gjennomsiktighet er også her et relevant begrep. I denne sammenheng referer gjennomsiktighet til at ”(...) forskeren tydeliggjør grunnlaget for de konklusjoner han eller hun kommer fram til” (Thagaard, 2018, s. 205). I kapittel 5, 6 og 7 vil dette være relevant i min oppgave. Der vil jeg presentere funn og se disse i lys av tidligere presentert teori og eksisterende forskning. Særlig i kapittel 7 vil jeg analysere disse funnene opp mot et overordnet teoretisk grunnlag og komme med konklusjoner. Gjennom min oppgave ønsker jeg også å benytte mitt materiale eller mine analyser til å gå i kritisk dialog med eksisterende forskning på Fjordbyen og Bjørvika, forskning som hevder at dette er en eksklusiv enklave.

Jeg forventer ikke å ”kassere” en slik påstand, men heller åpent diskutere hva slags rom og sted Sørenga konstitueres som gjennom mine informanternes sosiale praksiser, investeringer og fortellinger. Thagaard (2018) forklarer at forskningens validitet kan styrkes ved å bekrefte tolkninger fra andre studier, men også dersom ny forskning avkrefter tidligere tolkninger. Sistnevnte krever at den nye forskningen argumenterer overbevisende for avvik i tidligere forskningsprosjekter. Dette vil bli særlig relevant i kapittel 7 der jeg diskuterer om mine funn bekrefter at Sørenga er en case av en eksklusiv enklave.

Særlig interessant i kvalitative forskningsprosjekter er spørsmålet om tolkningen som utvikles innenfor prosjektets rammer også kan være relevant i andre sammenhenger. Dette referer til studiens overførbarhet (Thagaard, 2018). Kan den teoretiske forståelsen knyttet til mitt forskningsprosjekt settes inn i en større sammenheng? Og således bidra til en generell teoretisk forståelse av et nabolag som Sørenga? Kvalitativ forskning kan, som sagt, sjeldent gi generaliserbare funn, men den kan si noe om underliggende mønstre og strukturer som kan ha relevans for annen forskning (Small, 2009). Oppgavens mulighet for overførbarhet diskuteres helt til slutt i oppgavens konklusjon.

3.5 Oppsummerende betraktninger

I arbeidet med analysen har jeg gått grundig igjennom hvert enkelt intervju. Da har jeg funnet både svakheter og styrker ved min metode og forskningsstrategi. Generelt ser jeg positivt på beslutninger jeg tok rundt valg av informanter, intervjuguiden, analysestrategier og framgangsmåte. Med 24 intervjuer har jeg mye informasjon å analysere som gir inngående forståelse i de valgte temaene for oppgaven. Enkelte intervjuer ga ikke den samme interessante og relevante innsikten som andre. Da er det en fordel å ha et rikt datamateriale og mange intervjuer å hente data fra. På den andre siden har det tatt mye tid å få oversikt over det store datamaterialet. I retrospekt skulle jeg ønske jeg hadde turt å stille flere kritiske spørsmål, men på en annen side var det viktig for meg å etablere et samtaleklima der informanten var trygg. Valget om å møte informantene i deres eget hjem var en måte å fasilitere dette på, men noe som også vanskeliggjorde de mest kritiske spørsmålene. En mer nøytral arena for intervjuet kunne ha åpnet lettere for disse spørsmålene, men kan også ha gjort informanten mer reservert. Generelt er jeg fornøyd med måten jeg håndterte intervjusituasjonen og all kunnskapen jeg har fått.

Det har blitt klart for meg både igjennom intervjuene, på sosiale medier og i media at sørengabeboerne er særlig opptatt av nabolaget sitt, og følger med på det som blir skrevet om

dem og deres nærmiljø. Det er derfor sannsynlig at noen av informantene og andre sørengabeboere vil komme til å lese denne oppgaven. Jeg håper de synes jeg framstiller Sørenga og sørengabeboerne på en ordentlig og redelig måte, samtidig som de verdsetter og forstår at jeg stiller noen kritiske spørsmål rundt utviklingen av Fjordbyen, og dermed også det som er deres nærmiljø.

4 Presentasjon av Sørenga

Fjordbyen strekker seg fra Frognerkilen i vest til Sørenga i øst, og består av ulike delområder der Bjørvika er den største. Øst i Bispevika, på en utstikker ut i fjorden som tidligere ble benyttet til containerhavn og andre havn- og jernbaneformål, ligger Sørenga. Utbyggingen av det nye boligområdet på Sørengautstikkeren ble påbegynt i 2009, og består av omtrent 100.000 m² BRA, hvorav 90% er boliger, og resten er publikumsrettede funksjoner². Sørenga består av to boligsameier, Sørengstranda med omtrent 215 leiligheter³ og Sørengkaia med 746 leiligheter⁴. I tillegg til boliger huser Sørenga to barnehager, et offentlig sjøbad, en rekke serveringssteder og et par matbutikker. Det er også planlagt en barne- og ungdomsskole på Sørenga som etter planen skal stå klar i 2022. For å forstå mitt case og min problemstilling vil jeg i korte trekk plassere Sørenga i en romlig og historisk kontekst, og fortelle litt om bakgrunnen for fjordbyutviklingen. Dette vil utgjøre et bakteppe for fortsettelsen, der jeg vil diskutere hvordan mine informanter oppfatter sitt eget nabolag, og hvordan de lever sine liv i Fjordbyen.

4.1 Oslo

4.1.1 Østkant og Vestkant

Siden 1800-tallet har Oslo vært en delt by med en Østkant og en Vestkant, forklarer byhistoriker Jan Eivind Myhre (2017). Historisk har vestkanten, kort forklart, vært dominert av ressurssterke, mens østkanten har vært dominert av arbeiderklassen. Allerede på begynnelsen av 1800-tallet hadde Oslo et mer markert geografisk skille mellom ulike sosiale grupper enn andre skandinaviske byer og industribyer i Storbritannia, forteller Myhre (2017, s. 33). Den sosiale delingen mellom Oslos østkant og vestkant ble særlig tydelig på midten av 1800-tallet da industrialiseringen skjøt fart og byens befolkning vokste raskt. Ved inngangen til 1900-tallet var skillet mellom Østkanten og Vestkanten i Oslo vel etablert. Samtidig skjedde det fire endringer i hovedstaden fram mot andre verdenskrig som kom til å få stor betydning for byens utvikling: økt befolkningsvekst, nye kommunikasjonsmetoder, nye

² <https://lpo.no/prosjekter/sorenga-omradeplan?fbclid=IwAR0bkXsFi3J6xWZbwbdT1Nh9N82STrEz6Avx7AxLZyj5uLGFH5cvGJ0CYHM>

³ <http://veidekke.no/prosjekter/article87499.ece>

⁴ <https://web.archive.org/web/20171107015510/http://www.bjorvikautvikling.no/toppmeny/nyheter/so-renga-er-ferdig>

idealer for bomiljø, og en funksjonsdeling mellom industri, andre næringer og boliger (Myhre, 2017, s. 41). Fram til andre verdenskrig skjedde det meste av Oslos utvikling i privat regi. Dette endret seg i etterkrigstiden da kommunen, i hvert fall for en periode, tok mer styring i byutviklingen. Gjennom boligkooperasjoner bygget kommunen boliger i høyt tempo, særlig i byens periferi. Blokker kom opp i både øst og vest, men bare i øst ble det bygget større drabantbyer. De nye boligene i øst hadde høyere standard enn mange eksisterende boliger, både i øst og indre vest. Boligkvaliteten ble dermed mer utjevnet, men det sosioøkonomiske skillet mellom øst og vest forble som før. Sentrumsområdene ble derimot mer eller mindre ignorert, og i verste fall sanert forteller, Myhre (2017).

4.1.2 Ulikheten øker

Selv om den sosiale segregeringen ble redusert i Oslo mellom 1970- og 1990-tallet (Ljunggren, Toft og Flemmen, 2017), er Oslo fortsatt sterkt preget av å være en sosialt delt by (Myhre, 2017, s. 51). I antologien ”Oslo Ulikhetenes by” (Ljunggren, 2017) ser flere av bidragsyterne på de mange ulikhetene mellom øst og vest i dagens Oslo. Der fremkommer det at det fortsatt er store forskjeller mellom øst og vest når det gjelder helse (Elstad, 2017), skole (Hansen, 2017), boligstandard (Barlinghaug, 2017), og politisk ståsted (Bjørklund, 2017). Selv om det klassiske øst-vest skillet fremdeles eksisterer er det noen endringer i det sosiale landskapet. Brattbakk og Wessel (2013) peker på to av dem: ytre øst har blitt et mer belasta område, mens indre øst har fått en mer variert sosial karakter på grunn av gentrifisering. Brattbakk og Wessel (2013) forklarer at ulikheten mellom fattig og rik er større i Oslo enn i resten av landet, og den øker.

Bolig er det eneste velferdsgodet som har falt ut av velferdstilbudet i Norge. På 1980-tallet ble det norske boligmarkedet deregulert, og i dag får kun et fåtall, de aller svakest stilte, tilgang til bolig ved hjelp fra kommunen (Stamsø, 2009). På samme tid ble også finansmarkedet deregulert. Sammen førte disse liberaliseringene til en sterk økning i boligprisene. Boligmarkedet symboliserer således en klasseforskjell i dagens samfunn og har blitt en av de største markørene av hvilken sosial klasse en tilhører (Ljunggren og Andersen, 2015, s. 309). På tross av at Norge stadig blir rikere og vi har et utbredt velferdstilbud viser forskningen til blant annet Ljunggren og Andersen (2015), Brattbakk og Wessel (2013) og Ljunggren (2017) at norske byer generelt, og Oslo spesielt, har en stor romlig segregering. Strategier for sosial blanding og områdesatsinger har som mål å bedre boligområder i belastede strøk, men bidrar heller til økt gentrifisering i stedet for å utjevne forskjellene,

hevder Brattbakk og Wessel (2013). Ljunggren og Andersen (2015) forklarer at det liberale boligmarkedet har den største ”skylden” for stadig økende segregering.

4.2 Fjordbyen – planer, visjoner og realitet

”Havnefronten er blitt områder hvor byene skal vise sitt nye ansikt. I en stadig mer globalisert utvikling er byutvikling blitt et virkemiddel til å profilere seg i internasjonal konkurranse” (Oslo kommune, 1997, s. 16).

Illustrasjon 2. Fjordbyen, Bjørvika og Sørenga. Kilde: Astri Margareta Dalseide.

Havnedriften i Oslo deeskalerte på 1970- og 1980-tallet, da to store skipsverft, Nyland og Aker Mek, ble avviklet i henholdsvis 1979 og 1982. Relativt raskt etter dette, på midten av 1980-tallet, startet transformasjonen av havneområdene vest i Oslo, ved Aker brygge, til et moderne område med boliger, handel og kontorer (Bergsli, 2015). I 2000 ble Fjordbyvedtaket vedtatt av bystyret i Oslo. Med dette vedtaket ble det bestemt at det skulle tilrettelegges for

byutvikling i frigjorte havneareal og transportområder langs fjorden. Disse planene ble videreutviklet i Kommuneplanen fra 2004, og i 2008 vedtok Oslos bystyre Fjordbyplanen, som legger føringer for utviklingen og påfølgende reguleringsplaner (Oslo kommune, 2017a). Etter at bystyret fattet Fjordbyvedtaket, ble havnearbeidet flyttet og tidligere arealer for havnedrift ble solgt for å finansiere byutvikling i det tidligere havneområdet (Oslo kommune, 2017a). Oslo Havn KF opprettet datterselskapet HAV Eiendom, som driver eiendomsutvikling i Bjørvika. HAV Eiendom er et aksjeselskap som eies 100% av Oslo Havn KF. HAV Eiendom har igjen et datterselskap som de eier 66% av⁵. Det er Oslo kommune med Plan- og bygningsetaten (PBE) i spissen som har stått for planleggingen og utviklingen av Fjordbyen. PBE koordinerer utviklingen av Fjordbyen og har ansvar for å forsikre en helhetlig planlegging etter reguleringsplanen, men det er i hovedsak private aktører som utvikler tomtene (Bergsli, 2015, s. 18). De private utviklerne må forholde seg til overordnede lover, bestemmelser og planer, som setter rammer for utviklingen. Innenfor disse parameterne har imidlertid utviklerne stort spillerom og fleksibilitet. For eksempel setter kommuneplanen premisser for utnyttelse, høyder og formål, men sier ikke noe om boligpriser eller hvilke tilbud som får etablere seg.

Skrede (2013, s. 1) forklarer at utviklingen av Fjordbyen er det største byutviklingsprosjektet i Norges hovedstad siden 1624, da byen brant ned og sentrum ble flyttet vestover. Fjordbyutviklingen er et eksempel på en kompakt byutviklingsstrategi. Å gi tilgang til fjorden for byens befolkning var den viktigste visjonen for utviklingen av Fjordbyen. I konkurranseprogrammet fra 1983 "Byen og Fjorden – Oslo år 2000" står det:

"Oslo er en by ved fjorden. Denne naturgitte kvaliteten er tatt dårlig vare på. Kontakten mellom sentrum og fjorden er minimal. (...) Oslo har nå muligheter til å rehabilitere seg som by med en attraktiv sjøsida – en sjøsida med en rasjonelt drevet havn, og med andre funksjoner i tillegg. En sjøsida hvor det går an å bo, arbeide, slappe av, drive forretning, kjøpe reker, more seg, treffe mennesker – komme til byen og reise fra den. Oslo har sjansen til å bli en gladere by" (Oslo bys vel, 1983, s. 5).

I planene ligger det også store visjoner om mangfoldige tilbud i både aktiviteter og boliger, som skal sikre at området tiltrekker seg ulike befolkningsgrupper. I PBEs rapport fra 2017 "Fra havneby til Fjordby" kan man lese:

"Planen inneholder en rekke prinsipper for den fysiske utformingen av områdene, som skal sikre offentlig tilgjengelighet, variasjon i tilbud, og forbindelser som binder byen og fjorden sammen. I tillegg sier planen at det skal legges til rette for et variert

⁵ <http://haveiendom.no/om-oss/>

boligtilbud, blant annet med et krav om minst ti prosent rimelige utleieboliger” (Oslo kommune, 2017a, s. 6).

Visjonene for mangfold og boligsammensetning var store i starten. I Fjordbyplanen fra 2008 sies det: ”Fjordbyen skal være en arena for alle og skal bidra til et mangfold” og ”Fjordbyen skal ha en variert arealbruk med boligsammensetning med ulike priskategorier, eierformer og størrelser tilpasset ulike familiestørrelser og brukergrupper” (Oslo kommune, 2008, s. 8-9). Rapporten fra 2017 gir et bilde av hvem som faktisk bor i Fjordbyens områder som står ferdig i dag, herunder Tjuvholmen, Aker Brygge, Barcode og Sørenga. Der kommer det blant annet fram at det er en høy andel store leiligheter i disse områdene, en høy andel godt voksne beboere, få barn og unge, få innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn, og høy tetthet av velstand (Oslo kommune, 2017a). Kravet om 10% rimelige utleieboliger har ikke blitt realisert. Kommunen virker likevel å være fornøyd, da rapporten poengterer at 30% av boligene på Tjuvholmen er utleieboliger, og en tiendedel av boligene i Bjørvika skal bli studentboliger (Oslo kommune, 2017a).

”Samlet sett kan vi si at Fjordbyplanens mål om variasjon i boligstørrelser er godt oppfylt, at det er noe variasjon i eierform. Det er ikke lagt føringer i salgsavtalen med kommunen for ulike priskategorier verken på utleie eller salg, men prisene varierer etter de enkelte boligenes markedsverdi” (Oslo kommune, 2017a, s. 12).

På tross av de opprinnelige visjonene for Fjordbyen og Bjørvika viser forskning at dette allerede har blitt et område for rike beboere, turister og investorer (Andersen og Røe 2016, Bergsli 2015).

4.2.1 Urbanitet og attraktivitet – markedsføring av byen

Fjordbyutviklingen er inspirert av andre transformasjonsprosjekter (Bergsli, 2015). Andersen (2014) viser for eksempel til at utviklerne av Aker Brygge dro på studietur til Baltimore, for å bli inspirert av havneutviklingen der. Bergsli (2015) peker på at utviklingen er et eksempel på en kulturledet strategi, der store kulturinstitusjoner plasseres i Fjordbyen. Denne strategien tar sikte på å tiltrekke seg folk fra hele verden til Oslos nye ikonbygg som huser noen av landets største kulturskatter. Det framkommer tydelig fram i både tidlige og nyere dokumenter om Fjordbyutviklingen at Oslos sjøfront skal transformeres til attraktive byrom som vil tiltrekke seg mennesker og kapital fra inn- og utland, og markedsføre Norges hovedstad. Allerede i 1983 defineres ”attraktivitet” som et viktig mål for Fjordbyen.

”Hvordan kan området gjøres til et attraktivt, lett tilgjengelig og levende del av det sentrale Oslo og tilføre byen kvaliteter både ute og inne, både sommer og vinter?” (Oslo bys vel, 1983, s. 13).

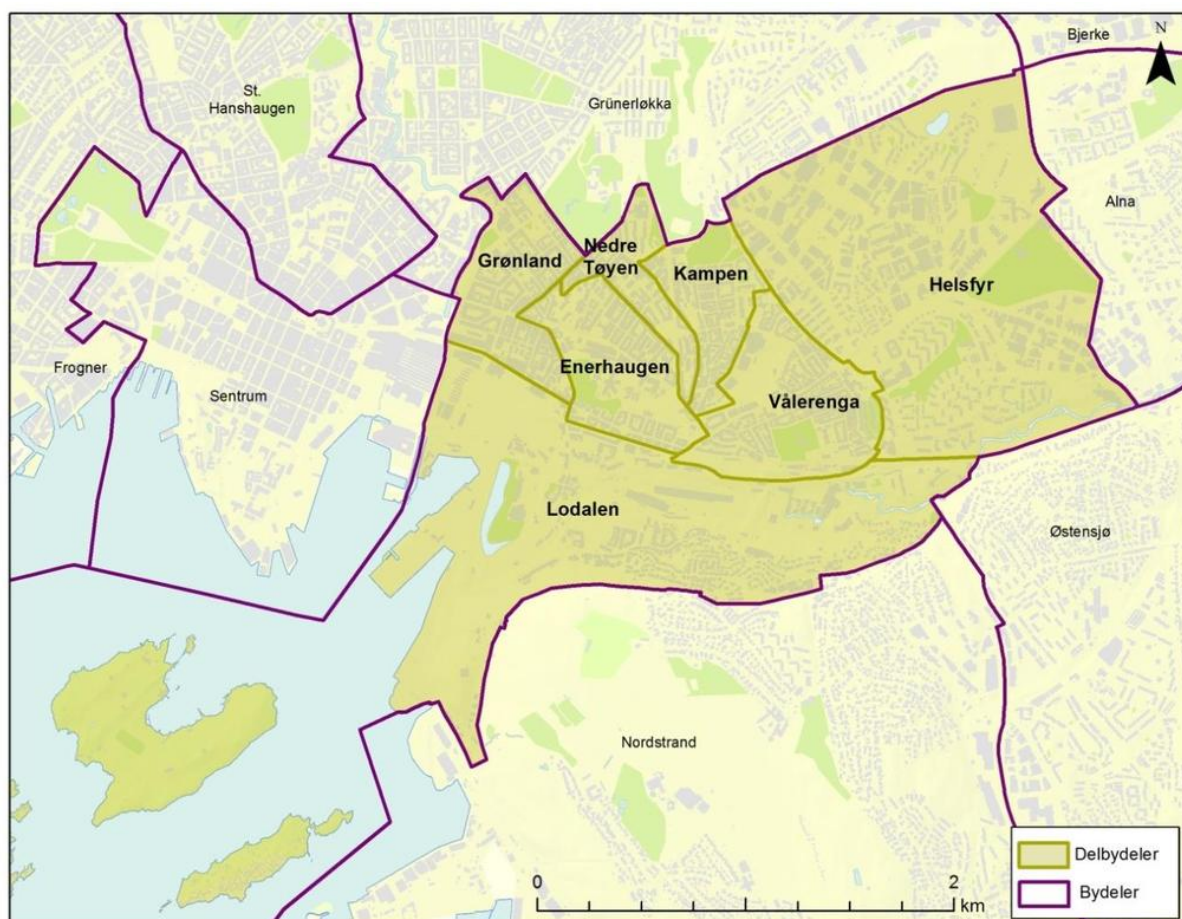
”Frigjorte havnearealer kan tilføre Oslo en identitet, et konkurransefortrinn og et image som vil være med på å styrke byens tiltrekningskraft” (Oslo kommune, 1997, s. 29).

”Området skal gi plass for en stor andel nye boliger i et flerfunksjonelt, levende og attraktivt byområde som også skal romme butikker, kontorer, kultur og rekreative aktiviteter” (Oslo kommune, 2004, s. 16).

”(…) flere monumentale ikonbygg som pryder et fornyet bylandskap og setter Oslo på verdenskartet. Som del av Fjordbyen er Havnepromenaden med på å bygge opp Oslos omdømme, som en storstilt fornyelse av byens offentlige rom og en arena for bylivet” (Oslo kommune, 2017b, s. 14).

4.3 Sørenga

Sørenga ligger i Bydel Gamle Oslo, som i nyere historie har vært karakterisert som en arbeiderklassebydel (Myhre, 2017). I dag er bydelen preget av en sammensatt struktur. Dette ser man i befolknings sammensetning, kulturtilbud, næringsvirksomhet og transport. Her finnes etablerte eneboligområder i Ekebergskrenten, gamle trehus på Kampen og Vålerenga, større utviklingsområder som Ensjøbyen og Kværnerbyen, mangfoldige Grønland og Tøyen, og den nye sjøfronten i Bjørvika. Den ”norske østkantbefolkningen” er fortsatt tilstede, men her finnes også en stor andel innvandrere med minoritetsbakgrunn. I nyere tid har det også kommet til en stor gruppe middelklassebeboere (Sæter og Ruud, 2004). For ikke mange år siden var Bydel Gamle Oslo et område i fysisk forfall, som etter manges oppfatning hadde lav attraksjonsverdi. Nå er det imidlertid et populært område som brukes av ulike befolkningsgrupper. Osloborgere og turister trekkes til bydelen av de mange serverings-, kultur- og rekreasjonstilbudene som finnes der. Sæter og Ruud (2004, s. 17) forklarer at dette har gitt bydelen status som et attraktivt byområde.

Illustrasjon 3: Bydel Gamle Oslo. Kilde: Utvikling- og kompetanseetaten, Oslo kommune⁶.

4.3.1 Utviklingen av Sørenga

”Bjørvikaområdet skal bidra til at Oslo by kan videreutvikles som hovedstad og kjerneområde i Osloregionen. (...) Bjørvika skal som porten til Norges hovedstad framstå som et uttrykk for moderne norsk bykultur og identitet i byggekunst, teknologi og bærekraftig byutvikling. Bydelen skal ved å romme både hovedstads- og strategiske nærings- og kulturfunksjoner styrke Oslo sentrum som markeds plass, møteplass, begivenhets- og kulturarena” (Oslo kommune, 2004, s.16).

Bjørvika er det største av Fjordbyens utviklingsområder. I tillegg til boliger, serveringssteder, offentlige torg og havnepromenade finner man her noen av landets viktigste kultur- og kunnskapsinstitusjoner; Den norske Opera og Ballett, Munch-museet og nye Deichmanske hovedbibliotek. Sørenga er ett av boligområdene i Bjørvika. Sørenga ligger på en pir i Oslos havnebasseng som opprinnelig ble bygget for å ta imot last fra større fraktskip. Ironisk nok

⁶ Med tillatelse fra Oslo kommune hentet fra: <https://docplayer.me/52450381-Bydel-gamle-oslo-faktaark-om-befolkning-levekar-og-boforhold.html>.

ble ikke Sørenga ansett som et passende sted for boligutvikling i de første planene for Fjordbyen (Oslo bys vel, 1983), men i dag ligger det rundt 1000 boliger der. I 2008 ble det arrangert en anbudskonkurranse for Sørengautstikkeren, i regi av Hav Eiendom. Vinneren ble Sørenga Utvikling KS, et selskap eid av Boligbyggelaget USBL, Backe Gruppen, Oslo Areal AS, Urbanium AS, i tillegg til noen finansielle investorer. I dag er Sørenga et ferdig utviklet boligområde, med innslag av publikumsrettede funksjoner på bakkeplan, to barnehager og et sjøbad helt ytterst. Sørenga består av to boligprosjekter: Sørengkaia på Sørengautstikkeren, og Sørengstranda på fastlandet. Sørengkaia ble utviklet av Sørenga Utvikling AS og består av 8 byggetrinn som har forskjellige forvaltere og arkitekter. Sørengstranda består av to byggetrinn og er utviklet av D1a Utvikling AS, som eies av Veidekke Eiendom og Reitan Eiendom.

Da Fjordbyrapporten ble publisert i 2017 sto 622 boenheter ferdige på Sørenga. I dem bodde det 752 mennesker, med en kvinneandel på 45 % og gjennomsnittsalder på 39 år. Det er få barn og unge opp til 19 år (8%), mange unge voksne i alderen 20-44 år (53%), en del i alderen 45-66 (33%), og få av de eldste på over 67 år (6%). Med en innvandrerandel på 35% ligger Sørenga og Barcode omtrent på snittet for Oslo (32%), men noe lavere når det gjelder andel innvandrerbefolkning med ikke-vestlig bakgrunn (58% mot 68%). Beboerne på Sørenga har også høyere inntekt og høyere utdanning enn Oslo generelt (Oslo kommune, 2017a). På tross visjonene om en balansert beboersammensetning har leilighetene på Sørenga raskt nådd toppen for boligpriser i hovedstaden. I 2017 ble en av de største leilighetene i det ytterste byggetrinnet på Sørenga solgt for den høyeste kvadratmeterprisen i Oslo noen sinne, i følge E24 (2017). Leiligheten på 119 kvadratmeter, med tilhørende, privat terrasse på 85 kvadratmeter, var til slags for 25 millioner kroner. Det er en kvadratmeterpris på 210.000 kr. Nettavisen E24 skriver:

”Hovedstadens nye utfordrer når det gjelder stiv kvadratmeterpris ligger noen steinkast øst av de stive buksepress og østers-restaurantene på Tjuvholmen. (...) Sørenga har inntil nylig nærmest vært for byggeplass å regne - men er i ferd med å ferdigstilles som Oslo nye, og eksklusive, bydel” (2017).

4.3.2 Sørenga som offentlig rom

På sommeren er Sørenga full av mennesker som bader og koser seg ved sjøen. Restaurantene, alle med uteservering, er fylt til randen av mennesker som vil nyte et måltid i sola. På vinteren, derimot, er de offentlige områdene nærmest tomme for mennesker. Under mine

mange besøk og befaringer på Sørenga i forbindelse med denne studien ble dette spesielt tydelig for meg. På vinteren satt det sjelden mer enn en håndfull mennesker på hver restaurant, og det var stort sett hundeeiere som beveget seg ute i fellesområdene. På sommerstid var derimot restaurantene nesten alltid fulle – inne og ute, og kaia var overfylt med mennesker som oppholdt seg der – beboere, besøkende og turister.

Bilde 2. Et folketomt Sørenga. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle (29.08.18)

Bilde 3. Påsketurister på Sørenga. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle (14.04.19)

Rapporten fra 2017 forteller at de fleste som bruker Sørenga som rekreasjonsområde kommer fra Oslo indre øst, og de fleste er unge voksne i alderen 20-40 år (Oslo kommune, 2017a, s. 86-87). I Prinsipp- og strategiplanen for Havnepromenaden står dette: ”På tuppen av spissen er en stor badestrand, stor nok til å bli en destinasjon for hele byen” (Oslo kommune, 2017b, s. 146). Det skulle imidlertid ikke gå mer enn ett år etter denne rapporten før det ble klart at sjøbadet på Sørenga ikke var stort nok for hele byen. Mai 2018 ble målt til å være den varmeste maimåned i Oslo på over hundre år (Yr, 2018). Oslofolket dro i hopetall til Sørenga sjøbad. Målinger viste at 30.000 mennesker gikk daglig over flytebroa til Sørenga i denne perioden. Dette medførte at den ble ødelagt og stengt for en kort periode (Aftenposten, 2018a). Da gikk beboerne på Sørenga sammen om å kreve tiltak for å bedre vedlikeholdet og sikkerheten i området. Dette resulterte i en bevilgning på 6 millioner fra kommunen (E24, 2018).

5 Forsøk på naboskap

I dette kapittelet er søkelyset rettet mot internt fellesskap på Sørenga. Gruppedannelse skjer ikke bare på bakgrunn av et ønske om å trekke grenser til andre mennesker. Grupperinger og samhold kan også etableres ved at mennesker deler opplevelser eller er medlem i organisasjoner som knytter dem sammen på bakgrunn av felles interesser, hevder Amit (2002, s. 60). Med andre ord kan grenser være en uintendert bieffekt og ikke nødvendigvis et formål ved etableringen av grupper og samhold, også på nabolagsnivå. Robbins (2005) påpeker at enklaver ikke bare handler om å sette grenser og holde noen utenfor, men også om intern homogenitet og lokalt samhold internt i nabolaget. I lys av dette ser jeg det som relevant å studere naboskapet på Sørenga for å undersøke i hvilken grad det eksisterer et sterkt og homogent lokalt fellesskap som kan ha en mer eller mindre intendert effekt på nabolagets sosiale grenser til resten av byen. Her vil jeg fokusere på underproblemstillingen *I hvilken grad og hva slags naboskap opplever beboerne at det er på Sørenga?*. Jeg starter med å presentere informantenes forståelse av hvem som bor på Sørenga og hva slags sted eller hvilke steder beboerne skaper. Deretter presenterer jeg det sosiale naboskapet på Sørenga. Til slutt vil jeg diskutere hvordan sørengabeboernes livsstiler kan virke hemmende for et godt lokalt naboskap.

5.1 Hvem bor på Sørenga?

5.1.1 Sørengabeboernes forestillinger om beboerne på Sørenga

I lys av at Oslo kommune har som mål at Fjordbyen skal bli et sosialt mangfoldig område er det interessant å undersøke hvem det er som bor på Sørenga. I kapittel 4 gjennomgikk jeg faktiske tall og statistikker som sier noe om demografien og befolkningen på Sørenga. I dette kapittelet vil jeg utforske informantenes egne oppfatninger om hvem sørengabeboerne er, og om de selv føler tilhørighet til og identifiserer seg med Sørenga som bosted. Selv om Sørenga er et relativt nytt område og Fjordbyen fortsatt er under utvikling har mange generelt en idé om hva slags sted dette har blitt. Folks generelle inntrykk av Sørenga er trolig i stor grad formet av hyppige fortellinger i media, i tillegg til egenopplevde erfaringer fra besøk i området. Mennesker søker å plassere steder inn i et kognitivt kart (Forrest og Kearns, 2001) og sammenligner et sted med andre, gjerne nærliggende, steder for å gi et sted en identitet

(Savage mfl. 2005). Det kan derfor tenkes at folk drar slutninger om Sørenga på bakgrunn av likhetstrekk til andre områder vest i Fjordbyen, som har eksistert lenger og derfor har en mer etablert identitet. Andre igjen vil kanskje legge vekt på Sørengas plassering øst for Akerselva, det historiske skillet mellom øst og vest i Oslo. Flere av mine informanter hadde idéer om hva slags sted Sørenga var og fordommer mot folk som bodde der før de selv flyttet dit. Heidi, som referer til seg selv som en ”østkantdame”, forteller at det var tilfeldig at hun flyttet til Sørenga.

Heidi: Jeg var veldig skeptisk. Jeg hadde ikke lyst til å flytte til Sørenga i det hele tatt. Jeg hadde masse fordommer om "der bor det ikke sånne som vi", "der bor det bare sånne rike folk" og blablabla...

Heidi flyttet til Sørenga av praktiske årsaker for sin nyetablerte familie. Hun er i begynnelsen av 30-årene og bor på Sørenga med mann og et lite barn. Selv har hun vokst opp litt utenfor Oslo, og tidligere bosteder har alltid vært øst for Akerselva. En annen ung beboer på Sørenga, Oda, forteller også at hun hadde fordommer mot Sørenga før hun flyttet dit. Hun trodde det skulle være ”familier med ganske mye penger og sånn”, men har blitt overrasket over det hun oppfatter som et mangfoldig nabolag. Spesielt overraskende ser hun at det er en del studenter og unge voksne som bor der. Den første sommeren hun bodde på Sørenga observerte hun flere unge som hadde fest, en opplevd erfaring som gikk imot hennes tidligere forestillinger om nabolaget. I likhet med Heidi forteller Oda at det var tilfeldigheter som førte henne til Sørenga. Hun fikk tilbud om å leie bolig på Sørenga av et familiemedlem. Det var derfor praktisk og hyggelig, men hun ville ikke kjøpt leilighet på Sørenga selv. Oda har selv vokst opp i Oslo ytre øst, og føler en sterk tilknytning til den delen av byen. Når hun møter nye mennesker, synes hun det er flaut å fortelle at hun bor på Sørenga. Dette kan henge sammen med at hun ikke selv har valgt denne tilhørigheten til Sørenga, en mangel på det Savage og hans kollegaer (2005) kaller ”valgt tilhørighet”. Oda føler ikke selv at hun passer inn på Sørenga. Hun vil i hvert fall ikke identifiseres med det hun tidligere så på som en typisk ”sørengaidentitet”. Når noen spør hvor hun bor svarer hun Sørenga, men er raskt til å legge til at hun egentlig er fra Oslo øst.

Oda: Jeg er ikke *den* personen. Selv om det... Kanskje det for så vidt ikke er negativt å på en måte å gjøre det bra økonomisk og ha penger til å kjøpe seg en leilighet der, men... Jeg vet ikke, jeg bare føler ikke at det er helt *meg* da. Som sagt, jeg ville aldri bosatt meg der selv hadde det ikke vært for [familiemedlem], og jeg vil ikke fortsette å bo der når jeg eventuelt får familie og barn og sånne type ting.

Både Oda og Heidi argumenterer for hvorfor de bosatte seg i et område de egentlig ikke ønsket å bli identifisert med. De anså dette som et sted for rike mennesker, og noe mer ”vestkant” enn de anså seg selv. At Heidi likevel valgte å flytte til Sørenga begrunner hun med at det egentlig ikke er spesielt dyrt der sammenlignet med andre attraktive deler av byen, som Grünerløkka og St. Hanshaugen. I tillegg legitimerer hun sitt bostedsvalg med at det var mye lettere å komme inn på boligmarkedet på Sørenga da de kjøpte boligen før den var ferdigstilt og slapp budrunder. Hun tror at folk får fordommer mot Sørenga fordi det er noen få veldig dyre leiligheter der. Heidi har selv opplevd at andre stiller spørsmål ved hennes bostedsvalg. Hun forteller om et vennepar som bor på Grünerløkka, et område karakterisert av klassisk gentrifisering. Paret hun refererer til som ”hundre prosent urbane hipstere” har sagt at de ikke forstår at Heidi og mannen vil bo på Sørenga. Til det forteller Heidi at hun svarer: ”Det er flere som meg der ute. Det er ikke så ille, og prisene er ikke så ille. Og hvorfor skal ikke sånne som jeg ha sjøutsikt og balkong ved havet?”. Hun ser på boligvalget som en måte å være med å forme byutviklingen på, slik at området blir mer mangfoldig. Samtidig er hun innforstått med at den kommersialiserte norske boligsektoren vil påvirke den sosiale sammensetningen i nabolaget med tiden.

Heidi: Man kan ikke overlate utviklingen av en helt ny bydel til de folka [rike/øvre middelklasse] liksom. Man kan ikke sette seg utenfor på den måten da, man må i så fall hoppe inn i det og være med å påvirke og gjøre det til et sted som alle vil være da. Men det er klart, jeg tenker... Jeg tror jo kanskje for Sørenga sin del så kommer det jo til å bli en sånn "vestkanten på østkanten" for prisene kommer jo mest sannsynlig i dagens eiendomsmarked til å gå rett opp og så er det de som har råd til sjøutsikt som har råd til å bo der.

Heidi er en etnisk norsk kvinne med høy utdanning og over gjennomsnittet god inntekt. I etterkant av intervjuet har Heidi og familien flyttet bort fra Sørenga. Dette skyldtes et ønske om større plass, og de valgte å investere i bolig et annet sted i Oslo, med lavere kvadratmeterpris enn Sørenga.

Heidi forteller at hun oppfatter beboersammensetningen på Sørenga som noe endret bare på den korte tiden hun og familien har bodd der. Hun erfarer at det kommer flere rike folk til, noen av dem kjøper til og med to eller flere leiligheter og slår dem sammen til det hun kaller ”gigaleilighet”. Dette er ikke en ønsket utvikling, etter hennes mening. Eivind påpeker også at beboersammensetningen har endret seg på de fem årene han har bodd på

Sørenga. Eivind er en ung enslig mann, og var en av ”pionérene” som kjøpe bolig på Sørenga da det enda var langt fra ferdig. Eivind forteller om Sørenga og sine naboer på denne måten:

Eivind: Det blir kanskje framstilt som at det er dyrt her så det er sikkert snobbete og sånn. Men i det bygget her så var det ikke så fryktelig dyrt i starten. Veldig mye vanlige folk. Jeg nevnte kanskje at det var mye advokater. Det er det og, men det er sykepleiere, lærere, kanskje en del gründere. Altså for å flytte inn her i starten så måtte man jo ha litt visjoner om hvordan det kom til å bli. (...) Jeg synes det var veldig mye spennende mennesker i starten. Så er det kanskje en liten endring der nå i de som flytter inn. For nå har det blitt dyrt. Det er kanskje en sånn, jeg skal ikke si *tjuvholmifisering*, men at det er et annet segment da. Det er de som ikke har lyst til å vente, men bare betale for at det er ferdig.

Jeg fikk inntrykk av at flere av mine informanter var opptatt av å avkrefte en myte om at det bare er rike mennesker som bor på Sørenga. Heidi, for eksempel, referer til seg selv og mannen som ”sånn gjennomsnitt middelklasse”. Et annet beboerpar jeg intervjuet, Ingunn og Olav, presiserte flere ganger i løpet av intervjuet at de er ”helt alminnelige mennesker”. Ingunn og Olav er et voksent par på rundt femti år, som har flyttet fra en villa i Oslo ytre vest. Der bodde de mens barna, som nå har flyttet hjemmefra, vokste opp. Både Olav og Ingunn har høy utdanning og gode jobber både med tanke på status og inntekt. De bor i en fin toppleilighet, som de sier de ”ruinerte” seg for å kjøpe.

Ingunn: Så, sikkert alle andre som bor her er sikkert mye rikere enn oss... *that be it*. Det er liksom ikke vårt problem, vi er liksom helt alminnelige arbeidsfolk med bra, men ikke sånne eksepsjonelle lønninger eller noe sånt.

Senere i intervjuet forteller Ingunn at leiligheten deres på 95 kvadratmeter kostet 17 millioner kroner. Dette tilsvarer en kvadratmeterpris på omtrent 179.000 kroner. Gitt at den gjennomsnittlige kvadratmeterprisen for boligkjøp i Oslo ligger på 70.000 kroner⁷, vil man med trygghet kunne påstå at denne leiligheten ligger i byens øvre prissjikt. Når middelklassen hevder at de er ”alminnelige mennesker” er det med på å nøytralisere deres privilegier, skriver Andersen (2014).

I følge Butler (2005) forklarer ofte nyinnflyttet middelklasse i områder med klassisk gentrifisering at de flyttet til byen for å bo sammen med mennesker som er lik dem selv. Dette flyttemotivet fant han derimot ikke hos beboere i London Docklands. Heller ikke i mine intervjuer med beboere på Sørenga trakk de fram at ønske om å bo nær like mennesker

⁷ <https://www.krogsveen.no/prisstatisikk/oslo>

var viktig i valg av bosted. Den eneste som uttalte et ønske om dette var Helge, en enslig pensjonist, som hadde flyttet til Sørenga med et håp om at det ville bli et levende maritimt samfunn med båtentusiaster som han selv. Han så for seg et yrende liv med båthavn, og med tilbud og butikker knyttet til det maritime. Da disse forhåpningene ikke ble innfridd, valgte han å flytte tilbake til sin gamle leilighet som han fortsatt eide i Oslo indre øst. ”Jeg pleier å flåsete si at det har endt opp med kaffelatte og tesla”, forklarer Helge. Dette passet ikke hans livsstil og preferanser for bosted. I tillegg synes han det ble en overvekt av mennesker med mye penger på Sørenga. Han forteller at det var hyggelige mennesker som flyttet inn i samme byggetrinn som han selv, men at han som ”østkantmann” ikke følte seg hjemme når området videre utviklet seg til et nytt Aker Brygge. ”Jeg føler meg helt fremmedgjort der”, forteller Helge. Ifølge Bourdieu (1996) er det stadig kamp om hva slags sosialt rom et sted skal være. Suksess i slike kamper avhenger av hva slags kapital en har. ”En kan rent fysisk oppta et bosted uten å bo der i en egentlig forstand, dersom en ikke har de stilltiende påkrevde midlene, og det første av dem er en bestemt habitus” (1996, s. 155).

De fleste informantene jeg intervjuet brukte andre nabolag og andre sosiale grupper som referanse for å forklare Sørenga som sted. Forrest og Kearns (2001) forklarer at det er vanlig å benytte slike sammenligninger i stedsbeskrivelser. Boligområders identitet er tett knyttet til forestillinger om ulike nabolag der ett nabolag defineres ut i fra nærliggende områder. De skriver at det er viktigere å poengtere forskjeller fra andre nabolag enn å finne en felles identitet for eget nabolag. Et nabolag får en identitet ved at det plasseres i et kognitivt kart av byen der ulike nabolag defineres som gode eller dårlige (Forrest og Kearns, 2001, s. 2134-2135). Begrepet ”valgt tilhørighet” av Savage og hans kollegaer (2005) handler om slike forestillinger mennesker har om steder og hvordan disse forestillingene er med på å avgjøre hvor folk ønsker å bosette seg. De kaller det for ”people’s relational sense of place” (Savage, mfl., 2005, s. 29). Det handler om hvordan mennesker oppfatter og definerer et bosted sammenlignet med andre potensielle bosteder. På den måten får et sted en identitet på bakgrunn av forståelsen av andre steder. Informantene mine viste ofte til forestillinger om Aker Brygge og Tjuvholmen, og til tider Grønland, for å si noe om hvem som bor på Sørenga og for å forklare hvorfor de valgte å bosette seg nettopp der.

Flere av mine informanter hadde en oppfatning om at Sørenga og Tjuvholmen skiller seg fra hverandre i graden av ”snobberi”. Hanna, en enslig pensjonist som har bodd utenlands store deler av sitt liv, forklarer at beboerne på Sørenga er ”(...) veldig tydelig på at det ikke er sånn høy sigarføring her nede. Her er vi mer på bakken”. Samtidig forteller Hanna, som

tidligere eide leilighet i et eldre nabolag i indre øst, at hun savner mangfold på Sørenga; ”jeg er veldig glad i litt sånn fargerik bomiljø, så det her er litt annerledes sånn sett”. Her peker Hanna på likheter og ulikheter til nærliggende boligområde for å definere Sørenga. Det er verken så snobbete som Tjuvholmen eller så mangfoldig som for eksempel Grønland eller Tøyen. Trond, som selv har vokst opp i Oslo øst svarer blankt nei på spørsmålet om han vurderte Tjuvholmen som bosted da han flyttet til Sørenga: ”Det var litt sånn ”nei, der passer ikke vi inn”. Det går ikke på økonomien, men hvor du har røttene dine hen og hvem du føler deg vel sammen med liksom”, legger han til. Truls, en ung student som leier på Sørenga, forteller at selv om leilighetene er like fine, er det mer ”fancy” på Tjuvholmen enn på Sørenga. Hans inntrykk er at de som bor på Tjuvholmen ”(...) er bare snobber liksom”. Eiendomsmegleren mente også at Sørenga var ”hakket under” Tjuvholmen, ”for eksempel i forhold til at [Sørenga] er ikke så stivt og flott som [Tjuvholmen]. Det er litt mer jordnært da”. Videre bruker han ord som ”jovialt” og ”ujålete” når han sammenlignet Sørenga med Tjuvholmen.

5.1.2 Sosialt mangfold?

Det mest konkrete målet for sosialt mangfold i Oslo kommunes visjoner om Fjordbyen, var målet om at ti prosent av boligene skulle være rimelige utleieboliger. Det defineres ikke her hva en *rimelig utleiebolig* er, men dersom det er ment som rimeligere enn leiemarkedet i Oslo generelt, har man langt fra oppnådd dette målet, hevder Bergsli (2015). Andersen og Røe (2017) forklarer at offentlige myndigheter har mulighet for å opprette subsidierte boliger i nye boligområder, men på det tidspunktet de utførte sin studie hadde politikerne i Oslo bestemte at de ikke ville gjøre dette Bjørvika da de ikke ønsker flere kommunale boliger i Bydel Gamle Oslo. Andersen og Røe (2017) hevder derfor at det mangler en politisk vilje om å skape et virkelig mangfoldig boligområde i Fjordbyen.

Oslo Kommune (2017a) viser i stedet til at det ønskede mangfoldet er ivaretatt ved at det er bygget 5000 studentboliger i Bjørvika, og at 30% av boligene på Tjuvholmen er utleieboliger. Andersen og Røe (2017) forklarer at kravet om rimelige utleieboliger falt fra etter press fra eiendomsutviklerne. Videre sier de at selv om studenter har mindre økonomisk kapital enn resten av fjordbybeboerne, kan det ikke sies at de utgjør en helt annen sosial gruppe. Gjennomsnittlig kvadratmeterpris for eierboliger på Sørenga er vesentlig høyere enn i resten av byen (Aftenposten 2012, 2015, Dagbladet 2015), hvilket betyr at størstedelen av befolkningen i Oslo ikke har råd til å kjøpe eller leie bolig i dette området. Dyre eie- og

leieboliger er med på å gjøre området eksklusivt og forbeholdt den rikere delen av befolkningen (Atkinson og Ho, 2019). Slike dyre og eksklusive boligprosjekter forsterker segregeringen av de rike og ekskluderer byens fattige, hevder Atkinson og Ho (2019, s. 8).

I tillegg til et mål om sosialt mangfold, ønsker Oslo kommune særlig at barnefamilier skal bli boende i byen (Barlindhaug, mfl., 2018). Årsaken til den lave andelen barnefamilier på Sørenga forklares i fjordbyrapporten (Oslo kommune, 2017a) med høye boligpriser og sentrumsbeliggenheten. Videre står det i rapporten: ”Samtidig appellerer kanskje nærheten til vannet, serverings- og kulturtilbud og byliv generelt mer til single og par uten hjemmeboende barn enn til den typiske småbarnsfamilien” (Oslo kommune, 2017, s. 101). Men den dårlige tilretteleggingen for barn og unge er kimen til mye frustrasjon hos de barnefamiliene jeg intervjuet på Sørenga. De reagerte særlig på utsettelsen av skolebyggingen, at de ikke er garantert plass i de lokale barnehagene, samt mangelen på lekeplasser.

Kommunens visjon om et sosialt mangfoldig Sørenga stemmer ikke nødvendigvis overens med utbyggerens ønske. En sentral person i arbeidet med utviklingen av Sørenga fortalte at det var to kundegrupper de bygget boliger for på Sørenga:

Eiendomsutvikler: Det er de godt voksne som er ferdig med barn, eller om de har hatt barn eller ikke, men er rundt femti [år] da. Og derfra og oppover. Det er den ene gruppen og den andre er nyetablerte som kjøper en toroms eller en liten leilighet. Det er de to gruppene. Det er de vi jobber primært mot. Vi jobbet jo ikke mot familieboliger, sånne som kom flyttende med tre barn. To, tre barn... De var ikke i målgruppen.

Eiendomsmegleren bekrefter dette fra egne erfaringer med å selge boliger på Sørenga. På spørsmål om det er store nok boliger på Sørenga for barnefamilier svarer han:

Eiendomsmegler: Ja, det er store nok leiligheter, men det er ikke så mange av de da. Og generelt egentlig større leiligheter i sånne prosjekter blir jo stort sett kjøpt av folk som har store eneboliger fordi det er jo såpass dyrt at en helt vanlig barnefamilie har jo ikke råd til det. Så det er jo folk som har tjent opp penger gjennom lang tid som har råd til å kjøpe de største og dyreste leilighetene. De er jo egentlig ikke øremerket barnefamilier, på ingen måte.

Da jeg videre spurte utvikleren hva han tenker Oslo kommune kan gjøre for å nå sitt mål om at småbarnsfamilier skal bosette seg eller bli boende i indre Oslo svarte han: ”Jeg synes egentlig ikke de skal mene så veldig mye om det altså. Jeg synes folk skal bestemme det litt selv”. Det kan dermed se ut som om private utbyggeres interesser og kommunens interesser

ikke samstemmer. Andersen og Skrede (2016) har illustrert denne konflikten og viser til hvordan kommunen ikke har tilstrekkelig med verktøy til å realisere sine visjoner, noe som fører til at utbyggernes interesser som regel vinner.

5.1.3 ”Et nytt kapittel” for voksne par med god råd

På bakgrunn av rapporten om Fjordbyen fra 2017 og mine egne funn kan det se ut som at utviklerne av Sørenga i stor grad fikk rett med tanke på hvem som har bosatt seg der. Flere av mine informanter var nettopp godt voksne par som hadde flyttet fra større boliger i Oslos forsteder etter at barna hadde ”forlatt redet”. De refererte ofte til Sørenga som ”et nytt kapittel”. Byen tilbyr en rekke tilbud og opplevelser som man ikke har i direkte nærhet i forstedene. Byen blir en direkte motsetning til livet i forstedene, forklarer Butler (2005, s. 177). Ingunn og Olav fortalte denne historien:

Ingunn: Vi har lyst til å få til et annet kapittel i livet vårt. For hadde vi blitt boende på [forstad i vest], ikke sant, der kjente vi alle og vi hadde vært der bestandig, og Olav har jo vokst opp der også. Så vi tenkte at hvis vi bare blir der så blir liksom alt sammen bare ett langt strekk, mens når vi flytter hit så får vi et helt nytt kapittel. (...) Dette er ikke vårt seniorprosjekt, dette er vårt liksom andre kapittel i vårt voksne liv. Som sagt, nå er det 20 år til jeg blir pensjonist så dette er for å bruke den tiden hvor vi er unge og rørlige.

I likhet med Butlers (2005) funn fra London Docklands var et gjennomgående flyttemotiv for de godt voksne informantene mine å bo et sted som krever mindre vedlikehold og som er nærmere byens mange tilbud. Trond og kona var blant de som hadde en slik bakgrunn og motiv for å flytte. Trond forklarer det slik: ”Da hadde liksom ungene våre flytta og vi hadde litt for god plass og vi synes vi bodde litt for langt fra byen”. Det samme forteller Siri, som er i slutten av femtiårene og bor på Sørenga med mannen sin. Hun synes huset ble litt for stort for to personer etter at barna hadde flyttet ut. ”Nå har vi startet et nytt kapittel da”, forteller Siri. En annen informant i denne aldersgruppen, Carl, forteller det på denne måten:

Carl: (...) det klassiske som skjer i et liv, at ungene er på vei ut og man tenker da at nå har vi lyst til å oppleve noe annet. Vi har lyst til å gjøre noe annet. Og jeg er ikke sånn kjempeivrig, noen har jo det å henge i en stige eller ha en hammer i hånda som hobby, det har ikke jeg. Så liksom muligheten til å gjøre helt andre ting.

Eiendomsmegleren fortalte at de som flyttet inn på Sørenga i starten nesten utelukkende var godt voksne mennesker som flyttet fra større boliger i byens ytterkanter. Dette har endret seg de siste årene, forteller han, særlig etter at sjøbadet sto ferdig. Han tror det har å gjøre med at yngre folk besøkte Sørenga på sommeren for å bade og fikk øynene opp for området. På spørsmål om Sørenga er ”trendy” svarte eiendomsmegleren; ”Nei, det er jo ganske høy snittalder så det er ikke Grünerløkka-trendy eller Tøyen-trendy, men for en litt eldre kjøpergruppe er det nok mer trendy, men det er kanskje ikke det ordet de bruker”.

5.1.4 Barnefamilier på Sørenga

Selv om Oslo kommune ønsker at barnefamilier bosetter seg i byen, og forsøker å tilrettelegge for dette ved å sette krav om en viss andel større leiligheter i Fjordbyen, kan vi lese i rapporten fra 2017 at det er færre barn og unge i Fjordbyen enn i Oslo generelt. Det er også færre enn i andre transformasjonsområder i byen. Barn og unge opp til 19 år utgjør 8% av beboerne på Sørenga, mens andelen for Oslo er 19% (Oslo kommune, 2017). Eiendomsmegleren fortalte også at han opplever lav etterspørsel fra barnefamilier. Særlig gjelder dette familier med barn i barneskolealder. I dagens samfunn der de fleste barnefamilier har to inntektskilder har de høyere kjøpekraft på boligmarkedet enn tidligere. I tillegg ønsker mange å bo i byen for å ha kortere reisevei til jobb og andre daglige gjøremål. Et tredje perspektiv på gentrifisering, i tillegg til produksjonsforklaringer og forbruksforklaringer, er det Hjorthol og Bjørnskau (2005) kaller feminisering av arbeidsmarkedet. De hevder at endringene i kjønnsforholdet og kvinners rolle i arbeidsmarkedet har påvirket etterspørselen i boligmarkedet. Når begge foreldre ikke bare er i arbeid, men har tidkrevende og godt betalte jobber, blir det mer og mer vanlig at middelklassefamilier trekker til sentrum for å minimere reisetid, forklarer Butler (2005, s. 177). Likevel viser en fersk rapport fra NIBR at tendensen i Oslo er at familier flest flytter ut av indre by når de har fått eller skal få barn (Barlindhaug, mfl., 2018).

På tross av at det er relativt få barnefamilier på Sørenga, fant jeg noen sørengaforeldre som ville bli intervjuet. Disse informantene fortalte at de kunne fått en større bolig lengre ut fra sentrum for samme pris som leiligheten på Sørenga, men de ville heller bo på færre kvadratmeter i nærheten av sentrum. De viste til at det er mange andre goder på Sørenga som veier opp for størrelsen på leiligheten. I tillegg har leilighetene smarte løsninger som gjør det mulig for familier å bo på mindre plass, forklarte de. Men barnefamiliene ser også selv at de er i mindretall på Sørenga. Maria fortalte at hun opplever å ha tatt et ”unorsk” valg ved å bo

på Sørenga med barn. Hun flyttet fra indre øst til Sørenga, og bor der med mann og to små barn. Hun erfarer at mange av familiene på Sørenga består av en eller to foreldre med utenlandsk bakgrunn.

Maria: Altså jeg vet at det er noen her som er fire stykker på 70 kvadratmeter og synes det går helt greit. Så jeg tror det er noe veldig norsk med den voldsomme plassen. (...) at man kanskje ikke kommer fra den samme kulturen der alle vil i villa på et vis. Også er det da andre som ikke er så interessert i det da. (...) At det er folk som er fra Tyskland eller... (...) det er en god del sånne miksa norsk-italiensk for man har en annen måte å bo på da. Jeg tror ikke det er så veldig tilfeldig. For vi er ikke så mange av de ”to nordmenn”.

Heidi som også har små barn på Sørenga opplever, som Maria, at de ikke velger ”den typisk norske stien” og flytter ut av sentrum når de får barn: ”jeg tror at jeg ofrer den der ”svært hus og hage”-drømmen for å heller bo mer sånn som vi bor nå i nærheten av alt, i nærheten av jobben og barnehagen og skolen”. Hjorthol og Bjørnskau (2005, s. 353) hevder at drømmen om hus og hage, som tradisjonelt kan sies å ha vært målet for mange familier i det norske samfunnet, ikke lenger eksisterer hos alle. De peker på at barnefamilieene som ønsker å bli boende i byen er en ny gruppe innen øvre middelklasse. Typisk for disse er høy utdanning og at de arbeider innen administrasjon, finansnæringen og høyteknologiske selskaper. Denne gruppen skiller seg fra andre deler av middelklassen ved å ha andre livsstilspreferanser (Hjorthol og Bjørnskau 2005), og som Wessel (2013) påpeker har arbeidere i disse næringene høyere lønninger enn andre yrker. Maria forteller at hun og andre hun har snakket med i nabolaget hadde en idé om hvor ”enkelt” livet på Sørenga skulle bli. Man ville ha alt i nærområdet: skole, barnehage, jobb, butikker, rekreasjonsområder, og så å si alle byens tilbud innen nær rekkevidde. Disse visjonene har etter hennes mening ikke blitt realisert. Skolen som egentlig skulle stå ferdig på Sørenga i 2017 er nå utsatt og planlagt ferdigstilt i 2022. Nærmeste skole er for tiden Gamlebyen skole og veien dit er ikke trygg for barna, med byggearbeid og syklistene ”som kjører som gærninger”. Dette har gjort hverdagen vanskeligere for barnefamilieene enn de så for seg da de flyttet dit. Maria er frustrert over planleggingen i området. Hun viser til tidlige visjoner om å få en blanding i beboere og at man derfor regulerte inn barnehager og skole. Hun synes det er merkelig at man har etablert to barnehager i området og på den måten lagt noe til rette for barnefamilier, men ikke ferdigstilt skolen slik at familien kan bli boende til barna kommer i skolealder. Etter hennes oppfatning er ikke skoleplanene prioritert fordi offentlige planleggere tror området er for dyrt for barnefamilier så det er ikke behov for skole. Den manglende tilretteleggingen for

barnefamilier, både med tanke på skole og andre tilbud, er med på å ekskludere barnefamilier fra Sørenga. En kan stille seg spørsmålet om kommunens ønske om barnefamilier i byen ikke er *sterkt nok*.

Andre beboerne på Sørenga er imidlertid av den oppfatning at dette ikke er et egnet område for barnefamilier. Oda, som selv ikke har barn enda, kunne ikke tenke seg å bli boende på Sørenga når hun får barn. ”Jeg føler ikke at det er et veldig barnevennlig sted, så jeg er veldig overrasket over at det er en Sørenga barnehage og at det er såpass mange familier som bor der da”, sier hun. Helge beskriver det samme. Han synes ikke det skal legges til rette for barnefamilier i byen, da han ikke anser sentrum som et godt sted for barn å vokse opp, ”Hvorfor i all verden bygger de barnehager ute på Sørenga? To stykker. Det skjønner ikke jeg. Er det ett sted de ikke burde ligge så er det der”. Andre synes at barna får for mye plass i nabolaget. Blant annet trekker Trond fram at han ble skuffet da han oppdaget at området de fikk framstilt i prospektene som en park, Sentralparken, består av inngjerdede uteområder til barnehagene. I prospektene var det ikke tegnet inn barnehage her, forklarer Trond. ”Og det er jo fint at de har fått inn barnehage, det er ikke det, det er til og med to, men det ble aldri sagt at sentralparken skulle være uteområdet deres. Og det er jo gjerda inn...”. Heidi forteller om en krangel mellom beboere på sameiets Facebookgruppe. Den handlet egentlig om at det var funnet hundebæsj på takterrassen, men tok plutselig en annen retning da noen foreslo å ha barnefrie soner på terrassen. Intervjuene mine synliggjorde at det finnes mange forskjellige og motstridende meninger om Sørenga, og om hva stedet burde være. Ulike beboere utviser ulike interesser og ønsker for nabolaget. Dette kan føre til konflikt og hemme det interne naboskapet.

5.2 Internt naboskap – bomiljø og naboer på Sørenga

5.2.1 ”Fordragelig bokultur”

Nabolaget er et sted mennesker kan ha sosiale relasjoner og skape nettverk. Dette er, etter Bourdieu sitt syn, en form for sosial kapital (Bourdieu, 2011, s. 86). Sosiale nettverk er produkt av strategier, bevisste eller ubevisste, kollektive eller individuelle. Det overordnede målet ved slike strategier er å etablere sosiale bånd der partene føler seg forpliktet til å hjelpe hverandre på ulike måter (Bourdieu, 2006, s. 87). I dag er det vanlig at man har flere sterke sosiale bånd andre steder enn i nabolaget, forklarer Forrest og Kearns (2001). Samtidig peker de på, i likhet med Granovetter (1973), at de svake båndene i lokalsamfunnet har andre og

viktige funksjoner, blant annet å skape trygghet og identitet knyttet til nærmiljøet. Videre i mine intervjuer fant jeg at de fleste av beboerne, med unntak av småbarnsfamilier, ikke har et sterkt ønske om å etablere forpliktende bånd til sine naboer. De fleste beboerne jeg intervjuet var opptatt av å ha et anstendig forhold til sine naboer, men uten interesse for å bli nærmere kjent eller etablere vennskap.

Hanna: Altså, det er en respekt for det private samtidig som det er en veldig lett og fordragelig tone folk i mellom. Så det er et sted hvor det er lett å trives.

Selv om et godt naboskap er viktig for alle beboerne jeg snakket med, varierte det hva man la i det å ha et godt naboskap. Hanna beskriver en ”fordragelig bokkultur” der folk er hyggelige mot hverandre, men samtidig holder en anstendig avstand. ”Det er noe med, man skal ikke bli *for* oppå hverandre når man bor så tett som det her skjønner du”. I likhet forklarer Trond: ”Jeg er på hils med alle, og det er hyggelig sånn sett, men jeg har ikke så voldsomt behov for [venner i nabolaget]”. Det samme forteller Truls, en ung mann som leier leilighet sammen med samboeren sin. ”Ja, jeg synes faktisk det er veldig godt naboskap. Jeg må innrømme, jeg har ikke så mye kontakt med naboene jeg har i det byggetrinnet jeg bor”. Videre forklarer han at han har snakket med en del naboer på Sørengabeboernes gruppe på Facebook, men lite ansikt-til-ansikt. Flere av informantene fortalte at de opplever at folk ønsker å skape et godt nabolag. ”Folk er veldig opptatt av at de bor på Sørenga og at det skal være bra å bo på Sørenga”, forteller Heidi. Likevel var det få av informantene som hadde sterke bånd med sine nye naboer. Mats, en ung og enslig mann, flyttet til Sørenga delvis fordi han hadde hørt fra venner som allerede bodde der at det var et spesielt godt naboskap. Han synes kontakten med naboene er bedre på Sørenga enn det var ved hans tidligere bosted, i et eldre område av Bydel Gamle Oslo. Likevel, da han rett etter innflytting inviterte naboene i oppgangen på kaffe var det ingen som dukket opp. Forrest og Kearns (2001) påpeker at det er mulig å ha gode naboer selv om naboene ikke er interessert i å etablere nye vennskap, men Mats virket skuffet over mangelen på sosial kontakt med sine naboer. De beboerne jeg snakket med inviterte i liten grad naboene hjem til seg, for eksempel til middag. Flere fortalte imidlertid at de opprettholdt relasjoner med naboene sine på området serveringssteder. Thomas, som bor med både små og store barn, fortalte at de ofte benytter seg av restaurantene på Sørenga, og hvis de møter naboer setter de seg gjerne sammen. ”Så føler man at man besøker hverandre på et vis da, men at man har en mer nøytral plass”, forklarer han. Også Carl og kona møter ofte venner på de lokale restaurantene. Folk som bor i Oslo har fått en mer ”kontinental” livsstil, mener han.

Slike naboskap, eller fravær av naboskap, er ikke særegent for Sørenga. Gullestad (2003, s. 13-16) argumenterer for at mennesker i norske byer de siste tiårene har blitt mindre ”nabolagsorienterte”. Det samme peker Putnam (2000) på i amerikansk kontekst. Folk bruker generelt mer tid innenfor hjemmets fire vegger eller ute, andre steder enn i nabolaget. Andersen (2014) har studert flere ulike deler av Oslo, og funnet at beboere har vide sosiale nettverk og beveger seg langt, både i og utenfor byen for hverdagens gjøremål. Fra sin forskning på Grünerløkka i Oslo fant også Robbins (2005) at verken innvandrere eller gentrifisererne hadde et stort sosialt nettverk i nabolaget, ei heller savnet de dette. Davidson og Lees (2005), som har studert nye boligområder i tidligere havneområder i London, beskriver at beboere i slike områder investerer lite sosial kapital i det lokale nabolaget. Beboernes livsstiler er preget av å være svært private med lite kontakt med sine naboer. Forrest og Kearns (2001) poengterer også at ikke alle ønsker eller forventer sosial interaksjon med sine naboer. For noen er et steds symbolske betydning det viktigste flyttemotivet, og man ser på nabolaget som noe man kan ”kjøpe” seg inn i.

Forrest og Kearns (2001, s. 2133) mener at det er en generell antagelse at det som skiller ”suksessrike” fra ”mindre suksessrike” nabolag, er graden av internt sosialt samhold. Eiendomsmegleren, på sin side, fortalte at han har inntrykk av at det er et særegent og godt naboskap på Sørenga. Han mener man på Sørenga finner ”naboskap som du ikke får så veldig mange andre steder i byen”. Han sammenligner det med området der han selv jobber i den vestlige og eldre delen av sentrum, ”hvor man knapt hilser på hverandre i trappeoppgangen”. Han mener at noe av forklaringen ligger i de fysiske omgivelsene, at Sørenga ligger for seg selv på en utstikker i fjorden, ”langt unna” resten byen. Videre tror han at både Facebookgruppen og det faktum at beboerne har felles interesser er med på å knytte dem nærmere sammen. Det er imidlertid jobben til Eiendomsmegleren å sørge for at naboskapet på Sørenga framstilles som godt.

Sørenga er i en spesiell situasjon, da det som eiendomsmegleren påpeker ligger, i hvert fall foreløpig, for seg selv på en spiss ute i fjorden. Fordi det er nytt flytter ikke beboerne inn i et eksisterende fellesskap. I sin studie av beboere i London Docklands, et annet transformasjonsområde beliggende ”for seg selv”, fant Butler (2005) at denne mangelen på eksisterende samhold, identitet og historie tiltrakk beboere da det ikke lå noen forventninger til forpliktelser i nabolaget. Beboerne i Docklands hadde valgt dette som bosted fordi det var et fornuftig sted å bosette seg med tanke på korte avstander til jobb og andre dagaktiviteter, ikke fordi de hadde et ønske om sosialt naboskap (Butler, 2005, s. 183). Sosiale nettverk er ikke ”faste” eller ”gitte”, men produseres og reproduseres. Som Huse

(2014) viser til kan etablerte sosiale miljøer også utfordres og endres gjennom innflytting av nye grupper – det være seg innvandrere eller ”gentrifiserere”. Det er med andre ord viktig å få fram at dette er sosiale prosesser og fenomener – hendelser og endringer som mennesker utfører og blir utsatt for. Siri forteller at hun synes det er spennende å bo i et nyutviklet nabolag; ”og jeg tror kanskje at det kan tiltrekke seg mennesker som er litt mer åpne for å bli kjent med hverandre”. Siri forteller videre at hun er på hils med sine naboer, men hun har ikke fått noen nye nære venner. En av de få som forteller om gode venner i nabolaget er Eivind, som var en av de første beboerne på Sørenga. Han forklarer det gode naboskapet med ”reisen” pionérbeboerne tok sammen, og alle utfordringene de måtte løse sammen i nabolagets etableringsfase:

Eivind: Jeg kan ikke tenke meg at det er noen andre bydeler i Oslo hvor folk kjenner hverandre like godt som her. Rett og slett fordi vi har jo vært igjennom en reise, ikke sant. En ting er at vi var veldig få i starten, men når det er et helt nytt bygg med fellesproblemer så møtes man jo blant annet via Facebookgrupper og... Til og med, allerede ett år før bygget var ferdig så var jo nesten alle som hadde kjøpt leilighet på Facebookgruppa og snakket, diskuterte. Man kjenner igjen ansiktene til hverandre.

Lupi og Musterd (2006) viser til at det er vanlig i nye nabolag at beboerne etablerer sosiale nettverk med naboer på bakgrunn av praktiske problemer som må løses. Med tiden blir den første intense kontakten svakere, noe som illustrerer det funksjonelle aspektet ved disse båndene. Selv om flere viser til engasjement for å skape godt naboskap virker det ikke som at det er dype og nære forhold beboerne søker i nabolaget. Med Granovetters (1973) begrep kan man si at sørengabeboerne har flere svake lokale bånd enn sterke. Flere kommenterte at de var fornøyd med et naboskap der man kan snakke med naboer hvis man møter dem i trappeoppgangen, eller på de lokale restaurantene, men at de ikke har behov for å bli venner. I mine intervjuer framkom det et tydelig skille mellom de godt voksne beboerne som har etablert nære vennskap andre steder, for eksempel der de bodde tidligere, og barnefamiliene på Sørenga. Informantene med små barn på Sørenga fortalte om et sterkere ønske om godt lokalt naboskap, og de ga litt ekstra for å få det til.

På Sørenga er det få fysiske møteplasser for barnefamiliene, utover barnehagene. Dette gjør det vanskelig for familier å komme i kontakt med hverandre og skape sosiale nettverk for foreldre og barn. Det er også, som Maria påpeker, hektiske hverdager for familiene som bor i byen, med mange tilbud og aktiviteter. Hverdagens banaliteter kan utgjøre en barriere for å skape sosial kontakt. Som en rekke forskere har påpekt tidligere, er ikke fysisk nærhet nok til å etablere sosiale bånd (se blant annet Low, 2003 og Andersen

2008). Dette var en av årsakene til at noen foreldre på Sørenga gikk sammen for å etablere foreningen Barna på Sørenga. En forening forplikter mer til deltakelse, forklarer Maria som er aktivt medlem i foreningen. Heidi, som var skeptisk til å flytte til Sørenga, innrømmer at en av grunnene var frykten for at det ikke bodde noen andre barnefamilier der. Etter hvert oppdaget hun foreningen Barna på Sørenga, noe hun beskriver som et "halleluja-moment". Selv om det ikke er mange fysiske møteplasser for barn på Sørenga, muliggjør foreningen Barna på Sørenga et sosialt nettverk for barnefamiliene.

Foreldrenes engasjement og iver etter å etablere gode forhold til naboene handler både om å ha venner i nabolaget og om trygghet for barna sine. Maria forstår at ikke alle ønsker å aktivt gå inn for å etablere god kontakt med naboene sine, men for henne er det viktig å i hvert fall kjenne foreldre og barn i nabolaget.

Maria: (...) i hvert fall for min del da så synes jeg det er veldig hyggelig at det er litt sånn, at vi kjenner hverandre at det er litt sånn trygghet i det da. Og vi har jo blitt kjent med masse folk. Liksom jogger med én mamma, har følgegruppe og spiser middag hver uke med en annen familie og... Så det er klart at man får jo masse nettverk og ja, passer litt ekstra på hverandres barn. Og spesielt når de blir litt eldre da. Da kjenner jo, ja, da kjenner man jo andres barn og de dine barn så da kan man jo holde et øye med de. Det blir litt sånn nabolagkjerringa liksom. Det er jo litt viktig.

Det er ikke like mye engasjement å spore hos de litt eldre beboerne uten små barn. Flere av informantene mine sitter, eller har sittet, i styret i sitt sameie på Sørenga. De har forsøkt å arrangere ulike sammenkomster, men opplever lite oppslutning og engasjement hos naboer. Det kan virke som om de lettere har gitt opp "kampen" med å engasjere folk, sammenlignet med barnefamiliene. "Det er forsøkt å få det til, men det går litt treigt, altså", sier Trond, som har sittet i styret i sitt sameie. Dette er ikke unikt for Sørenga. Tilsvarende historier hører vi fra andre typer nabolag i Oslo, som for eksempel Vestli, i Bydel Stovner (Andersen mfl. 2018a), og Bjørnerud, i Bydel Søndre Nordstrand (Andersen mfl. 2018b). En annen tidligere styrerepresentant på Sørenga, Susanne, har lignende historier:

Susanne: Og vi tok [sosiale arrangementer] jo opp ved flere anledninger, men det var aldri noe ordentlig interesse for det. Da ble det aldri noe av. Da var det liksom ikke noe vits når det kommer fire stykker og det er hundre leiligheter i sameiet og det er liksom ikke noen som egentlig er interessert. Så vi kjenner jo en del av folkene som er her. De som er en del ute i ariet eller driver med ting eller av andre grunner har litt kontakt med. Men ellers så har folk nettverkene sine andre steder enn i bomiljøet.

Berit og Rolf, et eldre par som har hatt erfaringer fra gode og tette naboskap i Oslo ytre øst før de flyttet, opplever den samme mangelen på velvilje:

Berit: Vi prøvde, for fem år siden så lagde vi noe som heter Miljøkomité (...) Vi skulle ha utefest eller gatefest her nede. Og da var det faktisk sånn som jobba i sånn eventbransjen og sånn, og alt var klappa og klart, og så var det ikke nok som meldte seg. Så da tenkte vi da at de som flytter hit de er ikke spesielt... De flytter *fra* naboer, de vil ikke ha noen. Så det var veldig trist (...) Hvis du bor her og vil ha kontakt med noen så må du enten jogge, gå på svettis og noe sånn... Når ikke du vil det så...

Berit synes det er vanskelig å komme i kontakt med naboer dersom man ikke ønsker å bli med i en treningsgruppe eller har små barn. Selv om det senere i intervjuet kommer fram at Berit og Rolf ikke er spesielt ivrige på å skaffe seg venner i nabolaget savner de tilbud spesielt rettet mot godt voksne i området. Nabolaget, i en sosial forstand, er viktigere for noen grupper enn andre, forklarer Forrest og Kearns (2001, s. 2132). Barn og barnefamilier, eldre og mennesker med funksjonsnedsettelse er mer stedbundet og bruker mer tid i nabolaget enn andre befolkningsgrupper. Voksne med jobb bruker byen på en annen måte, og mye mer, forklarer de. For de mer ressurssterke er nabolaget bare en av flere sosiale arenaer de bruker i hverdagen (Forrest og Kearns, 2001, s. 2132). Det eksisterer flere ulike organisasjoner og grupper for beboerne på Sørenga. I tillegg til at hvert byggetrinn har sitt eget styre finnes det en rekke ulike interesseorganisasjoner; Barna på Sørenga, treningsgrupper, kajakkgrupper, morgenbadgrupper, quizlag, permisjonsgrupper, grøntgrupper og lignende. Den sosiale kapitalen, etter Putnams (2000) definisjon, kan således sies å være sterk i nabolaget. Likevel er det mange som ikke er del av disse gruppene. På Sørenga eksisterer det mange "naboskap" innenfor samme nabolag; ulike grupper og ulike nettverk. Noen beboere var medlem i flere av disse, mens andre ikke var med i noen.

Thomas er en av de få som forteller om vellykkede sosiale sammenkomster i sitt sameie. Han sitter selv i styret og er med å arrangere "dugnader". Han kaller det for dugnad, men ettersom de fleste vedlikeholdsoppgaver i sameiet allerede er satt bort til eksterne selskaper, er det først og fremst et påskudd for å samle naboene til sosialt samvær. Thomas forteller med stjerner i øynene om fellesskapet han opplevde på et tidligere bosted. Han ønsker å få det samme gode naboskapet på Sørenga, men innrømmer at forutsetningene er noe annerledes fordi det etter hans oppfatning er andre typer folk som bor på Sørenga.

Thomas: Her er det mye folk som er vant til å bo i hus og gjøre akkurat hva søren de vil, men det er liksom det, jeg tvinger folk til å sette seg ned og prate med hverandre.

Og her er det liksom ”Eh, da skal vi kjøre på med advokater...” og alt mulig. ”Glem det, dere kan prate sammen til dere er enige”.

Som Lupi og Musterd (2006) viser til, har mennesker i dag et geografisk spredt sosialt nettverk. Den samme tendensen fant også jeg hos beboerne på Sørenga. Særlig gjaldt dette for de godt voksne beboerne. Ingunn, som er i 50-årene og har voksne barn, sier at hun ikke har stort behov for gode venner i nabolaget. Hun forteller at ”jeg tror heller ikke at jeg skal få masse nye venner her, men jeg har lyst til å ha det sånn ryddig og hyggelig forhold til naboen”. Dette ligner svarene jeg fikk fra andre voksne beboere. Selv om man kan savne gode naboskap fra tidligere boforhold, er det ikke nødvendigvis noe man streber etter å etablere på Sørenga.

Siri: Men det som man kan savne, er jo liksom nabolaget man har flyttet fra. For det tar tid å opparbeide *det*. Men samtidig så er jo ikke Oslo så veldig stor da så det går faktisk an å opprettholde kontakten. Og veldig mye av den nabolagskontakten man hadde, eller som vi har hatt da, er jo basert på sosiale medier. Altså man liksom sender en melding eller ett eller annet. Om vi må ta oss litt lenger, det er ikke noe problem. Vi flyttet jo når barna var store, så vi har jo tid og synes liksom det går greit. Så forbruker vi jo mye mer av det som *er* i byen da.

Selv om få informanter viste til gode og nære relasjoner til sine naboer synes de fleste at det fantes en eller annen form for samhold på Sørenga. I sin studie av et nytt boligområde langs Themsens i London, fant Davidson (2007, s. 502-503) at beboerne opplevde et lokalt samhold, men at dette ikke var et resultat av sosial kontakt med sine naboer. Samholdsfølelsen kom heller fra antagelsen om at det bodde like mennesker i nabolaget, i form av at de hadde lik sosioøkonomisk bakgrunn, en form for ”valgt tilhørighet” (jf. Savage, mfl. 2005). I tillegg ble følelsen av samhold videre forsterket ved at deres nabolag skilte seg fra nærliggende nabolag. Andersen (2008, s. 64) hevder at man i tillegg kan skape et fellesskap, om enn bare for en stund, basert på en felles trussel. Denne påstanden vil jeg drøfte videre i kapittel 6, der jeg undersøker sørengabeboernes håndtering av og holdninger til besøkende på Sørenga. Robbins (2005, s. 246) har studert det lokale fellesskapet på Grünerløkka og konkluderer med at det er et ”nabolag uten naboskap”. I dette legger han at områdets fysiske landskap og identitet tilsier at det er et nabolag, men det mangler et sosialt fellesskap mellom naboer, som tradisjonelt har vært forbundet med nabolag. Jeg vil ikke gå så langt som å si at det ikke eksisterer et naboskap på Sørenga, men heller at det finnes *ulike* naboskap internt, der noen beboere er medlem i flere, mens andre ikke føler seg inkludert i noen.

5.2.2 Digitalt naboskap: fremmende eller hemmende for samhold?

Det går nesten ikke an å beskrive det sosiale fellesskapet på Sørenga uten å nevne Facebook. Sørenga Forum er en fellesgruppe for alle beboerne på Sørenga. I tillegg finnes det grupper for hvert enkelt sameie, samt grupper for beboere med ulike interesser; jogging, gåturer, barn og gjenbruk. Sørenga Forum benyttes flittig for internkommunikasjon mellom beboere. I skrivende stund har gruppa omtrent 1200 medlemmer. Den er i hovedsak for beboere, men de lokale restaurantene og lignende benytter også forumet for å informere om ting som skjer i nabolaget. Gruppa har administratorer som passer på at innlegg er saklige og relevante og at de som vil bli med i gruppen er beboere. Så og si samtlige av informantene trakk frem Sørenga Forum i løpet av intervjuene som en viktig kanal for kommunikasjon mellom beboere. Truls synes gruppen er med på å skape et godt naboskap, men han innrømmer at han har lite kontakt med naboene utenfor sosiale medier:

Truls: Jeg synes det er kult da rett og slett. Altså forrige plassen jeg bodde så... Folk snakka ikke med hverandre. Det er bare sånn ”jeg bor her, vi har ikke noe med hverandre å gjøre”, men her har jo folk litt kontakt da. Når det skjer sosiale ting også. Jeg synes det er veldig trivelig rett og slett.

Andre synes at forumet heller har blitt en arena for krangel og diskusjon, enn en konstruktiv bidragsyter til hyggelig naboskap. I starten var Heidi veldig fornøyd med forumet, som hun satte pris på som en slags lokalavis for området. Nå synes hun imidlertid det har gått i retning av å bli et ”syte-og-klage forum”. Hun tror Facebookgruppene kan være et hinder for godt naboskap, da det gir grobunn for diskusjoner og konflikter mellom beboere med ulike interesser. For eksempel har det vært hissige debatter om bråk fra restaurantene og skjenketider. Spesielt har hun opplevd konflikter mellom de som har barn og de som ikke har det. Kai, som selv er en enslig ung mann, har også fått med seg de opphetede diskusjonene på Sørenga Forum; ”Det er nesten som at det er en liten egen politisk debatt som foregår her”. Han forteller videre at det har gått så langt at noen naboer ikke snakker sammen lenger. Det synes han er synd. For noen kan det rett og slett bli for mye nabolagsengasjement. Å bo på Sørenga sikrer medlemskap i disse digitale nettverkene, men det sikrer ikke nødvendigvis et godt naboskap. Svake bånd produseres og reproduseres digitalt, men få viste til at sterke bånd med naboene var blitt etablert via Facebookgruppene. Man kan langt på vei si at Sørenga er et nabolag med sterkt digitalt naboskap, uten at dette nødvendigvis gjenspeiler seg i et sterkt naboskap i praktisk og tradisjonell forstand.

5.2.3 Utleie som hinder for godt naboskap

Flere studier av nabolagsfellesskap, som for eksempel Gullestad (1986) og Low (2003), viser til at nye beboere, i hvert fall i starten, blir ansett som ”noen andre”, og ikke fullt inkludert i det sosiale fellesskapet. På Sørenga er alle relativt nyinnflyttet, men et tilsvarende skille innad i nabolaget finnes mellom de som eier og de som leier. I likhet med de nye innflyttere i andre nabolag blir de som bor midlertidig på Sørenga, på mange måter ansett som ”de andre”, noen utenfor fellesskapet. Tersteeg og Pinkster (2016, s. 753) forklarer at skillet mellom boligeiere og –leiere blir tydelig når de som eier, anser de som leier som uroskapere i nabolaget. Ikke alle eiere vil dele denne oppfatningen, men det oppstår et skille mellom sosiale grupper når noen anser andre for sosialt annerledes. Flere av mine informanter peker på utleieleiligheter som ødeleggende for et godt naboskap. Ikke bare er de som leier utenfor det lokale fellesskapet på Sørenga, men de bidrar heller ikke til å gjøre Sørenga til et godt sted å bo, hevdet de. Dette gjaldt spesielt for kortidsutleide leiligheter. Som tidligere vist (Mæhle, 2018) er ikke dette et særegent fenomen for Sørenga, det skjer i vel så stor grad andre steder i byen og har de samme negative konsekvensene for naboskap, for eksempel på Vestli (Andersen mfl., 2018). Dette illustrerer et paradoks i dagens boligpolitikk, når leiligheter som bygges for å sikre boliger til den økende befolkningen, i stedet blir kjøpt for å leies ut til turister og andre korttidsbesøkende. Denne situasjonen synes allikevel uunngåelig så lenge markedsmulighetene tillater det (Sørvoll, 2011). Et søk, utført 14. April 2019, viser at det ligger 70 leiligheter på Sørenga tilgjengelig på AirBnB, et ledende nettsted for utleie av boliger. Flere informanter trakk også fram en beboer på Sørenga som har kjøpt opp flere leiligheter og leier dem ut privat. Carl er ikke positiv til denne trenden:

Carl: Blir det for mye av det er det utelukkende negativt. Det er ikke med på å skape et lokalmiljø og det er bare problemer egentlig. Noen få er greit, men det har blitt for mange synes jeg. (...) Det er krevende når du bor på et sted som oppleves attraktivt og som også er attraktivt å leie ut, at det blir sånn. Jeg hører liksom noen naboer som har møtt folk med støvsuger og dynen i gangene.

Kona til Carl, som slutter seg til oss på tampen av intervjuet forteller at det ikke bare har med bomiljø å gjøre, men også sikkerhet, noe som også informanter med små barn trekker fram. Heidi synes også denne trenden er veldig uheldig for bomiljøet:

Heidi: Det her er jo en av de kjipe sidene av Sørenga synes jeg. Sånn virkelig kjipt og dette har det blitt diskutert masse på forumet også. Folk som [beboer som leier ut leiligheter], men også firmaer som Hatco og noen andre firmaer har kjøpt masse leiligheter for de skal leie det ut på korttidsleie. Det ødelegger bomiljøet liksom. Jeg synes at Oslo Kommune eller gjerne staten kan ta noen grep for det her skal ikke være lov. Det her er boligområde, det skal ikke være hotell.

Andre igjen ga ikke inntrykk av å oppfatte korttidsutleie som et spesielt problem. Thomas' oppfatning er at beboeren som driver storskala utleie så en mulighet for å tjene penger, noe som er helt legitimt, mener han. "Han gjorde en business ut av det". Eierseksjonsloven sier at det ikke er lov til å eie mer enn to enheter i ett sameie, men dersom man oppretter aksjeselskap kan man kjøpe opp flere leiligheter. Paradoksalt forklarer Thomas det gode bomiljøet i hans eget sameie med at det er få utleieleiligheter; "Du kan si at spesielt kanskje i det byggetrinnet her da, er det 59 leiligheter så her er det ikke så mye utleie, og det gjør at de som bor her de vil bo her, og det gjør jo selvfølgelig noe med bomiljøet da".

Av de 22 intervjuene jeg gjorde, var kun tre av de med beboere som leide på Sørenga. Ett av disse intervjuene var med Andrea og Mathias, et ungt par i midten av tyveårene, uten barn. En av dem er student med deltidsjobb og den andre har fulltidsjobb. Den 40 kvadratmeter store leiligheten koster dem 14.200 kroner i måneden. De har flere ganger opplevd at andre i nabolaget spør om de eier eller leier leiligheten. Det er som regel eldre som spør, forteller Andrea. Dette tyder på at noen av sørengabeboerne opptrer som "portvoktere" for nabolaget og holder oversikt over hvem som kommer og går. Dette er også med på å trekke grenser mellom ulike grupper innad i nabolaget. Andersen (2008) fikk lignende historier fra nabolaget Kentlands i USA. Han fant at eiere i nabolaget var opptatt av å ha oversikt over nykommere. Det var viktig å passe på at stedet som emosjonell, sosial og økonomisk investering ikke ble forringet. Truls er en annen av informantene mine som leier. I likhet med Mathias og Andrea er Truls og samboeren i midten av tyveårene, begge er studenter, og de betaler 14.000 kroner i månedsleie. Truls har også opplevd at naboene er nysgjerrige på leietakerne i nabolaget. Han, som bor i første etasje, har opplevd at folk stikker hodet inn gjennom åpne vinduer og stiller spørsmål rundt leieforholdene. Spesielt er folk interessert i å vite hvor mye Truls og samboeren betaler i leie. Dette er til tider ubehagelig, forklarer Truls.

5.2.4 Urbane og mobile livsstiler – hemmer betingelser for sosialt liv

Hanna: Litt sånn tidlig på morgenen før massene kommer på sommeren så er det jo skjønt å ta med seg iPaden med avisa og kaffen og sitte der [Sørenga sjøbad]. Fredelig og... Da får du altså virkelig en følelse av hvor godt det kan være å bo midt i byen for du kan gjøre deg ferdig med den morgenstunden og så kan du gå på teater og opera, *what ever* på kvelden. Det er så masse tilbud som plutselig er innenfor sånn.

Både barnefamiliene og godt voksne forklarte at hovedmotivasjonen for å bo på Sørenga var nærheten til byens tilbud. Bostedet blir således en viktig komponent for deres livsstilsutfoldelse. Forskningen utført av Hjorthol og Bjørnskau (2005) på gentrifisering i Norge forklarer at mennesker som bor i sentrumsnære områder av byen i større grad og oftere bruker byens kulturelle tilbud som kino, teater, opera og konserter enn mennesker som bor andre steder. De spiser også oftere ute, går på handleturer i byen og trener i nærmiljøet. Samtidig viser de til at mennesker med høyere utdanning i større grad enn andre benytter seg av slike tilbud, uavhengig av hvor de bor. De med høy utdanning fremhever nærheten til kulturelle tilbud som en viktig faktor for å bosette seg i sentrumsnære deler av byen (Hjorthol og Bjørnskau, 2005, s. 367). Dette stemmer godt overens med mine funn fra Sørenga. Heidi kaller det for "livskvalitet": "Eller, det er sånn vi vil bo da, i nærheten av alt man trenger. Og uten behov for å på en måte kjøpe bil".

Selv om det er en grad av funksjonsblanding innad på Sørenga er det dominert av (dyre) restauranter. I likhet med Robbins' (2005) funn fra Grünerløkka fant jeg at sørengabeboerne vel så mye bruker tilbud utenfor nabolaget, også når det gjelder restauranter. Røe (2009) forklarer at stedsfølelse og -identitet er sterkere i nabolag der hverdagslivets sosiale aktiviteter sammenfaller med det avgrensede nabolaget, der det materielle og sosiale stedet overlapper. I norske byer i dag, både i sentrum og i forstedene, har beboerne derimot en stor grad av hverdagsmobilitet og en kompleks organisering av hverdagslivet. I slike nabolag der folk tilbringer store deler av hverdagen andre steder enn i sitt nærmiljø føler ikke beboerne en like sterk tilknytning til nabolaget, hevder Røe (2009, s. 49). På Sørenga fortalte de fleste beboerne om slike mobile livsstiler.

Ingunn: Det er tiden som ikke strekker til, ikke noe annet. Jeg har fått meg abonnement i operaen og kunne bare rykke ut og gå på Karpe Diem-konserten og få den siste billetten etter å ha lest anmeldelsen på morgenen. Kan gå på Rockefeller på konsertene mine og... Nei, jeg synes det er helt... Helt fantastisk rett og slett. Alt er i nærheten.

Siri: (...) det var litt av det valget vi gjorde da vi flyttet; hvis vi skulle bo her, hvis vi skulle flytte nærmere byen så var det for å bli mer urbane, eller altså forbrukere av det som er i byen. Så... Hva skal jeg si, jeg tror aldri før jeg har vært på fire konserter på type Sentrum Scene og sånt på en måned. Så det er liksom... Og kino, og mye forskjellig da. Og går ut og spiser og...

Slike urbane livsstiler er også brukt som markedsføring for Sørenga.

”Når du ”går i land fra Sørenga”, er du midt i Oslos nye kultur- og arkitektursentrum, med alt fra opera til Munchmuseum. Løfter du blikket, ser du at du er omkranset av Akershus Festning, Middelalderparken og Ekebergåsen. Like bortenfor ligger Flytoget, bussterminalen og Karl Johans gate. Men best av alt; uansett hvor du skal, er veien kort hjem til Sørenga!” (Byggetrinn 7, s. 8)

Putnam (2000) forklarer fraværet av sosial kapital på nabolagsnivå med den stadig mer individuelle livsstilen blant folk. På Sørenga vil jeg si at beboernes mobile og urbane livsstiler, i tillegg til private liv, spiller en avgjørende rolle for fraværet av lokal sosial kapital i betydningen naboskap og fellesskap.

6 Strategier for grensetrekking

Allerede tidlig i mine intervjuer ble det tydelig at beboerne på Sørenga anså sitt eget boligområde som annerledes enn de omkringliggende områdene. Det var også interessant å skjønne hvordan de så på de menneskene som kom ”utenfra” og ”inn” eller ”over hit”, spesielt på sommeren. Totalt sett avtegnet det seg et bilde av beboerne som aktive grensetrekkere, og et mønster bestående en rekke ulike måter å definere grenser og avstand. I dette kapittelet vil jeg drøfte hvordan beboerne på Sørenga forholder seg til, oppfatter og benytter seg av de tilstøtende nabolagene og områdene. Jeg ønsker videre å undersøke hvilke strategier de benytter seg av for å distansere seg fra disse, og i hvor stor grad de definerer sin egen stedsidentitet gjennom å markere avstand fra andre, nærliggende steders identitet. Jeg er opptatt av hvordan Sørenga konstrueres som sted, og hvordan Sørenga plasseres inn i en større (by)kontekst. Å undersøke dette er relevant også fordi Fjordbyutviklingen har hatt en overordnet målsetting om at ”byen skal åpnes mot fjorden på en måte som kommer hele befolkningen til gode”, og sikre at Oslos befolkning generelt får nye store rekreasjonsområder (Oslo kommune, 2017a, s. 3). I tillegg skriver Oslo kommune (2018b, s. 9) at utbyggingen av Fjordbyen skal bindes sammen med resten av Oslo sentrum, også boligområdene i Gamlebyen og på Grønland.

Mye av segregeringsforskningen og forskning på enklaver i byen studerer fenomenet ovenfra med et makroperspektiv og fokus på global økonomi og politikk. I denne oppgaven ønsker jeg å gå ned på bakkeplan ved å utforske hvordan beboerne på Sørenga benytter seg av ulike strategier for å navigere i det sosialt mangfoldige rommet, Bydel Gamle Oslo. Jeg vil studere hvordan menneskene i byen (her beboerne på Sørenga) er med på å definere og utvikle byen og sitt bosted. Samtidig, som Sampson (2019) påpeker, må konteksten, makroperspektivet, tas med i betraktning da de setter rammer for og muliggjør beboernes handlinger, valg og strategier.

6.1 Bydelens utvikling – klassisk og nybygd gentrifisering

Bydel Gamle Oslo går igjennom mange endringer. I tillegg til at havneområdet transformeres fra industri til et moderne og prestisjefyllt område for bolig, finans, kultur og rekreasjon ser vi en økende gentrifisering av områder som Tøyen, Grønland og Gamlebyen (Huse, 2014). Samtidig er de eldre sentrumsområdene preget av en stor andel beboere som kommer dårlig

ut på levekårsstatistikken (Bråthen mfl., 2007). Huse forteller i sin bok *Everyday Life in the Gentrifying City* (2014) historier fra denne delen av Bydel Gamle Oslo. Med fokus på Grønland og Tøyen forklarer hun hvordan et tidligere arbeiderklassestrøk gikk over til å bli et multikulturelt nabolag i 1980-årene, og at middelklassen senere flyttet inn i området – de klassiske gentrifiseringstrekkene. I økende grad flytter unge og eldre par og single med en urban livsstil til Grønland og Tøyen. I takt med dette øker boligprisene. De demografiske endringene må allikevel ikke overdrives, Tøyen og Grønland består fortsatt av en stor andel innvandrere. Den sosiokulturelle stedsanalysen av Grønland fra 2017 viser til få tegn på ”fortrengingen” av beboere (Brattbakk, mfl., 2017). Selv om levekårsstatistikken viser forbedringer de siste årene, øker den sosiale ulikheten og inntektsforskjellene i området, forklarer Barstad og kollegaer (2006). Brattbakk og hans kollegaer illustrerer at Bydel Gamle Oslo, med en innvandrerbefolkning på 39,5%, ligger over gjennomsnittet for Oslo generelt, mens delbydel Grønland ligger betydelig høyere med en prosentandel på 56,1 med innvandrerbakgrunn (Brattbakk, mfl, 2017, s. 21). Selv om vi ser tegn til en gentrifiseringsprosess på Grønland og Tøyen (Huse, 2014) er det viktig å ha i mente at dette ikke er en kontinuerlig prosess eller et altomfattende fenomen som skyller over området. Som Andersen og Ander (2018, s. 34) påpeker, har Bydel Gamle Oslo fortsatt flere rimelige kommersielle tilbud, en rekke av hovedstadens tjenester for byens svakerestilte grupper, og et stort omfang av etniske serveringssteder, tilbud og organisasjoner. Brattbakk og hans kollegaer (2017, s. 151) forklarer at gentrifiseringen på Grønland skjer i rykk og napp og i ”geografiske lommer eller sosiale nisjer”.

Oslo kommune har iverksatt områdeløft både på Grønland og Tøyen. En ønsket konsekvens av slike løft er at nabolaget blir mer attraktivt for middelklassebefolkningen, slik at man får en mer sosialt blandet befolkning i disse områdene. Politikerne kaller dette for *byfornyelse* og *bærekraftig byutvikling*, og unngår å benytte gentrifiseringsbegrepet, som i denne sammenheng ofte har negativ konnotasjon (Slater, 2006). I følge teorier om nabolageffekter vil det virke positivt for beboere i lavere sosiale klasser å bo side om side med mer ressurssterke folk (Toft og Ljunggren, 2016). På den andre siden er det lite politisk innsats for å øke det sosiale mangfoldet der det i hovedsak bor rike mennesker (Atkinson og Ho, 2019).

Som tidligere beskrevet er ikke utviklingen av Bjørvika gentrifisering i sin klassiske forstand, men heller en type nybygd gentrifisering. Ingen må flytte fra området for å gi plass til nye middelklassebeboere, fordi ingen bodde der fra før. Området endrer imidlertid karakter når det går fra å være et industriområde til et område med finansarbeidsplasser, dyre

boliger og store kulturinstitusjoner. Selv om utviklingen av Bjørvika skjer uten å direkte påvirke de nærliggende eldre områdene av bydelen, har det ringvirkninger på nabolagene i nordøst, forklarer Huse (2014). Gjennom sine intervjuer med beboere på Grønland og Tøyen hørte hun flere historier om hvordan middelklassen i økende grad inntar deres nabolag. I tillegg opplever de som har bodd lenge i disse nabolagene at tilbud og tjenester endrer karakter, og retter seg i større grad mot et middelklasseforbruk. Huse (2014) viser blant annet til hvordan boligannonser på Grønland og Tøyen reklamerer med nærheten til Bjørvika. Videre hevder hun derfor at Bjørvika ”med øye mot eksklusivitet og internasjonal konkurranse – for handel, beboere og turister” (Huse, 2014, s. 140, min oversettelse) er med på å gi Grønland og Tøyen en ny fase av gentrifisering (Huse, 2014, s. 195). Også Andersen og Ander (2018) fant i sine intervjuer med eiendomsutviklere at utviklingen av Bjørvika har konsekvenser for boligmarkedet på den andre siden av jernbanesporene. Både områdeløftet på Grønland og utviklingen av Fjordbyen ga eiendomsutviklerne troen på at urbane mennesker fra hele byen ønsket å bosette seg på Grønland. Utviklerne så på ”det nye Grønland” som en forlengelse av Bjørvika (Andersen og Ander, 2018, s. 38). Dette er også noe jeg har oppdaget når jeg har sett på boligannonser i bydelen. Interessant nok brukes så å si aldri Grønland og de andre nabolagene i øst som salgsargumenter for boliger i Bjørvika. Dette kunne eiendomsmegleren jeg intervjuet også bekrefte. Han fortalte at de aldri bruker nærheten til ”trendy Tøyen” eller ”eksotiske Grønland” i markedsføringen av Sørenga.

I prospektet for byggetrinn 5 av Sørengaia boligsameie er det viet en hel side til det de kaller ”Mangfoldige Bjørvika”. Der står det om nærheten til noen av landets største kulturattraksjoner som Operaen, det nye hovedbiblioteket til Deichmann og Munchmuseet. Det står om restaurantene i Barcode, om Maaemo, og Ekerbergrestauranten. De skriver om naturopplevelser på Bygdøy og badeplassen Katten på Nordstrand. Under ”naboer” viser de til byggingen av Sørengstranda boligsameie. Ingen steder under ”Mangfoldige Bjørvika” står det om nærheten til et av landets mest mangfoldige nabolag, Grønland. Selv om ikke utviklingen av Sørenga har ført til en direkte tvungen fraflytting, påvirker denne utviklingen de etablerte områdene i øst. Davidson og Lees (2005, s. 1184) forklarer at transformasjonsområder (som Sørenga) vil føre til fortrengning av beboere i nærliggende områder “(...) by introducing a large population of gentrifiers into the community very quickly and thereby act as beachheads from which the tentacles of gentrification can reach outward into the adjacent communities”. De konkluderer derfor med at gentrifisering i nærliggende områder er uunngåelig og vil bare forsterkes ved utviklingen av områder karakterisert som nybygd gentrifisering (Davidson og Lees, 2005, s. 1186).

6.2 Sørenga: Øst eller vest?

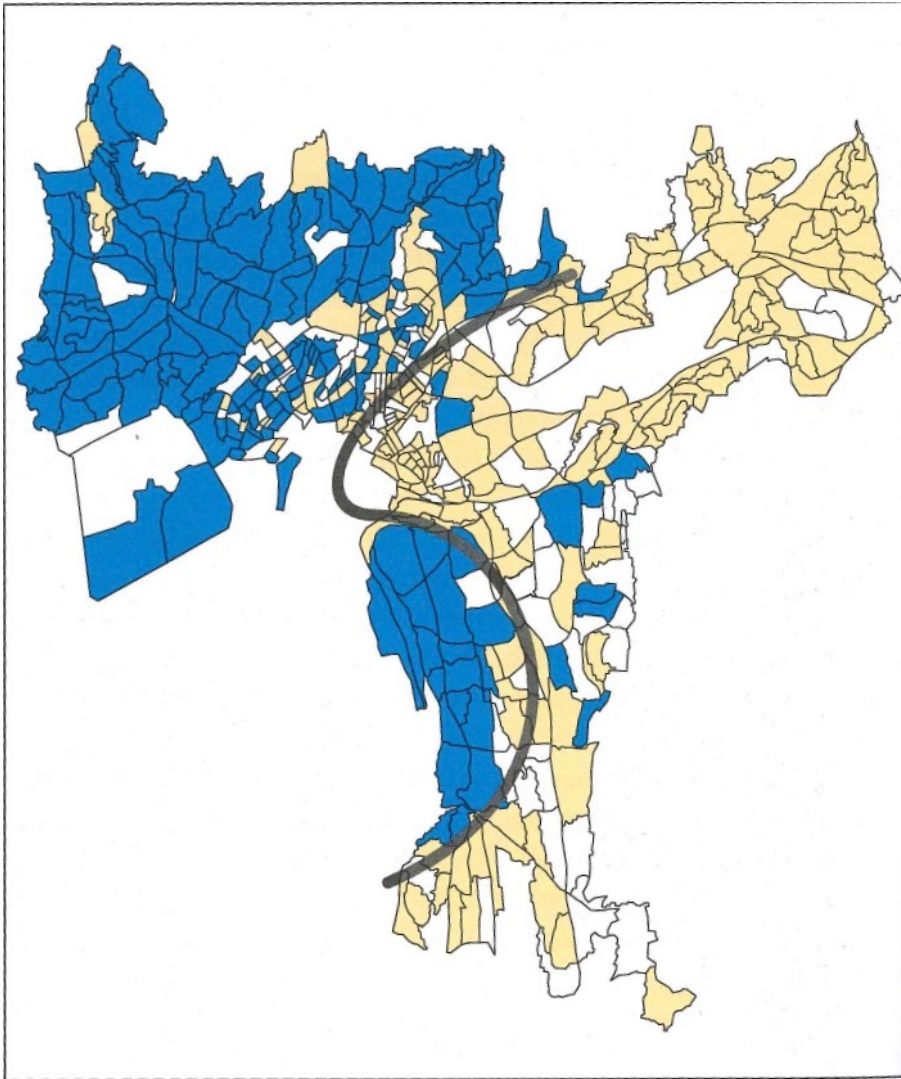
På spørsmål om Sørenga tilhører østkanten eller vestkanten i Oslo, var det de færreste av informantene som hadde entydige svar. Selv om Sørenga rent geografisk sett ligger langt øst i byen viser både fysiske faktorer (arkitektur, beliggenhet i Fjordbyen) og sosioøkonomiske faktorer (dyre leiligheter, tilbud rettet mot middelklassen) at området i mye større grad deler karakteristikk med steder vi tradisjonelt sett har betegnet som vestkant. De fleste av beboerne konkluderte imidlertid med at Sørenga er del av Oslo øst. Dette ble særlig ofte tydeliggjort i forbindelse med sammenligninger med Aker Brygge eller Tjuvholmen. Svært få av informantene følte tilhørighet til disse områdene, eller kunne tenke seg å bo der. Truls er av en annen oppfatning, og på spørsmålet mitt om Sørenga er østkant eller vestkant svarte han: ”Vest. Men det er jo øst da. Så hvis jeg skal tenke på den måten så blir det nok klart vest, men... For det er ikke et typisk sted på østkanten”. Mats synes også det er vanskelig å svare på dette spørsmålet. Han fortalte at barnefamilier som bor på Sørenga får tilbud om gratis aktivitetsskole, fordi de bor i en lavinntektsbydel. Dette synes han er paradoksalt. Han er av oppfatningen at mange som bor på Sørenga har flyttet fra deler av byen som Frogner og St. Hanshaugen og at det sånn sett er et sterkt vestkantpreg på nabolaget, men han konkluderer med at han anser det som en utvidelse av byen, ”noe som ikke var før”. Trond mener også at Sørenga ikke er helt øst, men heller ikke helt vest, i den historiske øst-vest forstanden i Oslo:

Trond: Det er ikke Aker Brygge, det er ikke Lysaker brygge, det liksom litt østkant. Men... Sosioøkonomisk så er det jo ikke det... Det er ikke det. Det er jo ikke rikfolk som bor der ute, det er ikke det jeg mener, men det koster så mye å bo der og kjøpe leiligheter der at det er ikke akkurat sosial boligbygging altså.

Heidi synes den klassiske øst-vest-inndelingen av Oslo blir mindre og mindre tydelig. Hun viser til at leilighetene på Tøyen i dag er dyre de også (i likhet med Sørenga), og tror det går i retning av å bli et kulturelt heller enn økonomisk skille mellom øst og vest. Hun beskriver en gang hun satt på en av restaurantene på Tøyen Torg: ”vi fikk jo sånn Willamsburg New York-følelse liksom. Men det hippe er jo dyrt. Det hippe og kule, trendy og urbane, det er jo ikke billig. Det er liksom bare en eller annen *annen* kulturell kapital enn vestkanten”. Selv om de som bosetter seg på Sørenga må ha en relativt høy økonomisk kapital, virker det som at mange er opptatt av Sorengas plassering på østkanten. På tross av at Sørenga er et nytt og dyrt boligområde var det viktig for flere av informantene å beholde østkantidentiteten i sitt

valg av bosted. Dette stemmer overens med begrepet ”valgt tilhørighet” (Savage, mfl., 2005), men også at beboerne er med på å etablere identiteten til Sørenga, og at et nabolag kan ha ulik betydning for ulike mennesker. For eksempel har Andersen, Brattbakk og Dalseide (2017) intervjuet beboere på den andre siden av jernbanesporet og funnet at flere der anser Fjordbyen som et sted for de rike. På tross av politikernes ønske om å skape et mangfoldig område i Fjordbyen, illustrerer Andersen, Brattbakk og Dalside (2017) at dette nye byrommet i egen bydel ikke er en del av ”tøyenfolkets” verden.

Ljunggren og Andersen (2017) argumenterer i sin studie av bostedssegregasjon i Oslo for at det klassiske skillet mellom øst og vest ikke lenger kan regnes som en mer eller mindre rett strek langs Akerselva, men heller som en S (se illustrasjon 4). Eiendomsmegleren fortalte at det i størst grad har vært folk som flyttet fra østkanten til Sørenga, men med ”østkanten” mener han steder som Nordstrand, Bekkelaget og Lambertseter. Dette er steder som har stor grad av ressurssterke beboere, områder som av mange kalles ”østkantens vestkant” (Myhre, 2017, s. 44), og som kommer innenfor ”vestkant”-grensene i Ljunggren og Andersens S-skille (2017, s. 78). Eiendomsmegleren fortalte videre at folk som flytter fra Oslo vest i større grad bosetter seg på Tjuvholmen enn på Sørenga. ”Så [Sørenga] er mer på en måte øst enn vest, det er det”, konkluderer han med. Han tror at det er status på bo på Sørenga hvis man kommer fra Oslo øst, men at de som kommer fra vestkanten synes Sørenga ligger for langt øst, ”for dem er det ikke nødvendigvis status”. Samtidig anser han Sørenga og områdene på andre siden av jernbanesporene (Grønland, Tøyen, Gamlebyen) som ”to vidt forskjellige områder”. ”Det er ikke de samme kjøperne. Det er veldig lite av det i hvert fall. Men det er noen som flytter derfra [eldre deler av Bydel Gamle Oslo] til Sørenga, men ikke så mye andre veien”, forklarer han.

Illustrasjon 4. ”Illustrasjon av hovedskillelinjen mellom nabolag med overrepresentasjon av henholdsvis over- og arbeiderklassen” (Ljunggren og Andersen, 2017, s. 78). Tillatelse til bruk av illustrasjon av Ljunggren.

Fjordbyrapporten fra 2017 sier at ”Boligområdene [i Fjordbyen] har en sosioøkonomisk profil på linje med de dyreste strøkene i Oslo vest og på Nordstrand” (Oslo kommune 2017, s. 12). Sånn sett tegner rapporten et bilde av Sørenga med en mer klassisk vestkantprofil enn det eiendomsmegleren presenterer. Både Nordstrand og Sørenga er områder i Oslo øst som på mange faktorer ligner mer på Oslos vestkant. Mens Nordstrand er et relativt stort område i geografisk utstrekning, er Sørenga mindre og tettere omgitt av nabolag som kan karakteriseres som tradisjonell østkant. Premissene for å kunne bli og kalles en enklave ligger derfor mer til rette på Sørenga enn på Nordstrand. Utviklingen av dette nye og dyre nabolaget på Oslos østkant er med på å endre det sosiogeografiske kartet av Oslo. På den måten er nybygd gentrifisering en motor for endring. Lees og Ley (2008) hevder at politikere bruker

dette for å vise til at det er positiv gentrifisering som skaper urban renessanse, men nevner ikke hvordan denne utviklingen i et lengre og overordnet perspektiv peker på økende segregering og middelklassens overtakelse av byen.

6.3 Sørengabeboernes forhold til sine naboer i øst

Trond: [Man] må passe på at det ikke blir noe sånn veldig sånn mur mot byen. Det ligger så godt til rette for det vet du, hvis de tar bort den broa som de sier de skal gjøre vet du så er det sånn geografisk helt sånn... Så, nei jeg håper ikke det skjer. Skolen og barnehagene og sjøbadet og restaurantene det er trekkplaster ut der. Vi som bor [på Sørenga] kommer jo alltid til å søke innover.

Illustrasjon 5. Avstander fra Sørenga. Kilde: Astri Margareta Dalseide.

Jeg fant det påfallende hvordan både beboerne på Sørenga og Eiendomsmegleren benyttet forestillinger om andre områder i Oslo for å kategorisere Sørenga. På veldig mange måter kan man si at Sørenga skiller seg fra de andre, nærliggende områdene. Rent fysisk ligger Sørenga adskilt, på en egen halvøy og med omfattende toginfrastruktur mellom seg og ”resten”.

Forskjellen i boligprisene er stor mellom Sørenga og de andre. Arkitekturen er ny og særegen, og skiller seg fra den eldre bebyggelsen i bydelen. Det er ingen "lavpristilbud" på Sørenga slik en har på Grønland. Ei heller tilbud til rusavhengige, eller kommunale boliger. I de andre områdene har man en rekke tilbud til ungdom. Sett bort fra sjøbadet, er det få slike "attraksjoner" på Sørenga. I tillegg er kriminalitetsbildet veldig ulikt mellom Sørenga og Grønland (statistikk fra Oslo politidistrikt til forskningsprosjektet Invisible Infrastructures, unntatt offentligheten). Likevel er det kort geografisk avstand mellom Sørenga og Grønland. Sistnevnte har langt flere "urbane" tilbud enn Sørenga. Under vil jeg diskutere i hvilken grad beboerne på Sørenga interagerer med beboere i andre deler av bydelen.

Noen av de jeg intervjuet fortalte uoppfordret historier om møter med mennesker fra andre sosiale grupper, bosatt i andre områdene av bydelen. De fortalte om møter med en side av Oslo de ikke kjente til tidligere, og om hvordan bydelen har utviklet seg på bare de få årene de selv har bodd der. Carl synes det er interessant å følge med på hvordan Bydel Gamle Oslo har endret seg med utviklingen av Fjordbyen og gjenforteller en historie fra en nabo på Sørenga:

Carl: Han skulle da på postkontoret og hente en pakke, fin sommerdag, og dette var akkurat i starten når vi hadde flytta inn. Setter seg ned på hjørnet av, ved postkontoret på Grønland der så er det en liten ganske brun bule. Kommer inn og spør om en halvliter pils og får vel noe sånt spørsmål som at "er du advokat eller?". Og han gikk da i dress ikke sant. Nei, han var ikke det da. "Nei, i så fall så får du bare komme deg hjem til andre siden av byen. Du har ikke noe her å gjøre". Og det er nok litt sånn der... Altså det er utrolig mye som skjer i Bydel Gamle Oslo, og at det liksom blir noen sånne konfrontasjoner er kanskje litt sterkt sagt, men det er to kulturer som møter hverandre når mange middelaldrende med god råd flytter inn et sted hvor det kanskje ikke har vært så god råd.

Han poengterer at dette var "veldig tidlig" og at det har endret seg siden den gang. Savage og kollegaer (2005, s. 9) forklarer at folk generelt er mer tilfreds et sted de føler tilhørighet til. Dersom de bor et sted de ikke føler de hører hjemme, men heller føler ubehag, vil de ønske å flytte. Naboen til Carl var tydelig "out-of-place" i denne historien. I denne sammenheng er det relevant å rekke fram teoriene til Markus (1993, s. 13) som skiller mellom tre posisjoner folk kan ha i en kontekst: innbygger, besøkende eller fremmed. Innbyggere er de som eier et område og kontrollerer hvem som har adgang og ikke. Dette kan for eksempel være de som bor i et nabolag. Besøkende er de som er gjester av innbyggerne, de har altså adgang til området, men er kontrollert av innbyggerne. De som ikke er ønsket i området, er de

fremmede. Disse posisjonene er ikke faste, men endrer seg avhengig av kontekst. Naboen til Carl som ikke var velkommen på Grønland hadde i den situasjonen status som fremmed, og var ikke ønsket i baren. På Sørenga derimot er det han, den dresskleddede mannen, som er innbygger, mens grønlandsbeboere kanskje ikke er velkomne, men fremmede.

Mai er pensjonert og bor på Sørenga med mannen sin. Hun har hatt høye stillinger i arbeidslivet og bodde tidligere i Oslo indre vest. Hun mener å ha sett endringer i de eldre delene av bydelen på den tiden hun har bodd på Sørenga. Hun begrunner dette med at det har kommet mer ressurssterke og etnisk norske i arbeid til bydelen. Når jeg spør henne hvor hennes venner bor forteller hun at noen ”faktisk” også har flyttet til Gamlebyen. ”Gamlebyen har jo vokst fram som et kjempeområde. Der har jeg merka en enorm utvikling siden vi flyttet hit”, forteller hun. Mai illustrerer sitt poeng ved å vise til en hendelse fra da hun skulle stemme ved kommunevalget etter å ha flyttet til Sørenga. Hennes nye stemmelokale var Gamlebyen skole, et sted hun ikke hadde vært tidligere. I møte med disse skolelokalene ble hun sjokkert over forskjellen mellom skolene på østkanten og vestkanten:

Mai: Jeg tenker på at da vi kom da, den høsten 2012, da var det kommunevalg. Også stemte vi på Gamlebyen [skole], og vi kom fra [skole i indre vest], der hadde vi stemt i alle år på [bydel i indre vest]. Og det sto jo politikere utenfor, og jeg hadde ikke trodd at forskjellene var så store i Oslo. Jeg ble så rasende at jeg løp ut etter jeg hadde stemt for å prøve å skjelle dem ut og spørre hva de holdt på med. For makan! For da synes jeg alt var veldig forfalt. Jeg tente så kolossalt. Heldigvis traff jeg ingen [politikere]. Men nå er jo [Gamlebyen skole] rusta veldig opp. Og den har muligens ligget i planen hele tiden, men jeg tror ikke at det har vært ueffent eller kommet også så mange ressurssterke mennesker her. (...) man må ikke være frekk, men det var nok et sjokk altså for flere enn meg som kom fra da veletablerte områder å se hvor forfallent... Det er jo Oslo ikke sant, det er jo eldre enn noe som helst annet. Og du har ikke så mye å være stolt av. Jo, men det er jo sant. Det er jo en eldre bydel enn kvadraturen og da het det Oslo. Jeg må si at det hadde jeg ikke trodd, at politikere hadde i så mange år har prioritert så skjevt mellom bydeler. Det har vært helt forferdelig synes jeg.

Nærhet til byens tilbud var et av de viktigste flyttemotivene for mange av informantene mine. De aller fleste fortalte at de også benyttet seg av tilbud i andre deler av bydelen. Særlig ble frukt- og grønnsakhandlerne på Grønland trukket fram som noe flere brukte. Noen benyttet seg også av serveringsstedene. Hanna, som savner ”et fargerikt bomiljø” på Sørenga, bruker ofte butikkene på Grønland. Etter hennes oppfatning er Grønland en del av nabolaget, et naturlig sted å oppholde seg når man bor på Sørenga. Selv om flere av informantene setter pris på nærheten til Grønland på grunn av de ulike ”innvandrerbutikkene” og ”-spisestedene”

synes begeistringen likevel å være av en prinsipiell art heller enn forankret i et ønske om sosial kontakt med innvandrerne som drev disse butikkene eller serveringsstedene. Det samme fant Robbins (2005) i sin studie på Grünerløkka der gentrifisererne trakk fram mangfold som et flyttemotiv, men viste til lite kontakt med mennesker med andre etiske eller sosiale bakgrunner enn dem selv. Både på Grünerløkka (Robbins, 2005) og på Sørenga ser vi tendenser til mikroskalasegregasjon (Harris og Lewis, 2001). Andre sørengabeboere igjen, i hovedsak de eldre, fortalte at de ikke liker disse områdene av byen og derfor unngikk å bruke dem. De føler seg utrygge på Grønland, fordi de oppfatter dette som områder der det i stor grad bor mennesker med en annen sosiokulturell bakgrunn enn dem selv. Noen ga uttrykk for direkte fremmedfrykt for mennesker med andre kulturelle bakgrunner. Berit er en av de som ikke liker seg på Grønland.

Berit: Men du skal jo ikke lenger enn til Grønland, der er det ingen som har lyst til å bo. Altså, å vasse rundt med sånne burkatroll og niqaber det har man ikke lyst til. Og det er jo bare et steinkast unna. Men de er ikke her.

Kjersti er en av de som er redd for å ferdes på Grønland. Hun tør ikke gå der uten mannen sin, verken på dag- eller kveldstid. Det samme gjelder døtrene hennes. De har blitt kalt for ”hore” på Grønland, forklarer hun. Kjersti forteller videre at hun ikke føler seg godt tatt imot og inkludert i bydelen. Hun sier det skyldes rødgrønne politikere som oppfatter Sørengabeboere som ”rikinger de ikke gidder høre på”. Hun viser til debatten om utvidede skjenketider for serveringsstedene på Sørenga som ble foreslått av bydelspolitikere. Hun oppfattet at bydelspolitikere ikke hadde noe sympati med beboerne som var urolige for at lengre skjenketider ville ha en negativ påvirkning på bomiljøet. Heidi, som selv ikke føler det på denne måten, har inntrykk av at enkelte av hennes naboer ikke føler seg som en del av Bydel Gamle Oslo. Både Cousin (2017) og Watt (2009) viser til funn fra sin forskning på gentrifiserte nabolag, at de som bor nærme mennesker fra lavere sosiale klasser har et større behov for å markere og sette sosioromlige grenser enn mennesker som bor mer adskilt.

Flere av de yngre informantene hadde venner på Grønland, Tøyen, Ensjø og Kampen. Oda, for eksempel, bruker sjeldent Sørenga i hverdagen, men heller sentrum og andre deler av Bydel Gamle Oslo; ”(...) jeg er som regel mer innover i sentrum, sentrumsnært, altså Grønland, løkka, Tøyen, de områdene der”. Eiendomsmegleren derimot hadde ikke inntrykk av at dette var områder beboerne i særlig grad benyttet, ”du må jo liksom sette av noen timer” for å gå til Tøyen, hevdet han. På tross av at sørengabeboere bruker butikker og tilbud i andre deler av Bydel Gamle Oslo, og de har venner som bor i disse delene av byen, er de relativt

frakoblet det livet som leves av de fleste i disse områdene. Cohens (2000) metafor ”from the other side of the tracks” passer bokstavelig inn i denne konteksten. Selv om Truls stortrives på Sørenga, har han noen betenkeligheter om stedets påvirkning i bydelen:

Truls: Du kan få besøk av østkanten av og til [på Sørenga], men østkanten er så å si ikke tilstedeværende. Nå skal jeg si noe veldig stygt om Sørenga, men hvis du sammenligner Sørenga med resten av bydelen så har Sørenga den styrken at den gjør en forskjell ved å skape noe nytt i bydelen som ellers er veldig fattig, men samtidig for meg som har jobba med ungdom så vil jeg si det at Sørenga egentlig er litt sånn skamplett på et vis for det er liksom så stygt mot de som bor i bydelen fra før av.

Når han blir bedt om å utdypet svarer han: ”For Sørenga hjelper ikke de som ikke har det bra i bydelen vår”. Videre forklarer han: ”Da hadde det vært bedre å ha et fokus på det som allerede finnes, hvordan kan vi gjøre *det* enda bedre”. Dette illustrerer at noen av de som har valgt å bosette seg på Sørenga selv reflekterer over problematiske sider ved denne utviklingen. Samtidig sier Truls til at han anser beboerne i andre deler av bydelen som annerledes enn de som bor på Sørenga, og er således med på å trekke grenser mellom ”de” på den ene siden av jernbanesporet og ”oss” på den andre siden.

Ingunn ser positivt på Sorengas nærhet til rimeligere boligområder, og tror barna hennes kan ha råd og lyst til å bosette seg der etter hvert. ”Også tenker jeg da at dette er en utrolig spennende bydel med de billigste leilighetene og de dyreste leilighetene liksom i et steinkast fra hverandre. Så hvis våre barn har lyst til å bo i nærheten av oss, så kan de velge fra øverste til laveste hylle prismessig”. Hun og familien bodde tidligere på ytre vest i Oslo, et sted der beboersammensetningen er mer homogen enn i bydelen hun og mannen bor i nå. Dersom hennes barn flytter til de områdene som Ingunn referer til vil de være gentrifiserere i begrepets klassiske forstand. Trond har en voksen datter som bor på Grønland, og tilbringer derfor en del tid der. Han kjenner til flere som er redd for området:

Trond: Jeg liker jo stemningen der. Det er mange som er redde nærmest når de går over Grønlandsleiret og... Det er liksom lille Mogadishu, men jeg synes det er... Jeg har ikke noe problem med det. Kriminaliteten der er intern, de slåss seg i mellom. De rører jo ikke vanlige folk.

Selv om noen er mer positive til å bo i Bydel Gamle Oslo, og nær områder og grupper som er annerledes bidrar de til å produsere og reprodusere grenser og skiller til andre grupper. Dette illustreres i sitatet over der Trond skiller mellom de som bor på Grønland og ”vanlige folk”. Som Barth (1994, s. 10) skriver, er ikke skiller mellom ulike grupper avhengig av fullstendig

isolasjon. Gruppeidentitet kan heller styrkes ved kontakt med andre grupper. Carl, som tidligere har bodd i Oslo ytre øst, har bare gode erfaringer med å bo i et mangfoldig område. Han ser på det som positivt at barna hans gikk på en skole med etnisk mangfold. Likevel oppfatter han at nabolaget han flyttet fra var annerledes enn områdene i indre øst. I hans tidligere nabolag hadde alle ulike bakgrunner så norsk ble ”det minste felles multiplum”, sier han. Han synes det er sterkere skiller mellom folk med ulike etniske og kulturelle bakgrunner innad i Bydel Gamle Oslo.

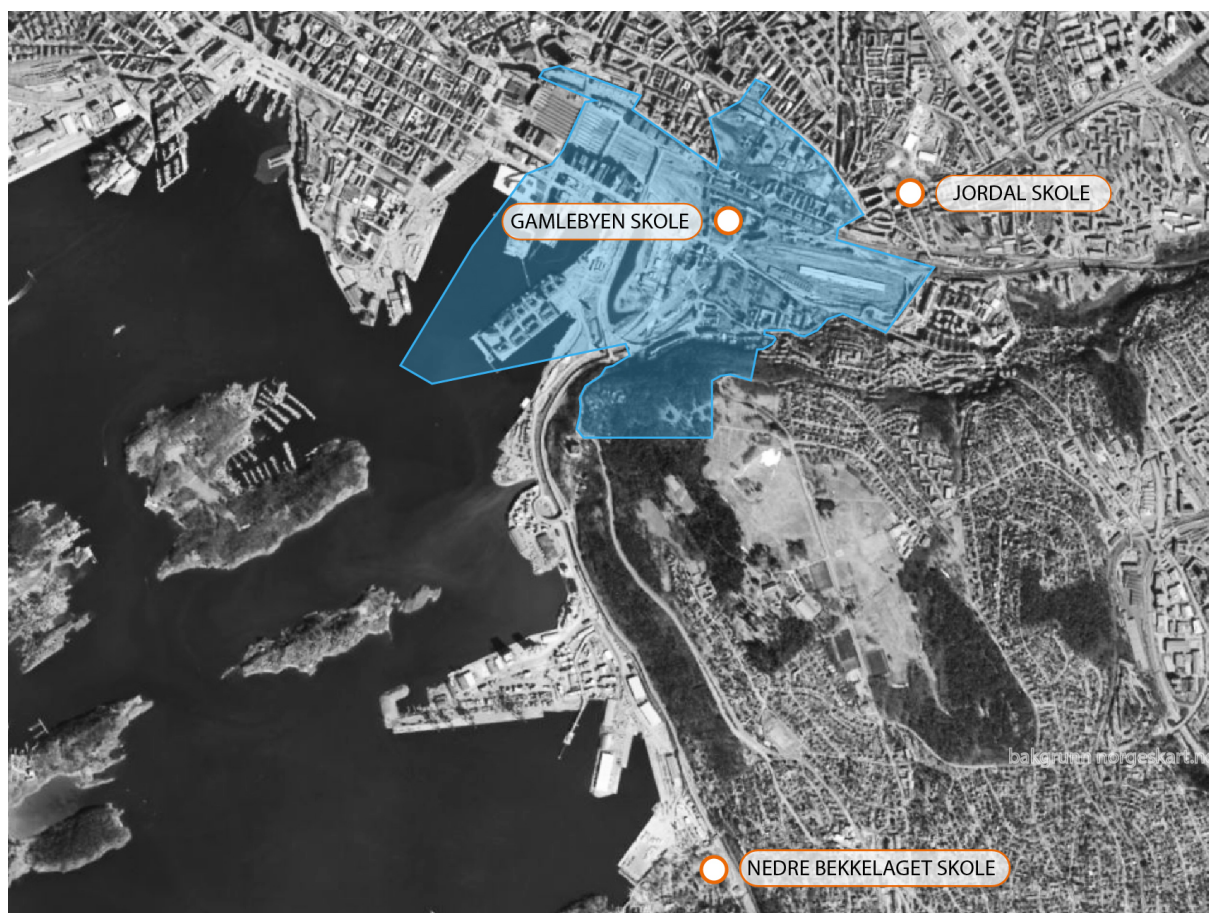
Carl: Dette er det ikke noe empirisk bakgrunn for å si i det hele tatt, men på noen skoler [i Oslo indre øst] snakkes nesten bare urdu da, ikke sant. Eller på andre skoler snakkes nesten bare somalisk. Det gjør det, det er ikke bra. Det blir veldig ensretta og veldig vanskelig å da komme utenfra enten om du da har norsk bakgrunn eller du har en annen bakgrunn.

6.3.1 Potensielle, men problematiske overganger mellom det nye og det gamle

For barnefamilieene som har flyttet til Sørenga er det rot til stor frustrasjon at skolen, som har vært planlagt helt siden starten, fortsatt ikke har blitt påbegynt. Barna på Sørenga sogner nå til Gamlebyen skole, men enkelte av foreldrene velger i stedet å sende barna sine til andre skoler med høyere status og bedre rennommé. Thomas er en av disse. Han sender hver dag sønnen sin til en skole vest i Oslo sentrum. I denne sammenheng er det interessant å peke på funn fra den sosiokulturelle stedsanalysen fra Tøyen, der det kommer fram at flere foreldre med majoritetsbakgrunn og barn som sogner til Vahl skole (mellom Tøyen og Grønland), søker barna sine over til Gamlebyen skole (Brattbakk, mfl., 2015). De anser altså Gamlebyen skole som bedre for sine barn enn Vahl, mens foreldre på Sørenga ikke anser Gamlebyen skole som god nok for sine. I tillegg er det interessant at et av sameiene via sin hjemmeside reklamerer for å sende barn som bor på Sørenga til Nedre Bekkelaget skole, der barn fra villastrøk på Nordstrand og Malmøya går. På hjemmesiden til sameiet skriver styret ”Vi tror Nedre Bekkelaget Skole vil være et meget godt alternativ for skolestartere på Sørenga”. Videre kaller de Nedre Bekkelaget skole for en ”meget attraktiv skole”⁸. Den lokale nærskolen i Gamlebyen nevnes ikke i saken. (Se illustrasjon 6 for avstander til skolene i nærområdet). Karsten (2003) forklarer at det er enklere for middelklasseforeldre å bo i byen med små barn enn med litt eldre barn. Når barna kommer i skolealder dukker det opp nye

⁸ <http://sorenga.com/sorenga7/2016/12/19/barneskole-tett-ved-sorenga/>

utfordringer. Da må de vurdere om nærskolen er passende for sine barn. Karsten (2003) har selv studert middelklassefamilier i gentrifiserte nabolag i Amsterdam. Hun fant at flere foreldre der ikke ønsket å sende barna sine på den skolen de sognet til, fordi de hadde en stor andel barn fra lavere sosiale klasser og stort etnisk mangfold (Karsten, 2003, s. 2575). Hjorthol og Bjørnskau (2005, s. 359) viser også til at det er en høyere andel barn på privatskole i gentrifiserte nabolag, som Grünerløkka og Sofienberg, enn i Oslo generelt. Muligheten til å sende barna sine på privatskoler er med på å gjøre det attraktivt for middelklassefamilier å bosette seg i boligområder i eller nær såkalte ”arbeiderklassenabolag” (Hjorthol og Bjørnskau, 2005, s. 359). Slik ”sosial reproduksjon” er en strategi middelklassen benytter seg av for å skape trygge rom og en trygg oppvekst for sine barn som vokser opp i sosialt mangfoldige nabolag, forklarer Atkinson (2006). Å velge en annen skole enn den man sogner til er ikke en strategi som utelukkende benyttes av middelklassen i indre by. I den sosiokulturelle stedsanalysen av delbydel Bjørnerud i Bydel Søndre Nordstrand fant også Andersen og hans kollegaer (2018) de samme tendensene. Der søkte flere av de mer ressurssterke beboerne som sognet til Mortensrud skole om å få plass på Stenbråten skole. Mortensrud har nesten 100% elever med minoritetsbakgrunn, mens Stenbråten har jevnt fordelt majoritet- og minoritetsbakgrunn (Andersen, mfl. 2018). Dette er et eksempel på hva Andreotti og hans kollegaer (2013) kaller for ”partial exit”-strategier. For å forsikre at barna blir sosialisert inn i de ”riktige” kretser velger noen middelklasseforeldre å sende barna sine på andre skoler enn nærskolen.

Illustrasjon 6. Barneskolen (Gamlebyen skole) og ungdomsskolen (Jordal skole) sørengabarna sogner til, og skolen sameiet anbefaler dem å gå på (Nedre Bekkelaget skole). Kilde: Astri Margareta Dalseide.

Mens noen venter utålmodig på ny skole, er andre bekymret for hva inntoget av en ny skolebygning vil ha å si for nabolaget. Det er bekymringer for at den vil komme tett opp til boligene, og for belastningene skolen vil føre med seg, både med tanke på trafikk og med tanke på det sosiale miljøet. En ny skole på Sørenga vil åpne for at barn og ungdom i andre deler av Bydel Gamle Oslo daglig bruker Sørenga. Dette er ikke ønskelig blant enkelte av beboerne. Som Bourdieu (2011, s. 87) påpeker vil inntoget av andre sosiale grupper i nabolaget kunne true kollektiv og individuell identitet, og sette stedets grenser på spill. Noen av beboerne er redde for at Sørengas rykte og status vil påvirkes dersom man tilgjengeliggjør Sørenga for andre sosiale grupper. Wilton (1998) forklarer at dersom andre sosiale grupper bruker nabolaget kan det oppfattes som truende for beboerne, og potensielt skape sosial uro. Når mennesker man anser som annerledes benytter seg av et rom man anser som sitt eget kan det skape angst, hevder Wilton (1998, s. 178). Forrest og Kearns (2001, s. 2136) drøfter videre på Wiltons funn, og forklarer at et ønske om homogenitet illustrerer at nabolaget

fortsatt er viktig for folk. Beboernes ønske om et homogent nabolag samsvarer imidlertid ikke med myndighetenes ønsker og planer for sosialt mangfold. Dette er også viktige politiske visjoner i Oslo (se blant annet Oslo kommune, 2008).

Trond tror skolen kan bli en god arena hvor det nye og det gamle i bydelen møtes, men han har inntrykk av at flere på Sørenga er redd for nettopp dette; at den bringer uønskede mennesker og uønsket adferd til Sørenga:

Trond: Det var jo veldig mye snakk om det på [konferanse om byutvikling i Oslo], det med å liksom få knytta den nye bydelen mot den gamle og det... Jeg opplever nok det, jeg skal nok si det, at det er en del av de som har flytta ut hit som ikke vil det. De synes det er fint å bo der ute alene og ikke ha så mye å gjøre med det litt sånn skrubbete som ligger på innersida av jernbanen der. For eksempel har det plutselig begynt å bli motstand mot skolen nå. Både fordi at de synes ikke at den kommer til å ligge så fint. Hadde de giddet å fulgt med på det her så hadde de sett at den har vært planlagt siden før de flytta dit. Men også fordi at liksom, den kommer ikke bare til å betjene Sørenga da. Den kommer til å, særlig på ungdomstrinnet, så kommer den til å hente fra hele Ekebergåsen og ganske langt opp i gamlebyen. Det virker nok litt truende. Jeg tror jo på sånt, at skolen kan da fungere som en bro egentlig.

Susanne og Kristian, er ikke like begeistret:

Kristian: Vi synes heller ikke at det er en god idé å lage en gigaskole akkurat her.

Susanne: Det blir en veldig belastning ut på området totalt sett.

Kristian: (...) Det er til en viss grad to svære barnehager også. Det er en del trafikk inn fra folk som ikke bor her ikke sant. Sånn vil det jo også være med skolen da. Det blir en belastning på trafikksituasjonen.

Susanne: Også når du da får flerbrukshallen så blir det på en måte ikke bare i skoletiden, men det blir jo hele dagen.

Dette illustrerer en form for NIMBY-holdning blant noen beboere på Sørenga, som strider imot kommunens visjoner om et sosialt mangfoldig område. Toft og Ljunggren (2015) har funnet i sin forskning fra Oslo at ungdom som vokser opp i nabolag der det bor mennesker fra øvre sosiale klasser, gjør det godt på skolen og får i voksen alder ofte innpass i øvre middelklasse. Spesielt gjelder dette for ungdom som selv kommer fra en familie med mindre ressurser. Slike nabolagseffekter kan virke positivt på ungdom som kommer fra lavere sosiale grupper. Brattbakk og Wessel (2017) poengterer også viktigheten av nabolag for menneskers livssjanser. De forklarer at nabolag er et sosial felt der dårlige levekår kan forsterkes, på den andre siden poengterer de at dersom nabolagene er sosialt mangfoldige kan de være en arena

for å skape større toleranse, økt samhandling og utjevning av livssjanser (Brattbakk og Wessel, 2017). Denne forskningen illustrerer hvorfor det er viktig at boligområder har et mangfold av beboere, og hvorfor man bør motarbeide homogenitet. Målet om sosialt mangfold på Sørenga har ikke blitt realisert i særlig grad.

Skolen på Sørenga kunne i kraft av å tiltrekke seg skoleelever og foreldre fra hele bydelen utgjort en viktig arena for møter på tvers av nabolag. Flere av informantene savnet generelt bedre koblinger (både sosialt og fysisk) til resten av bydelen. Selv om Oslo kommune mener utviklingen av Fjordbyen kobles godt på resten av byen, viser mine funn en annen virkelighet. Uten gode koblinger risikerer Fjordbyen – og Sørenga – å bli en adskilt del av Oslo sentrum. I dag finnes det én gangbro, Akrobaten, samt én bil- og gangbro over jernbanesporene. Broen som tidligere gikk over sporene, mot Ekeberg, ble revet da utbyggingen av den nye Follobanen ble iverksatt. Flere av informantene ga uttrykk for å savne denne forbindelsen, fordi Ekebergparken er et viktig område for rekreasjon og trening. Heidi etterlyser flere fysiske forbindelser mellom Sørenga og resten av byen: ”Det ville vært viktig for at man ikke skal få den der isolerte ”vi på øya” liksom, Sørenga”. Mats er av samme oppfatning:

6.4 ”Det mest usentrale sentrale området i byen”

Et viktig mål med utbyggingen av Fjordbyen var å gi byens beboere tilgang til fjorden. Selv om ikke alle i byen har råd til å bosette seg i området skal de ha mulighet til å benytte seg av det. Bergsli (2015) hevder at utviklingen av de eksklusive private boligområdene og kommersielle rommene i Fjordbyen legitimeres ved at havnepromenaden er åpne for alle. Men ønsker beboerne på Sørenga at deres nabolag skal bli et urbant og attraktivt sentrumsområde? For Oslo kommune er det viktig at Fjordbyen, Bjørvika og Sørenga utvikler seg til å bli levende og urbane steder i byen. Mine funn viser at dette ikke nødvendigvis stemmer med beboernes ønsker for Sørenga.

Mai: Noen av mine venner kaller Sørenga for det mest sentrale usentrale området i byen. Og det har noe for seg. Også samtidig så føler jeg at jeg bor i passe avstand fra det verste trøkket. Akkurat sånn var det på [tidligere bosted i Oslo indre vest] og. Så jeg tenker på Sørenga som en bydel i Oslo, men som heldigvis ikke ligger i sentrum.

Eiendomsmegleren fortalte at de pleier å markedsføre Sørenga med nærheten til havet og nærheten til byen. Etter hans mening er Sørenga ”veldig urbant”, men sjøen er ”den viktigste

faktoren”. Han mener at Sørenga har den beste beliggenheten i Bjørvika, ”(...) ytterst i sjøen lengst vekk fra på en måte mas fra byen, men samtidig midt i byen”. De fleste av mine informanter trakk fram den unike plasseringen som en av årsakene til at de valgte nettopp Sørenga: nærheten til havet og nærheten til sentrum.

Mats ønsket å bo litt utenfor bykjernen, men i gangavstand til alle hverdagens gjøremål og byens attraksjoner. Han har flyttet fra et eldre område i indre øst, med mye uteliv. Et av hans motiver for å flytte til Sørenga var at han ikke vil bo i et nabolag med mye fest og bråk: ”Jeg vil liksom velge selv når jeg vil være på fest på en måte”. Også Andreas var opptatt av at hans nye bosted skulle være i gangavstand til jobben i sentrum, men ikke midt i utelivets kjerne: ”Så vi bor liksom ikke midt i kvadraturen eller hvor det er uteliv og hele pakka, men du bor liksom nært nok at du slipper å ta t-bane eller trikk eller buss eller noe sånt, du kan gå”. Siri og mannen flyttet til Sørenga for å benytte seg mer av byens tilbud, og de anser nabolaget som del av Oslo sentrum. Likevel sier Siri: ”Også synes jeg jo det er deilig å ikke bo midt i sentrum. Det at man trekker seg litt tilbake og er så nærme sjøen”. I likhet med det Butler (2007) fant i sin studie av transformasjonsområder i London ønsker sørengabeboerne å ha tilgang til byens goder, men leve liv som kan kategoriseres som mer typisk ”forstadsliv”. De ønsker å bo *nær* byen, men de ønsket ikke å være *del av* byen. Kai forteller at han hører naboer si de går ”inn til byen”. Og forklarer at det ”indikerer i hvert fall som at man ikke helt føler seg som en integrert del av byen, samtidig er det jo ikke langt”. I likhet forteller Truls at ”Når folk kommer så bare ”velkommen til øya” liksom”. I prospektet fra byggetrinn 5 på Sørengakaia reklamerer de med dette: ”Gjennom indre kanal er det mulig å padle eller kjøre båt rundt hele Sørenga. Sørenga er blitt en “øy””. Ved å se på Sørenga som en øy viser det til fysisk adskillelse fra resten av byen.

Det var også bred enighet blant informantene om at Aker Brygge og Tjuvholmen er byområder, mens Sørenga primært er et boligområde. De opplever at de to førstnevnte er mer livlige og urbane og at Sørenga, slik Mai beskriver, ”er et veldig forskjellig utgangspunkt fra Aker Brygge”:

Mai: Utfordringen tror jeg ligger på at, hvis vi går til Aker Brygge, det var jo bygget som et næringsområde, mens dette er på en måte er bygget som et boligområde, men så er det lagt lokaler i første etasje så kommunen har på en måte, de klarer ikke helt... De vet ikke hvilken fot de skal stå på for du kan ikke lage Aker Brygge av et boligområde. Hvis du tenker på utformingen der i forhold til her så ser du hvor forskjellig det er. (...) Så det er jo fortsatt en utfordring tenker jeg, at vi må finne en rimelig balanse. For det har vi faktisk ikke gjort enda. Så vi hadde jo en sak da, og den

er *fair enough* altså, for alle kontraktene i næringslokalene er omsetningsbaserte. Og Søylen eier de fleste, Tellus eier noe, og de vil jo ventelig nok ha stor omsetning. Men vi vil ikke at folk skal komme fra byen når det er stengt der og feste her, for dette er et boligområde.

Her ser vi hvordan eiendomsbesittere aktivt trekker grenser og jobber for å definere hva slags sted og hva slags sosiale praksiser som hører til og ikke hører til på Sørenga. De jobber for å etablere sitt eget territorium. Dette bekrefter Toft (2018) sin teori om at beboere fra øvre sosiale klasser forsøker å lukke seg i egne rom. De ønsker ikke nødvendigvis at deres nabolag skal være et urbant sentrumsområde som tiltrekker seg mennesker fra fjernt og nær. Beboerne forventer at Sørenga skal være et boområde, ikke et næringsområde som Aker Brygge. Samtidig viser flere til at de ønsker at Sørenga skal ha noe mer enn bare boliger. Kristian og kona Susanne ønsker litt næring og lokale tilbud, men ikke så mye som Aker Brygge og Tjuvholmen: ”Altså, her er det boliger med innslag av næringseiendom, på Aker Brygge er det et kjøpesenter med innslag av boliger”.

Det virker å være en tydelig diskrepans mellom beboernes visjoner for eget nabolag og kommunens visjoner for byliv. I Designhåndboka for Bjørvika står det blant annet at ”Bygningene bør ha funksjoner som understøtter hovedstadrollen og som gir området urban aktivitet og liv til de offentlige gate- og plassrommene” (Oslo kommune, 2004, s. 48). At dette skal være et urbant byområde kan også leses ut fra byrådets forslag om utvidet skjenkebevilling for Sørenga. Etter mange klager fra beboere trakk bystyret Sørenga og Tjuvholmen ut av de foreslåtte områdene for utvidet skjenketider. Dette illustrerer at eiendomsbesitternes interesser ”trumfet” den overordnede visjonen, og resten av byens forventning om en aktiv, urban og tilgjengelig Fjordby. Spørsmålet om utvidet skjenkebevilgning var ikke enda vedtatt da jeg utførte de fleste av mine intervjuer, så beboerne jeg snakket med var svært opptatt av dette tema. Flere mente at denne debatten viser at kommunen ikke en gang er sikker selv på hva slags område Sørenga skal være.

Hanna: Du har på en måte planlagt og lagt til rette, prismessig og alt, for et boområde og så blir det restaurant etter restaurant etter restaurant og de tar hundrevis av gjester og det er uteservering til ja...

At nesten samtlige informanter uoppfordret tok opp debatten om skjenketider, viser at dette var et diskusjonstema som engasjerte og opptok mange av beboerne da den pågikk. De aller fleste var imot forslaget om utvidete skjenketider. Ingunn, som sa hun synes det var fint med litt liv på Sørenga, fortalte også at det ikke var ønskelig med lengre åpningstider på

serveringsstedene, ”For det er klart at hvis du hadde sånn festdunking opp her til klokka var ett på arbeidsdager, det ville faktisk vært et mareritt”. Andreas, som er en ung mann uten barn, fortalte at det har vært diskusjoner med ”høy temperatur” om skjenketider på Sørenga Forum. Han er selv positiv til forslaget: ”Noe jeg tenker er kjempefint fordi i stedet for å dra inn til byen, så synes jeg det er mye finere å bare kunne ta en øl i nabolaget og så kunne gå hjem”. Susanne derimot forteller at det vil bli en helt annen opplevelse å bo på Sørenga dersom skjenketidene endres:

Susanne: Det ble tatt opp i vår i bydelsutvalget. Vi visste ikke noe om det. Styrene i sameiene var ikke informert og ble ikke hørt. De sendte en samlet klage via advokatene her og vi sendte også privat klage på det. Har aldri fått noe svar på det. Det ble behandlet på nytt i bydelsutvalget. Da var vi flere som var der og holdt noen innlegg i tillegg til advokatene våre og sånn. Men det ble jo ikke tatt til følge så Gamle Oslos bydelsutvalg de ja... De synes vel det er helt greit da, mens vi oppfatta jo som at dette skulle bygges som et boligområde, at det er utenfor Oslo sentrum, og at da gjaldt skjenkebestemmelsene om at da stenger man uteserveringen klokka ti og inne klokka tolv, eller hva det nå er.

Dette eksempelet illustrerer hvordan beboerne på Sørenga har både ressurser (tid og penger), kunnskap (vet hvem de skal kontakte og hvordan få fram sine meninger), og passende verktøy (advokater og evner til å skrive leserinnlegg) til å kjempe mot kommunen og andre for sine interesser. De benytter sin sosial kapital for å få gjennomslag for sine interesser. Eivind påpeker nettopp dette:

Eivind: Det er jo ressurssterke mennesker her da, som har lyst til å forvalte verdiene sine. Jeg vet ikke hvor mange advokater det er per innbygger her, men... Og de vet å kreve sin rett, ikke sant. På godt og vondt. Det gjør jo at ting blir veldig bra. Jeg kom i prat med en i Rubina Ranas gate på Grønland. Han trodde jeg bodde i bygget så han sa "vi må gjøre noe for folk står jo og selger hasj ved inngangen her". Det er ingen som reagerer, ikke sant. Det hadde aldri gått her for de som bor her hadde ikke funnet seg i det. De hadde ikke funnet seg i at politiet ikke gadd å komme. De skriver, bruker media strategisk, ikke sant. Skriver brev til... Pusher det inn. Så det at folk er aktive det gjør jo at nå blir ting tatt hånd om. For folk bruker veldig mye av sin fritid på å være kranglefanter. Da blir jo resultatet veldig bra, men altså, hvis jeg hadde bodd i Rubina Ranas gate hadde jeg ikke funnet meg i all den søpla i gata.

6.5 Badegjester og turister

Hanna: Den første sommeren var helt ubeskrivelig. Jeg var helt ”å, herregud hva har jeg gjort?”. Det var jo folkevandring ned til badet vet du. Da var det jo ikke ferdig

rundt havnepromenaden så den eneste stien var rett foran her [terrassen hennes]. Vi naboene var jo litt sånn ”ånei, ånei, ånei!”. Ja, det var voldsomt mye folk. Herregud. Det var kjempepopulært.

De første somrene var det ingen regler for bruk av sjøbadet utover det som generelt gjelder for offentlige rom. Som eiendomsmegleren sa: ”Men så lenge det er kommunalt så kan du jo hoppe uti vannet hvis du vil. Så du kan jo ikke stoppe de i å gjøre det”. Sommeren 2018 var en spesielt varm sommer. Bråk, alkohol, urinering i barnehager og i trappeoppganger, nattbading og grilling på kaia ble dagligdags, og utviklet seg til å bli et problem for beboerne på Sørenga. Oppgitte beboerne på Sørenga synes ikke det ble satt inn nok tiltak fra kommunen, og gikk til media med sine historier (Aftenposten, 2018b). De tok saken i egne hender og løftet det til politisk hold. Dette førte til at Oslo kommune bevilget 6,1 millioner kroner til vedlikehold og sikkerhetstiltak på Sørenga (E24, 2018). På sommerstid går det nå vakter på Sørenga for å sikre ro og orden. Dette illustrerer hvordan sørengabeboerne benytter seg av strategisk sosial kapital for å nå sine mål.

Low (2003, s. 143) forklarer at man i eksklusive og inngjerdede nabolag forsøker å skape det hun kaller ”rene rom” (”pure space”) for beboere. Jo ”renere” rommet er, i betydningen homogent og kontrollert, jo lettere er det å identifisere uønsket adferd og hvem som ikke hører hjemme der. Styreleder i et av sameiene ved Sørengakaia sammenlignet situasjonen på Sørenga denne sommeren med fristedet Kristiania i København (E24, 2018). Forrest og Kearns (2001) forklarer at man kan se økt sosialt samhold i nabolaget, dersom beboerne står sammen og forener seg mot en felles trussel eller fiende. Sørengabeboerne viste i den forstand stor grad av lokalt samhold da de brukte sine ressurser på å kjempe for Sørengas ve og vel sommeren 2018. Heller ikke i Kentlands fant Andersen (2008) noen særlig grad av genuint, lokalt fellesskap, ”bortsett fra de gangene innbyggerne kom sammen på grunn av en felles ekstern trussel”, forteller Andersen (2008, s. 64). I likhet med Kentlands er beboerne på Sørenga opptatt av å beskytte nabolaget mot fremmede med uønsket adferd. ”Slike ekskluderende fellesskap var høyst midlertidige og situasjonelle, men de var veldig effektive i å beskytte den eksklusive enklaven i Marcuse (2001) sin forståelse av begrepet” (Andersen 2008, s. 64).

Bruker vi kategoriene til Markus (1993) kan man si at badegjester, turister og utelivskunder kan sees på som ”besøkende”, men med en gang de krysser visse grenser for hva som oppfattes som akseptabel adferd glir de over i kategorien ”fremmede”. Som Barth forklarer opprettholdes grensene mellom de ulike sosiale gruppene på tross av at de bruker ”hverandres” nabolag, på tross av en grad ”osmose” (Barth, 1994, s. 21). Fjordbyrapporten

fra 2017 viser til at Sørenga i størst grad er besøkt av unge mennesker som bor i indre øst. For dem er rekreasjon den dominerende besøksgrunnen (Oslo kommune, 2017). Trond opplever at noen av hans naboer er negative til at andre sosiale grupper bruker Sørenga.

Trond: Og det er synd. Det er klart, når man sier at det skal være åpent for byen så må det være åpent for at det kommer, holdt på å si, sosiale problemer også, så når det kommer ungdomsgjenger og bråker og støyer og spiller musikk, og kanskje ikke oppfører seg helt etter boka så er det klart at du kan si ifra og gjøre noe med det, men du kan på en måte ikke lage det til en krise.

Selv om Trond ikke er direkte negativ til andres bruk av Sørenga kan vi også lese i dette sitatet at han skiller mellom de som bor på Sørenga, og de som kommer på besøk og representerer ”sosiale problemer”. Som både Wessel (2009) og Fainstein (2005) påpeker, fører ikke nødvendigvis mangfold til toleranse. Spesielt ikke dersom livsstilene til de ulike gruppene er svært ulike. Da risikerer man heller at det fører til forsterkede fordommer, forklarer Fainstein (2005, s. 13). Det er viktig å poengtere at de fleste av mine intervjuer ble gjennomført før sommeren 2018, og selv om området ble flittig brukt av andre også før dette, slo 2018-sommeren virkelig alle rekorder. De fleste jeg intervjuet var positive til det offentlige sjøbadet. Mange pekte på at de ikke ønsket for mange regler for bruk og adferd på sjøbadet, eller at det skal bli privatisert slik det er på Tjuvholmen. Som Berit sier: ”Vi synes det er veldig hyggelig at det ikke er liksom avstengt, der kan alle være”. På den andre siden fortalte flere beboere om utfordringer med det store antallet besøkende:

Trond: Jeg vet ikke om du husker det var noe ute på Tjuvholmen hvor de begynte med Securitasvakter og prøvde å kaste bort folk og sånn. Og i den sammenhengen så lå vi litt lavt da, men vi hadde diskusjoner om hvordan skal vi få slutt på den der nattbadinga og... Folk satt der og drakk seg fulle og hoppa uti vannet, ikke sant. Skråla og skreik og... Vi bor litt innafør da, men de som bor ut mot kanten var helt fortvila. Fikk jo ikke sove.

Mats, som selv ikke er noe glad i å bade, forteller at han synes det er fint at sjøbadet er så populært, men at den store folkemengden kan være utfordrende for å leve et normalt hverdagsliv og å utføre de daglige gjøremålene på Sørenga:

Mats: Jeg synes det er veldig gøy at så mange kommer her, men samtidig så føles det jo litt sånn invaderende og. Jeg var på den Coopen bak her også... Jeg tror jeg hadde stått opp sånn en lørdag i mai og var litt sliten og gikk ned omtrent i pysjen og skulle ha melk og brød, og så var liksom sånn kø rundt hele butikken. For det var en sånn fin soldag hvor folk skulle ha øl og sjokolade og jordbær og sånn. Da følte jeg litt sånn...

Det er jo gøy, det er jo det. Jeg glemte litt at det var sånn "Åja, jeg bor i en turistmagnet", liksom.

Selv om nærheten til sjøen var et viktig flyttemotiv for de fleste av informantene, var det flere som ikke benyttet seg av sjøbadet. Oda velger heller å dra andre steder for å bade. Hun synes det er alt for mange mennesker der, og opplever det som et "se og bli sett"-sted. "Da drar jeg heller andre steder hvor det er mer landlig og hyggeligere egentlig", forteller hun. Oda og barndomsvennene som har vokst opp i Oslo ytre øst foretrekker å dra til vann i Østmarka når de drar for å bade sammen. Eivind, som planlegger å flytte fra området, trekker fram økende trafikk og trengsel fra badegjester og turister som avgjørende årsaker til dette. Han har bodd på Sørenga i fem år og ser en stor økning i gjester. Han bruker ikke sjøbadet og spisestedene like mye som han gjorde de første årene han bodde der.

Eivind: Vi har vært litt privilegerte som har hatt det så stille som vi har hatt det da. Men, jeg vil ikke stå i kø for å spise lunsj. Det må jeg nå.

Det som gjør et område attraktivt og tiltrekkende kan også være frastøtende.

Når beboerne unngår å bruke sjøbadet, benytter de seg av "partial exit"-strategier. De kan bo i et nabolag som tiltrekker seg mennesker, så lenge de selv kan velge å dra andre steder. De fleste av sørengabeboerne jeg intervjuet hadde for vane å reise mye. Fordi de hadde muligheten til å "flykte vekk" til hytta eller ut av landet brydde de seg ikke noe om at Sørenga tiltrakk seg så mye mennesker på sommeren. Noen benytter seg av andre strategier for å trekke seg vekk fra turistene. Oda som bor i det ytterste byggetrinnet forteller at hun prøver å unngå de store folkemengdene på sommeren: "(...) på sommeren når det er jævlig mye folk så orker jeg ikke å gå der og drive og... Så da går jeg på baksiden".

7 Sørenga: en porøs enklave

Politikk for sosial blanding blir promotert og iverksatt av politikere blant annet for å bekjempe bostedssegregering i byer. Årsaken til at segregering anses som noe negativt er at man antar at nabolagseffekter påvirker de som bor i fattige nabolag på en negativ måte (Lees, 2008). Homogene nabolag med øvre middelklasse får derimot lite politisk oppmerksomhet (Atkinson og Ho, 2019). Også politikere og planmyndigheter i Oslo promoterer en politikk for sosial blanding for å forhindre segregering av byens ressursvake beboere. For eksempel kan man lese i Kommuneplanen fra 2015: ”Det er sentralt å legge til rette for balansert vekst og utvikling og unngå fremveksten av en segregert by hvor bosted får betydning for hvilke muligheter man har for å lykkes i livet” (Oslo kommune, 2015, s. 26). Det er mange likhetstrekk mellom politikk for sosial blanding og gentrifisering, noe som har ført til at denne politikken kritiseres og diskuteres blant forskere (se blant annet Lees, 2008, van Kempen og Bolt, 2012, Cheshire, 2006). For det første kritiseres politikk for sosialt mangfold for å ikke beskrive konkrete forslag på tiltak for å realisere en god sosial blanding. I Fjordbyen har kommunen hatt store visjoner for sosialt mangfold (Oslo kommune, 2008), men viser liten politisk vilje til å følge opp planen. En annen problematisk side ved politikken for sosialt mangfold er at den er selvmotsigende og fører til segregering, hevder Lees (2008, s. 2463): ”It is ironic that a process that results in segregation and polarisation – gentrification – is being promoted via social mix policies as the ”positive” solution to segregation”. Cheshire (2006) påpeker at politikk for sosial blanding er symptombehandling, og ikke en strategi for å endre strukturene som skaper bostedssegregering. Utviklingen av Fjordbyen har ikke bidratt til å skape sosialt mangfoldige boligområder. Tvert i mot illustrerer denne studien hvordan beboere og beboergrupper opprettholder avstand til hverandre, selv om de bor tett på hverandre, og benytter de samme områdene. Denne studien forklarer noen av årsakene til segregasjon i Bydel Gamle Oslo. I tillegg illustrerer studien hvordan beboernes hverdagspraksiser fører til segregering også på mikronivå. Sørengabeboerne benytter seg av ”partial exit”-strategier (Andreotti mfl, 2013), beveger seg side om side som ”tectonics” (Jackson og Butler, 2015), men uten å opprette sosiale bånd med andre sosiale grupper, en form for mikroskalasegregasjon (Harris og Lewis, 2001). Dette er ikke særegent for Sørenga. Forskning utført i andre sentrumsområder av Oslo som er preget av gentrifisering, som Grønland og Tøyen (Huse, 2014), og Grünerløkka (Robbins, 2005) peker på lignende mikroskalasegregasjon mellom middelklassebeboere og andre sosiale grupper. Påfallende i

eksempelet Sørenga er at kommunen har promotert utviklingen som sosialt mangfoldig, men samtidig ikke har iverksatt tiltak som sikrer denne balansen.

Et mål for oppgaven har vært å illustrere og drøfte hvordan en viktig side av byutvikling, de sosiale sidene, kommer til uttrykk i et case (Sørenga), et case som riktignok også illustrerer godt de større endringene i byutviklingen. Mye av forskningen på segregering har konsentrert seg om de som blir segregert, de fattige, og har hatt et blikk ovenfra-og ned, med fokus på de overordnede strukturer og tall (se blant annet Wessel og Turner, 2013, Brattbakk og Wessel, 2013). Med denne oppgaven ønsker jeg å rette søkelyset mot de mer ressurssterke ”selvsegregerne”, og undersøke deres motivasjoner for å den boformen de gjør. For å få en fullstendig forståelse av hvordan det sosiale landskapet i byen utvikler seg er det viktig å studere boligmønsteret hos byens øvre sosiale klasser. Dette kaller Atkinson og Ho (2019) for *forgyllet nabolagseffekt*. Segregering er en toveisprosess, noen blir *segregert* og andre *segregerer*. Cousin (2017) mener at forskning på middelklassebeboeres motivasjon for å bo i slike eksklusive områder ikke nødvendigvis kan stoppe segregeringsprosesser og de negative effektene det har på mange av byens ressursvake beboere. Han mener imidlertid at den kan bidra til å belyse de bakenforliggende årsakene til en slik byutvikling, og dermed gi et bedre grunnlag for å utvikle politikk som kan redusere de uheldige konsekvensene. Samtidig viser han til at denne type forskning kan fremheve andre moralske og politiske argumenter som kan bidra til å delegitimere en slik utvikling. Jeg håper at min studie av sørengabeboerne, som egentlig er den første i sitt slag i Oslo (det vil si dybdeintervjuer med middelklassebeboere i Fjordbyen), kan bidra til det sistnevnte.

7.1 Internt samhold – sammenbindende, men ikke brobyggende sosial kapital

Forrest og Kearns (2001, s. 2134) skriver at en måte å undersøke et nabolags samhold på er å se hvordan naboer går sammen for å promotere eller beskytte en felles, lokal interesse. Beboerne på Sørenga viser stort engasjement når det kommer til å ta vare på eget nabolag. Da går de sammen og tar i bruk sine ressurser for å beskytte sitt ”territorium”. Det kan typisk være for å kreve offentlig støtte til økt vedlikehold eller vakthold. På den andre siden, har flere beboere fortalt om laber interesse for sosiale sammenkomster i nabolaget. Mine funn viser også at det er stor grad av interne konflikter innad i nabolaget, på bakgrunn av beboernes ulike interesser og ønsker for hva slags sted Sørenga skal være. Disse konfliktene splitter i stede for å samle naboene, og er hemmende for det lokale sosiale samholdet. Som

forklart i kapittel 5, er det lite som tyder på at det eksisterer et sterkt lokalt naboskap på Sørenga, i alle fall et naboskap som favner et flertall av beboerne. Likevel mobiliserte beboerne sammen da de opplevde en felles ”trussel” sommeren 2018. Den sammenbindende sosiale kapitalen (Putnam, 2000) er sterk når det *trengs*. Med Tönnis’ begrep vil jeg, ut ifra min studie, hevde at Sørenga som lokalsamfunn bærer preg av å være Gestellschaft.

Ved å bo på Sørenga får man automatisk status som ”innbygger” i Markus (1993) sin kategorisering. Man har adgang til eksklusive grupper, invitasjoner til lukkede arrangementer, og et potensielt sosialt nettverk – om enn bestående av svake bånd – som man kan dra nytte av. Som Amit (2002) påpeker kan en sterk sammenbindende sosial kapital ha en bieffekt som fører til ekskludering av andre. Forrest og Kearns (2001) forklarer det på denne måten: ”There is the social cohesion of restrictive covenants and of withdrawal from and defence against the world outside” (s. 2134). Bourdieu (1996) påpeker at evnen til å dominere rom (herunder bosted), og evnen til å tilegne seg goder fordelt i rommet, avhenger av kapital: ”Kapitalen gjør det mulig å holde avstand til uønskede personer og saker, samtidig som en nærmer seg ønskede personer og saker (...)” (1996, s. 154-155). Dette illustreres godt av de kapitalsterke sørengabeboerne, som benytter seg av media, advokater, politikere og hverandre for å ”ta vare på” eget nabolag.

7.2 Sørenga – et ”gated community”?

Delanty (2003) definerer ”gated communities” som ”(...) highly protected enclaves for the white middle class (...)”. I streng forstand vil jeg ikke definere Sørenga som et ”gated community”, men det er sider ved Sørenga som passer beskrivelsen. Det er ingen murer eller gjerder som holder folk utenfor Sørenga, tvert imot er kaia rundt nabolaget offentlig tilgjengelig, og mye brukt av folk som ikke bor der. Samtidig kan arkitekturen oppfattes som en mur i seg selv. En av mine informanter, Helge, fortalte at han har hørt at folk som jobber i operaen kaller Sørenga for ”Murmansk” på grunn av det grå uttrykket i fasaden. De fleste som skriver om eksklusive enklaver og ”gated communities” forklarer at folks motivasjon for å bosette seg i slike områder er for å beskytte seg mot forestilte farer (se blant annet Low, 2003 og Marcuse, 2005). Ingen av mine informanter valgte å bosette seg på Sørenga på bakgrunn av frykt, men flere ga uttrykk for å være bekymret for kriminalitet. I mine intervjuer opplevde jeg at beboerne generelt var opptatt av sikkerhet, i form av å sikre sine verdier. For å komme inn i leilighetene på Sørenga må man igjennom flere låste dører, det er overvåkningskameraer både ved inngangene og i garasjene, og de har securitasvakter som tar

runder på kveldstid. Flere informanter fortalte om innbrudd i kjellere og garasjelegger. De viste til ulike strategier for å sikre at uvedkommende ikke kom inn i boligområdet, for eksempel ved å påse at dører var skikkelig låst og at man holdt et ekstra øye i nabolaget etter mistenksom adferd. Statistikk bestilt av forskningsprosjektet denne oppgaven er del av viser derimot at det er lite kriminalitet på Sørenga (Oslo politidistrikt, unntatt offentligheten).

Bilde 4. Den grå fasaden på Sørenga. Kilde: Yngvild Margrete Mæhle (29.08.18)

7.3 Sørenga – en eksklusiv enklave?

Ser man på Sørenga i et større perspektiv, er det flere faktorer som peker på at Sørenga er en eksklusiv enklave. Den er eksklusiv fordi leilighetsprisene er høye, og mange har ikke råd til å bo der, og det er en enklave fordi de som bor der frivillig separerer seg selv fra andre. I et mikroperspektiv vil man imidlertid se at beboernes hverdagspraksiser bryter med enklavedefinisjonen. Mine funn viser at sørengabeboerne er mobile, og benytter seg av andre områder – nær og fjernt fra Sørenga. Samtidig er de offentlige rommene og de publikumsrettede tilbudene på Sørenga flittig brukt av andre osloborgere og turister (på

sommeren). Jeg har også illustrert hvordan det lokale naboskapet er svakt på Sørenga, noe som tilsier at det ikke er en sosialt tett og eksklusiv beboergruppe. Andreotti og hans kollegaer (2013, s. 578) forklarer at sosial dynamikk mellom ulike grupper er for komplekse til at de kan betegnes som fullstendig adskilte. Middelklassebeboere beveger seg side om side med naboer fra andre sosiale grupper, om enn bare som ”tectonics”, uten noe form for sterke sosiale bånd. Dette er en form for selvsegregering som sikrer opprettholdelse av middelklassens identitet uten at de trekker seg fullstendig bort fra det sosiale og urbane landskapet de bor i (Jackson og Butler, 2015). Som Barth (1994) forklarer, kan grupper opprettholde skiller seg imellom selv om de interagerer. Sørengabeboerne har sosiale nettverk som strekker seg langt ut av Sørenga. Selv om dette er nettverk bestående av middelklasseforbindelser, det som Atkinson (2008) definerer som den *flytende enklave*, taler det for at Sørenga er en del av byen – og ikke en lukket enklave. Som Atkinson og Ho (2019, s. 6) forklarer ”(...) it is now increasingly recognised that we should try to understand the relative porosity and capacity to mobilise social closure and physical defence in urban space when these capacities need to be asserted”.

Inspirert av Marcuse (om enklaver) og Barth (om osmose) kaller jeg Sørenga en “porøs og strategisk enklave”. Med dette mener jeg et romlig atskilt område, der individer og familier som i overveiende grad tilhører den øvre middelklassen er samlet. de Certeau (1988) kaller valget om å bosette seg slik for en strategisk sosioromlig posisjonering. Både boligprisene og beboernes mange praksiser for å distansere seg fra andre gir grunn til å hevde at Sørenga har likhetstrekk med en eksklusiv enklave. Jeg har tidligere vist at beboere ”beskytter” nabolaget gjennom å ekskludere andre som oppfattes som en trussel for nabolagets trygghet og verdier. Samtidig bruker jeg beboernes mobilitet, og stedets offentlige tilgjengelighet og bruk, som argumenter *mot* at Sørenga er en lukket enklave.

7.4 Generelle sluttbetraktninger

Selv om jeg ikke vil definere Sørenga som et ”gated community”, eller en eksklusiv enklave er det sider ved utviklingen av Sørenga som er problematisk sett i et større perspektiv. Oslo kommunes visjon var et sosialt mangfoldig boligområde, som skulle være ”en gave til byen”. Politikere mangler ikke mandat til å legge til rette for mangfoldighet i disse nye områdene. De har tatt et aktivt valg om å ikke kjøpe boliger i området, fordi det er dyrt, og fordi de ikke vil lokalisere flere kommunale boliger i Bydel Gamle Oslo (Andersen og Røe, 2017). I tillegg til manglende politisk vilje skyldes fraværet av et sosialt mangfold på Sørenga det frie

boligmarkedet med høye boligpriser, eiendomsselskaper som kjøper opp leiligheter for utleie, og det faktum at eldre med god råd har bedre økonomisk kapital til å kjøpe de store leilighetene som kunne passet for barnefamilier.

Atkinson (2006) mener at det er vanskelig å legge opp til sosialt mangfold på nabolagsnivå, da folk som regel ønsker å bo med mennesker som er like dem selv, i homogene nabolag. Han konkluderer derfor med at mangfold kan forsøkes etableres i byen, men ikke på lavere geografisk skala, som i nabolaget (Atkinson, 2006, s. 829-830). Ser man på det sosiale mangfoldet på bydelsnivå, vil det se ut som Gamle Oslo er en sosialt mangfoldig bydel, fordi man både har lavinntektsområder som Grønland og dyre nabolag som Sørenga. Ser man derimot nærmere på de ulike delområdene innenfor bydelen er det klare skiller. Spesielt utgjør jernbanesporene inn mot Oslo S en geografisk grense mellom de eldre og de nye boligområdene i bydelen. Bjørvika og Sørenga blir ofte omtalt som en ”ny bydel”. For eksempel står det i ett av prospektene: ”Sørengafølelsen har satt seg hos veldig mange som kjenner at de er med på å skape en helt ny bydel” (Byggetrinn 5, s. 25). Denne retorikken distanserer de nybygde områdene ved sjøen fra resten av bydelen de hører hjemme i. Språk og tekst er aldri nøytralt, men ladet med makt og interesser (Aitken, 2005). Språk bidrar til å forme folks oppfatninger, og i dette tilfellet undermineres Sørengas tilhørighet i Bydel Gamle Oslo.

Røe (2009) skriver at det kan skapes sosiale bånd mellom forholdsvis ulike mennesker innad i et nabolag, ved at de deltar i de samme lokale organisasjonene og institusjonene. I områder av byen som er preget av bostedssegregasjon vil dette kunne forsterke det lokale samholdet i et nabolag, men øke avstanden til ”de utenfor”. Det vil altså føre til en forsterket sammenbindende sosial kapital, men ikke en brobyggende sosial kapital. Dette samstemmer med Amits (2002) forklaring om at sosialt samhold kan resultere i ekskludering av andre. Forskningen til blant annet Toft (2018) og Toft og Ljunggren (2016) viser at nærheten til mennesker med høyere sosial status har positiv effekt på barn og unge fra lavere sosiale grupper. Mine funn viser at ikke alle på Sørenga ønsker kontakt med beboerne på den andre siden av jernbanesporene. Noen av informantene ønsket private helsetjenester på Sørenga, mens andre ønsket at skolen skal være forbeholdt de som bor i Bjørvika. Selv om ikke alle informantene delte disse holdningene er det likevel viktig å vise til slike funn, da de står i direkte motsetning til stedets overordnede mål om sosialt mangfold.

Mine funn taler for at Sørenga kan karakteriseres som nybygd gentrifisering: Sørenga er utviklet som et eksklusivt boligområde for den øvre middelklasse, der det tidligere var

industri- og havnevirksomhet. Denne utviklingen er, som tidligere forklart, med på å forsterke gentrifiseringsprosessene som allerede er i gang i resten av bydelen. Selv om de kulturelle preferansene kanskje er forskjellige, er ikke de sosioøkonomiske forskjellene mellom gentrifiserere på Tøyen og innflyttere til Sørenga nødvendigvis så store. Middelklassen ser ut til å stadig ta over større deler av Oslo sentrum, noe som kan tolkes som en entreprenørlogisk tankegang, med et sentrum for middelklassen og ”den kreative klassen” (Jf. Florida). Oslo kommune bygger i dag mange nye boliger for å gi den økende befolkningen et bosted, men mye av det som bygges sikrer ikke den generelle oslobefolkningens behov (jf. boligprisene). Så lenge mål og midler for å få bukt med segregering ikke innebefatter de nybygde områdene i sentrum, vil segregering eksistere og forsterkes, og man risikerer en mer delt by.

8 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg studert hvordan Sørenga konstrueres som sted, av beboere, men også av utflyttere, eiendomsutviklere og -meglere. Mine funn om Sørenga har jeg diskutert i lys av offentlige myndigheters visjoner for Fjordbyen. Der det fremgår at dette skal være sosialt mangfoldige og attraktive byområder, som tiltrekker seg besøkende fra nært og fjernt. Selv om Sørenga ikke direkte kvalifiserer til å være det litteraturen omtaler som ”gated communities”, viser likevel mine funn at de som bor der ikke ønsker at nabolaget skal bli for urbant, livlig og befolket. Dette på tross av at nærhet til sentrum og byliv var et av de viktigste flyttemotivene til flesteparten av mine informanter. I tillegg viser tall fra Oslo kommune (2017a), og mine funn fra beboernes refleksjoner, at dette ikke er et sosialt mangfoldig boligområde. Videre har jeg illustrert hvordan beboerne benytter seg av strategier for å trekke grenser mot mennesker og nabolag som de opplever som ”annerledes”.

8.1 Sørenga – et nabolag med lite naboskap

Som illustrert i kapittel 5, er det få tegn til at det eksisterer et tett sosialt naboskap på Sørenga. Beboerne jeg snakket med fortalte at de hadde et anstendig forhold til sine naboer, men ikke et *nært* forhold. Noen savnet naboskapet de hadde opplevd på tidligere bosteder, men investerte likevel lite i det sosiale livet på Sørenga. Gruppen som i størst grad har forsøkt å etablere et lokalt fellesskap er barnefamiliene på Sørenga. Sørenga framstår som et sted med fragmentert naboskap, et sted med flere ulike svake nettverk, der noen beboere ikke føler tilhørighet. Samtidig har jeg vist til hvordan beboernes ulike, og til tider kontrasterende, ønsker for eget nabolag hemmer det lokale naboskapet. Likevel produseres og reproduseres det en form for fellesskapsfølelse når beboerne kjemper en felles kamp, for eksempel mot utvidede skjenketider, bråk eller uønsket adferd på sjøbadet. Da benytter beboerne seg av sin kapital, i form av nettverk, penger og kunnskap for å bekjempe en felles trussel. Dette viser at sørengabeboerne er ressurssterke mennesker.

8.2 Sørenga – et byområde uten byliv

I offentlige dokumenter fremkommer det at Sørenga skal bli et urbant og attraktivt nytt område i Oslo sentrum, med tilbud for alle. Mine funn viser imidlertid at beboerne ikke ønsker å ha for mye byliv i det de oppfatter som sitt eget nabolag. Mange av informantene

ønsket å bo på Sørenga på grunn av nærheten til sentrum, slik at de kunne benytte seg av de mange tilbudene byen har og minimere reisevei til jobb og andre dagaktiviteter. Likevel ga mine informanter uttrykk for at det ikke er ønskelig å ha disse tilbudene *i* eget nabolag. Beboernes ønsker for eget boområde minner således mer om klassisk ”forstadsliv”, og jeg argumenterer for at de kan kalles ”fritidsurbane”. Større deler av året framstår Sørenga som folketomt, men på sommeren trekker sjøbadet og serveringsstedene mange besøkende. De porøse grensene er med andre ord ekstra tydelige om sommeren. Denne studien illustrerer hvordan beboerne på Sørenga forsøker å unngå andre mennesker ved å ta i bruk ulike strategier for å distansere seg fra fremmede. Disse strategiene innebærer alt fra å ta bakveien hjem, for å unngå menneskene på kaia, til å reise bort fra området store deler av sommeren. Det som trakk beboerne til Sørenga i nærheten til sentrum og nærheten til sjøen, er også det som gjør det vanskelig for dem å bo der.

8.3 Sørenga – en ”bydel” i Bydel Gamle Oslo

Mine intervjuer viser at flere av sørengabeboerne var ukjent med andre deler av Bydel Gamle Oslo før de flyttet dit. De fortalte at de var sjokkerte over det de møtte i Gamlebyen, på Grønland og på Tøyen, men som de selv sier, har disse områdene endret seg (i positiv retning) på den tiden de har bodd der. I oppgaven har jeg forklart hvordan utviklingen av transformasjonsområder som Fjordbyen, kan bidra til en intensivering av allerede pågående gentrifiseringsprosesser i nærliggende områder. Selv om flere av mine informanter understreket at de ikke ville ha bosatt seg på Tjuvholmen, fordi de så på seg selv som tilhørende Oslo øst, representerer beboerne på Sørenga en annen sosioøkonomisk gruppe enn de som tradisjonelt har bodd i Bydel Gamle Oslo. I tillegg ga flere av informantene uttrykk for at de ikke ønsket forbindelser, som for eksempel en skole ville skape, mellom Sørenga og de andre nabolagene på den andre siden av jernbanesporene. Forskningen som jeg viser til i denne oppgaven peker på at slike holdninger og strategier er typisk for gentrifiserere, spesielt de som bor i enklaver. De kan gjerne bo nært andre sosiale og kulturelle grupper, så lenge de slipper å sosialiseres på de samme møteplassene (se blant annet Andreotti, mfl., 2013, Atkinson, 2008).

8.4 Sørenga – en porøs enklave

Om Sørenga er øst eller vest, en eksklusiv enklave eller et åpent byrom, en del av Oslo sentrum eller et adskilt boligområde, er vanskelig å konkludere. Som Hacking (2003)

påpeker, kan et slikt case forstås på mange ulike måter. Sørenga kan på samme tid være ulike steder for ulike mennesker, og ulike ting for samme person til ulike tider (jf. Sørenga sommers- og vinterstid). På den ene siden viser forskning til at Fjordbyen er blitt et sted for samfunnets øvre sosiale klasser. Bergsli (2015) forklarer at både boligtilbud og kulturattraksjoner i Fjordbyen retter seg mot øvre sosiale klasser, og Andersen og Røe (2016) hevder at områdets sosiale kontekst ikke ble tatt i betraktning i utviklingen av Barcode og Bjørvika. I tillegg avdekker min studie sørengabeboernes strategier for å distansere seg fra nærliggende boligområder, og besøkende på Sørenga. Andersen, Brattbakk og Dalseide (2017) fant at noen beboere på Tøyen ikke anser Fjordbyen som del av ”deres by”. På den andre siden, har jeg illustrert at det er stor grad av flyt inn og ut av Sørenga. Fjordbyrapporten (2017) viser til at det i størst grad er unge mennesker fra Oslo indre øst som benytter seg av sjøbadet på Sørenga, og (flere av) mine informanter forteller om flittig bruk av andre steder i Bydel Gamle Oslo. I tillegg trakk flere informanter fram en sterk østkantidentitet og -tilhørighet på tross av, og som argumentasjon for, valget om å bosette seg på Sørenga.

På bakgrunn av mine funn anser jeg det som mest treffende å kategorisere Sørenga – slik jeg har funnet det – som en ”porøs enklave”, som et ”flytende sted” i den forstand at Sørenga skifter ham eller beskaffenhet for eksempel mellom sommer og vinter. Å begrepsfeste Sørenga, kan derfor sies å burde gjøres med forbehold. Med andre ord ønsker jeg ikke å redusere Sørenga til én ting eller ett fenomen.

8.5 Oppgavens relevans og overførbarhet

Denne studien kan bidra i den norske byforskningen med empiri fra beboernes perspektiv i transformerte byrom, og ikke minst i et nytt boligområde. Sørenga er et særegent case der det ligger øst i Oslo, men med noen av Oslos dyreste leiligheter. Likevel vil jeg si at de temaene jeg har utforsket, og funnene jeg presenterer, ikke utelukkende er relevant for Sørenga. Transformasjon av industri- og havneområder til moderne by- og boligområder er en byutviklingsstrategi som benyttes i mange land, og i både større og mindre norske byer (se for eksempel Drammen og Stavanger). Derfor er oppgaven både samfunnsmessig og politisk relevant. Jeg håper at denne studien kan bidra til å sette noen av de problematiske sidene ved dagens entreprenørpolitiske og privatiserte byplanlegging på dagsorden. I likhet med Cousin (2017) anser jeg denne type forskning som viktig, da det kan bidra til å belyse de sosiale implikasjonene av en slik byutvikling, og dermed gi et bedre grunnlag for å utvikle politikk som kan redusere de uheldige konsekvensene.

Litteraturliste

- Aftenposten. 2015. *Boligsalget på Sørenga spratt opp da sjøbadet sto ferdig*. Tilgjengelig på: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/8xrA/Boligsalget-pa-Sorenga-spratt-opp-da-sjobadet-sto-ferdig>. [Lest 04.04.19].
- Aftenposten. 2012. *Rådyr sjølufte*. Tilgjengelig på: <https://www.aftenposten.no/norge/i/50eXE/Radyr-sjoluft>. [Lest 04.04.19].
- Aftenposten. 2018a. *Stenger usikker Oslo-flytebro mellom Sukkerbiten og Sørenga*. Tilgjengelig på: <https://www.aftenposten.no/osloby/i/VRMXv3/Stenger-usikker-Oslo-flytebro-mellom-Sukkerbiten-og-Sorenga>. [Lest 16.04.19].
- Aftenposten, 2018b. *Sørenga-beboere bekymret: – Det urineres i trappeopp ganger, og lekeplasser brukes til å røyke narkotika*. Tilgjengelig på: https://www.aftenposten.no/osloby/i/RxwnQA/Sorenga-beboere-bekymret--Det-urineres-i-trappeopp-ganger_-og-lekeplasser-brukes-til-a-royke-narkotika. [Lest 16.04.19].
- Alvesson, M. & Sköldberg, K. 2009. *Reflexive Methodology. New Vistas for Qualitative Research*. 2. utgave. Sage Publications Ltd, London
- Amit, V. 2002. Part I: AN ANTHROPOLOGY WITHOUT COMMUNITY? I: Amit, V. & Rapport, N. (red). *THE TROUBLE WITH COMMUNITY: Anthropological Reflections on Movement, Identity and collectivity*. Pluto Press, London. 13-70.
- Andersen, B. 2008. Eksklusive fellesskap. Et kritisk blikk på nyurbanismen i lys av Kentlands, USA. *FORMakademisk*. 1,1. 58-69.
- Andersen, B. 2014. *Westbound and Eastbound. Managing Sameness and the Making of Separations in Oslo*. Doktorgradsavhandling. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Univeristetet i Oslo.
- Andersen, B. & Røe, P. G. 2016. The social context and politics of large scale urban architecture: Investigating the design of Barcode, Oslo. *European Urban and Regional Studies*. 1-14.
- Andersen, B. & Skrede, J. 2016. Planning for a sustainable Oslo: the challenge of turning urban theory into practice. *Local environment. The International Journal of Justice and Sustainability*. 22, 5.581-594.
- Andersen, B. & Røe, P., G. 2017. Arkitektur og sosial ulikhet I Oslos vannkant. I: Ljunggren, J. (red.) *Oslo. Ulikhetenes By*. Cappelen Damm, Oslo. 325-339.
- Andersen, B., Brattbakk, I. & Dalseide, A., M. 2017. Vindernliv og Tøyenliv. I: Ljunggren, J. (red.) *Oslo. Ulikhetenes By*. Cappelen Damm, Oslo. 189-208.
- Andersen, B. & Ander, H. E. 2018. Oslos byrom som arenaer for kos, konflikt og kommers. *Plan*, 2. 34-41.
- Andersen, B, Brattbakk, I., Dalseide, A. M., Mæhle, Y. M. & Ruud, M. E. 2018a. Hverdagsstedet Vestli. Sosiokulturell stedsanalyse av Vestli i Bydel Stovner. *Rapport Arbeidsforskningsinstituttet 2018:1*. Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – Storbyuniversitetet, Oslo.
- Andersen, B, Nygaard, M. O., Dalseide, A. M., Mæhle, Y. M., Breistrand, H., Ruud, M. E. & Brattbakk, I. 2018b. Fellesskapets utfordringer på Bjørnerud. Sosiokulturell stedsanalyse av Bjørnerud i Bydel Søndre Nordstrand. *Rapport Arbeidsforskningsinstituttet 2018:4*. Arbeidsforskningsinstituttet, OsloMet – Storbyuniversitetet, Oslo.
- Andreotti, A., Le Galès, P., & Fuentes, F. J. M. 2013. Controlling the Urban Fabric: The Complex Game of Distance and Proximity in European Upper-Middle-Class Residential Strategies. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37. 2, 576-597.

- Appadurai, A. 1996. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Atkinson, R. 2006. Padding the Bunker: Strategies of Middle-class. Disaffiliation and Colonisation in the City. *Urban studies*. 43, 4. 819-832.
- Atkinson, R. 2008. The Flowing Enclave and the Misanthropy of Networked Affluence. I: Blokland, T. & Savage, M. *Networked Urbanism. Social Capital in the City*. Ashgate Publishing Limited, Hampshire.
- Atkinson, R. & Ho H-K. 2019. Segregation and the Super-Rich: Enclaves, Networks and Mobilities. I: Musterd, S. (red.) *Research Handbook on Urban Segregation*. Edward Elgar, London.
- Atkinson, R. & Kintera, K. 2000. Owner-occupation, social mix and neighbourhood impacts. *Policy & Politics*. 28, 1. 93-108.
- Atkinson, R., Buck, N. & Kintrea, K. 2005. Neighbourhoods and poverty: linking place and social exclusion. I: Buck, N., Gordon, I, Harding, A. og Turok, I. (red.) *Changing Cities. Rethinking Urban Competitiveness*. New York. Palgrave MacMillan. 154-171.
- Atkinson, R. & McGarrigle, J. 2009. Segregation, Urban. I: Kitchin, R., Nigle, T. (red.) *International Encyclopedia of Human Geography*. Elsevier Ltd. 76-80.
- Avni, N. & Fischler. 2019. Social and Environmental Justice in Waterfront Redevelopment: The Anacostia River, Washington, D.C. *Urban Affairs Review*. 1-32.
- Barlindhaug, R, Langset, B, Nygaard, M. & Ekne Ruud, M. 2018. Bo- og flyttemotiver blant barnefamilier i Oslo. *Rapport By- og regionsforskningsinstituttet NIBR 2018:14*. Tilgjengelig på: <https://fagarkivet-hioa.archive.knowledgearc.net/bitstream/handle/20.500.12199/1294/2018-14.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. [Lest 03.05.19].
- Barnes, J., A. 1954. Class and Committees in a Norwegian Island Parish. *Human Relations*. 7, 1. 39-58.
- Barstad, A., Havnen, E., Skarðhamar, T. & Sørli, K. 2006. Levekår og Flyttemønstre i Oslo Indre Øst. *Rapport Statistisk Sentralbyrå 2006/15*. Tilgjengelig på: https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200615/rapp_200615.pdf. [Lest 04.04.19].
- Barth, F. 1994. *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. 4. utgave. Universitetsforlaget, Oslo.
- Baxter, J. 2016. Case Studies in Qualitative Research. I: Hay, I. (red.). *Qualitative Research Methods in Human Geography*. 4. utgave. Oxford University Press, Don Mills, Ontario. 130-146.
- Bergsli, H. 2015. *Urban Attractiveness and Competitive Policies in Oslo and Merseille. The Waterfront as object of restructuring, culture-led redevelopment and negotiation process*. Doktorgradsavhandling. Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Univeristetet i Oslo.
- Blaikie, N. 2007. *Approaches to Social Enquiry*. 2. utgave. Polity Press, Cambridge.
- Blokland, T. 2003. *Urban Bonds: Social Relationships in an Inner City Neighbourhood*. Polity Press, Cambridge.
- Boddy, M. 2007. Designer neighbourhoods: new-build residential development in nonmetropolitan UK cities—the case of Bristol. *Environment and Planning A*. 39. 86-105.
- Bourdieu, P. 1996. *Symbolsk Makt. Artikler i utvalg*. Pax Forlag, Oslo.
- Bourdieu, P. 2011. The Forms of Capital. I: Szeman, I & Kaposy, T. 2011. *Cultural Theory. An Anthology*. John Wiley & Sons Ltd, Chichester, West Sussex.
- Brattbakk, I., Hagen, A., L., Rosten, M., G., Sæter, O., Osuldsen, J., Andersen, A., Thorstensen, E. & Bratseth, K. 2015. Hva nå, Tøyen? Sosiokulturell stedsanalyse av Tøyen I Bydel Gamle Oslo. *Rapport Arbeidsforskningsinstituttet 2015:8*. Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo.

- Brattbakk, I., Andersen, B., Hagen, A. L., Ruud, M. E., Ander, H. E., Breistrand, H., Skajaa, J. & Dalseide, A. M. 2017. På sporet av det nye Grønland. Sosiokulturell stedsanalyse av Grønland i Bydel Gamle Oslo. *Rapport Arbeidsforskningsinstituttet 2017:4*. Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo.
- Brattbakk, I. & Wessel, T. 2013. Long-term Neighbourhood Effects on Education, Income and Employment among Adolescents in Oslo. *Urban Studies*. 50, 2. 391-406.
- Brattbakk, I. & Wessel, T. 2017. Nabolagets effekt: Hva er problematisk med geografisk ulikhet? I: Ljunggren, J. (red.) *Oslo. Ulikhetenes By*. Cappelen Damm, Oslo. 339- 358.
- Brenner, N. & Theodore, N. 2002. Cities and the Geographies of “Actually Existing Neoliberalism”. *Antipode*. 34, 3. 349-379
- Bridge, G., Butler, T. & Le Galés, P. 2014. Power relations and social mix in metropolitan neighbourhoods in North America and Europe: moving beyond gentrification? *International Journal of Urban and Regional Research*. 38, 4. 1133-1141.
- Bråthen, M., Djuve, A. B., Dølvik, T., Hagen, K., Hernes, G. & Nilsen, R. A. 2007. Levekår på vandring. Velstand og marginalisering i Oslo. *Rapport FAFO, 2007:5*.
- Butler, T. 2005. Gentrification. I: Buck, N., Gordon, I., Harding, A. & Turok, I. 2005. *Changing Cities. Rethinking Urban Competitiveness, Cohesion and Governance*. Palgrave Macmillan, New York.
- Butler, T. 2007. Re-urbanizing London Docklands: Gentrification, Suburbanization or New Urbanism? *International Journal of Urban and Regional Research*, 31, 4. 759-781.
- Butler, T. & Robson, G. 2001. Social Capital, Gentrification and Neighbourhood Change in London: A Comparison of Three South London Neighbourhoods. *Urban Studies*. 38, 12. 2145- 2162.
- Byggetrinn 7, Sørenga. Prospekt. Tilgjengelig på: http://www.sorenga.no/images/Marketing/byggetrinn7/Sorenga_Prospekt_A4_Trinn7_Web.pdf. [Lest 04.04.19].
- Byggetrinn 5, Sørenga. Prospekt. Tilgjengelig på: http://www.sorenga.no/images/Marketing/Dokumenter/Byggetrinn5/1432_S%C3%B8renga_Byggetrinn_5_Del2_Low.pdf. [Lest 04.04.19].
- Caldeira, T., P., R. 1996. Fortified Enclaves: The New Urban Segregation. *Public Culture*. 8. 303-328.
- Castañeda, E. 2012. Places of Stigma: Ghettos, Barrios, and Banlieus. I: Hutchinson, R. og Haynes, B.D. (red.) *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies*. Westview Press. 159-190.
- Cheshire, P. C. 2006. Resurgent Cities, Urban Myths and Policy Hubris: What We Need to Know. *Urban Studies*. 43, 8. 1231–1246.
- Cochrane, A. 2007. *Understanding Urban Policy. A Critical Approach*. Blackwell Publishing, Malden.
- Cohan, A. P. 1985. *The Symbolic Constructuion of Community*. Routledge, Londonand New York.
- Cohan, P. 2000. From the Other Side of the Tracks: Dual Cities, Third Spaces, and the Urban Uncanny in Contemporary Discourses of “Race” and Class. I: Watson S. & Bridge G. (red.). *A Companion to The City*. Oxford: Blackwell.
- Cousin, B. 2017. Refounded Neighbourhoods and Spatial Justice: The Inhabitants’ Attitudes Towards Urban Segregation. I: Erdi, G. (red.). *Identity, Justice and Resistance in the Neoliberal City*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Cresswell, T. 2004. *Place. A short introduction*. Blackwell Publishing, Massachusetts.
- Dagbladet. 2015. *Rekordpris på Sørenga - kjøper leilighet for 40 mill*. Tilgjengelig på:

- <https://www.dagbladet.no/nyheter/rekordpris-pa-sorenga---kjoper-leilighet-for-40-mill/60708545>. [Lest: 06.04.19].
- Davidson, M. & Lees, L. 2005. New-build "gentrification and London's riverside renaissance. *Environment and Planning A*. 37. 1165-1190.
- Davidson, M. & Lees, L. 2010. New-Build Gentrification: Its Histories, Trajectories, and Critical Geographies. *Population, Space and Place*. 16. 395-411.
- de Certeau, M. 1988. *The Practice of Everyday Life*. University of California Press, Los Angeles, California.
- Delanty, G. 2003. *Community*. Routledge, London.
- Dowling, R. 2016. Power, Subjectivity, and Ethics in Qualitative Research. I: Hay, I. (red.). *Qualitative Research Methods in Human Geography*. 4. utgave. Oxford University Press, Don Mills, Ontario. 29-44.
- Duany, A., Plater-Zyberk, E. & Speck, J. 2000. *Suburban Nation. He Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream*. North Point Press, New York.
- Dunn, K. 2016. Interviewing. I: Hay, I. (red.). *Qualitative Research Methods in Human Geography*. 4. utgave. Oxford University Press, Don Mills, Ontario. 147-188. [Lest: 06.04.19].
- E24. 2017. *Norges dyreste: 210.000 per kvadratmeter – og det er ikke på Tjuvholmen*. Tilgjengelig på: <https://e24.no/privat/bolig/norges-dyreste-210-000-per-kvadratmeter-og-det-er-ikke-paa-tjuvholmen/23959100>. [Lest: 06.04.19].
- E24, 2018. – *Texas om natten*. Tilgjengelig på: <https://e24.no/privat/oslo/soerenga-beboere-etterlyser-mer-politi-texas-om-natten/24358591>. [Lest: 16.04.19].
- Fainstein, S. 2005. Cities and diversity – Should we want it? Can we plan for it?. *Urban Affairs Review*. 41, 1. 3-19.
- Florida, R. 2002. *The Rise of the Creative Class*. Basic Books, New York.
- Forrest, R. & Kearns, A. 2001. Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood. *Urban Studies*. 38, 12. 2125-2143.
- Gospodoni, A. 2006. Portraying, classifying and understanding the emerging landscapes in the post industrial city. *Cities*, 23, 5. 311-330.
- Granovetter, M. 1973. Threshold Models of Collective Behavior. *American Journal of Sociology*. 83, 6. 1420-1443.
- Gullestad, M. 1986. Symbolic "Fences" in Urban Norwegian Neighbourhoods. *Ethnos. Journal of Anthropology*. 51, 1-2. 52-70.
- Gullestad, M. 2003. Changing relations of neighbourhood service, sociability and social control. *Rapport Institutt for samfunnsforskning 2003:10*. Tilgjengelig på: https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2495942/ISF%20Report%202003_10%20-%20Changing%20relations%20of%20neighborhood%20service%2c%20sociability%2c%20and%20social%20control%20in%20Oslo.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [Lest: 03.05.19].
- Hacking, I. 2003. *The Social Construction of What?* 9. utgave. Harvard University press, Cambridge, Massachusetts.
- Hall, T. & Hubbard, P. 1996. The entrepreneurial city: new urban politics, new urban geographies? *Progress in Human Geography*. 20, 2. 153.174.
- Hall, T. & Hubbard, P. 1998. The Entrepreneurial City and the "new Urban Politics". I: Hall, T. & Hubbard, P. *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons Inc., New York.
- Hammel, D. J. 2009. Gentrification. I: Kitchin, R. & Nigle, T. (red.) *International Encyclopedia of Human Geography*. Elsevier Ltd. 360-367.

- Hanssen, G. S., Hofstad, H. & Saglie. 2015. Hvorfor studere den kompakte byen? I: Hanssen, G. S., Hofstad, H. & Saglie, I-L.(red). *Kompakt byutvikling. Muligheter og utfordringer*. Universitetsforlaget, Oslo. 13-26.
- Harris, R. & Lewis, R. 2001. The Geography of North American Cities and Suburbs, 1900-1950. A New Synthesis. *Journal of Urban History*, 27, 3. 262-292.
- Harvey, D. 1989. From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*. 71, 1. 3-17.
- Harvey, D. 1998. The New Urbanism and the Communitarian Trap. *Harvard Design Magazine*. Winter Spring, 69.
- Harvey, D. 2005. *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press, USA
- Hjorthol R., J., & Bjørnskau, T. 2005. Gentrification in Norway. Capital, Culture or Convenience? *European Urban and Regional Studies*. 12, 4. 353-371.
- Huse, T. 2014. *Everyday Life in the Gentrifying City: on Displacement, Ethnic Privilege and the Right to Stay Put*. Ashgate Publishing Limited. Farnham, Surrey, England.
- Jackson, E. & Butler, T. 2015. Revisiting "social tectonics": The middle classes and social mix in gentrifying neighbourhoods. *Urban Studies*. 52, 13. 2349-2365.
- Jacobs, J. 1961. *The Death and Life of Great American Cities*. John Dickens and Conner Ltd., London.
- Karsten, L. 2003. Family Gentrifiers: Challenging the City as a Place Simultaneously to Build a Career and to Raise Children. *Urban Studies*. 40, 12. 2573-2584.
- Kearns, R. A. 2016. Placing Observation in the Research Toolkit. I: Hay, I. (red.). *Qualitative Research Methods in Human Geography*. 4. utgave. Oxford University Press, Don Mills, Ontario. 313-333.
- Krätke, S. 2012. The new urban growth ideology of "creative cities". I: Brenner, N., Marcuse, P. og Mayer, M. (red.) *Cities for People, Not for Profit: Critical Urban Theory and the Right to the City*. Routledge, New York. 138-150.
- Lefebvre, H. 2002. *Critique of everyday life: Volum 2: Foundations for a sociology of the everyday*. Verso, London.
- Lees, L., Slater, T. og Wyly, E. 2007. *Gentrification*. Routledge, New York.
- Lees, L. 2008. Gentrification and Social Mixing: Towards an Inclusive Urban Renaissance?. *Urban Studies*. 45, 12. 2449-2470.
- Leitner, H. & Sheppard, E. 1998. Economic Uncertainty, Inter-Urban Competition and the Efficacy of Entrepreneurialism. I: Hall, T. & Hubbard, P. *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons Inc., New York.
- Ljunggren J. & Andersen, P., L. 2015. Vertical and Horizontal Segregation: Spatial Class Divisions in Oslo. *International Journal of Urban and Regional Research*. 39, 2. 305-322
- Ljunggren, J. 2017. *Oslo. Ulikhetenes By*. Cappelen Damm
- Ljunggren J. & Andersen, P. L. 2017. Vestkanten og østkanten, eller nye skillelinjer? Bosetdssegregasjon blant Oslo-ungdom mellom 2003 og 2012. I: Ljunggren, J. (red) *Oslo. Ulikhetenes By*. Cappelen Damm, Oslo. 57-81.
- Ljunggren, J., Toft, M. & Flemmen, M. 2017. Geografiske klasseskiller. Fordelingen av goder og byrder mellom Oslos bydeler. I: Ljunggren, J. (red) *Oslo. Ulikhetenes By*. Cappelen Damm, Oslo. 359- 376.
- Low, S. 2003. *Behind the Gates. Life, Security and the Pursuit of Happiness in Fortress America*. Routledge, New York and London.
- Lupi, T. & Musterd, S. 2006. The Suburban "Community Question". *Urban Studies*. 43, 4. 801-817.

- Marcuse, P. 1997. The Enclave, the Citedal and the Ghetto. What Has Changed in the Post Fordist U.S. City. *Urban Affairs Review*. 33, 2. 228-264.
- Marcuse, P. 2005. Enclaves Yes, Ghettos No: Segregation and the State. I: Varady, D., P. *Desegregating the City. Ghettos, Enclaves, & Inequality*. State University of New York Press, Albany.
- Markus, T. A. 1993. *Buildings and Power. Freedom & Control in the Origin of Modern Building Types*. Routledge, London.
- Massey, D. S. & Denton, N., A. 1988. The Dimensions of Residential Segregation. *Social Forces*. 67, 2. 281-315.
- Mayol, P. 1998. The Neighborhood. I: de Certeau, M, Mayol, P. & Giard, L. (red.). *The Practice of Everyday Life volume 2: Living and Cooking*. University of Minnesota press, Minneapolis. 7-34.
- Miciukiewicz, K., Moulaert, F., Novy, A., Musterd, S. & Hillier, J. 2012. Introduction Problematising Urban Social Cohesion: A Transdisciplinary Endeavour. *Urban Studies*. 49, 9. 1855-1872.
- Myhre, J., E. 2017. Oslos historie som delt by. I: Ljunggren, J. (red.) *Oslo. Ulikhetenes By*. Cappelen Damm, Oslo. 31-57.
- Mæhle, Y. M. 2018. Fjordbyens skjulte hoteller. *Magasinet Kote*. Tilgjengelig på: <http://www.magasinetkote.no/artikler/2018/8/7/fjordbyens-skjulte-hoteller>. [Lest: 21.04.19].
- Nauman, M. 2005. The Compact City Fallacy. *Journal of Planning Education and Research*. 25. 11-26.
- OECD. 2012. Compact City Policies: A Comparative Assessment. *OECD Green Growth Studies*. OECD Publishing. Tilgjengelig på: https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/compact-city-policies_9789264167865-en#page1. [Lest: 06.04.19].
- Oslo Bys Vel. 1983. *Byen og Fjorden – Oslo år 2000*. St. Hallvard. Selskabet for Oslo Bys Vel. 1 og 2, 83.
- Oslo kommune. 1997. *Fjordby eller Havneby? Utredning om Oslos havne- og sjøside*. Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Oslo kommune. 2004. *Bærekraft i Bjørvika. Designhåndbok*. Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Oslo kommune. 2008. *Fjordbyplanen. Prinsipper for utvikling av helheten for Fjordbyen og delområder. Planprogram for Filipstad, Vippetangen og Alnas utløp*. Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Oslo kommune. 2015. *Smart, trygg, Grønn. Kommuneplan 2015. Oslo mot 2030. Samfunnsdel og byutviklingsstrategi*. Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Oslo kommune. 2017a. *Fra havneby til Fjordbyen. Hvem bor der, hvem broker den og hvordan oppleves den?* Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Oslo kommune. 2017b. *Hvanepromenaden i Oslo. Prinsipp- og strategiplan*. Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Oslo kommune. 2018a. *Vår by vår framtid. Kommuneplan for Oslo 2018. En grønnere, varmere og mer skapende by med plass til alle*. Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Oslo kommune. 2018b. *Fjordbyen Oslo*. Plan- og bygningsetaten, Oslo.
- Peck, J. 2005. Struggling with the Creative Class. *International Journal of Urban and Regional Research*. 29, 4. 740-770.
- Putnam, R., D. 2000. *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster New York.
- Robbins, E. 2005. Et nabolag uten naboskap. Virkningene av fornyelsen av Grünerløkka. I: Aspen, J. (red.) *By og byliv I endring. Studier av byrom og handlingsrom i Oslo*. Scandinavian Academic Press, Fagernes.

- Røe, P. G. 2009. Forstaden som sted. I: Berg, N. G., Jørgensen, S. H., Karlsen, A. & Aase, A. *Mennesker og steder i samspill*. Tapir, Akademisk forlag, Trondheim.
- Røe, P. G. 2014. Analysing Place and Place-making: Urbanization in Suburban Oslo. *International Journal of Urban Research*. 38, 2. 498–515
- Røe, P. G. 2015. Iscenesettelser av den kompakte byen – som visuell representasjon, arkitektur og salgsobjekt. I: Hanssen, G. S., Hofstad, H. & Saglie, I-L. (red). *Kompakt byutvikling. Muligheter og utfordringer*. Universitetsforlaget, Oslo. 48-59.
- Sampson, R. J. 2019. Neighbourhood effects and beyond: Explaining the paradoxes of inequality in the changing American metropolis. *Urban Studies*. 56, 1. 3-32.
- Savage, M., Bagnall, G. & Longhurst, B. 2005. *Globalization & Belonging*. SAGE Publications Ltd, London.
- Schiefloe, P. M. 1985. *Nærmiljø i bysamfunn*. Universitetsforlaget AS, Oslo.
- Skrede, J. 2013. The issue of sustainable urban development in a neoliberal age Discursive entanglements and disputes. *FORMakademisk*. 6, 1. 1-15.
- Slater, T. 2006. The Eviction of Critical Perspectives from Gentrification Research. *International Journal of Urban and Regional Research*. 30, 4. 737-757.
- Small, M. L. 2009. How many cases do I need? On science and the logic of case selection in field based research. *Ethnography*. 10, 1. 5-38.
- Smith, N. 2002. New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy. *Antipode*. 34, 3. 427-450
- Smith, K. E. 2006. Problematising power relations in ‘elite’ interviews. *Geoforum*. 37, 4. 643-653.
- Stamsøe, M., A. 2019. Housing and the Welfare State in Norway. *Scandinavian Political Studies*. 32, 2. 195-220
- Stratford, E. & Bradshaw, M. 2016. Qualitative Research Design and Rigour. I: Hay, I. (red.). *Qualitative Research Methods in Human Geography*. 4. utgave. Oxford University Press, Don Mills, Ontario. 117-129.
- Stugu, O. S. 2006. Fra ting til tegn. I: K. Helle, F.-E. Eliassen, J. E. Myhre & O. S. Stugu (red.). *Norsk byhistorie: Urbanisering gjennom 1300 år*. Pax, Oslo. 473-503.
- Swyngedow, E., Mouleart, F. & Rodriguez, A. 2005. *The Globalized City: Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities*. Oup Oxford.
- Swyngedow, E., Mouleart, F. & Rodriguez, A. 2002. Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy. *Antipode*. 34, 3. 542-577.
- Sæter O. & Ruud, M. E. 2004. *Byen som symbolsk rom. Bypolitikk, stedsdiskurser og gentrifisering i Gamle Oslo*. Norges Byggforskningsinstitutt, Oslo.
- Sørvoll, J. 2011. Norsk boligpolitikk i forandring 1970–2010. *Rapport, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring NOVA, 2011:16*. Tilgjengelig på: http://www.ungdata.no/asset/4799/1/4799_1.pdf. [Lest: 01.05.19].
- Tersteeg, A.K. & Pinkster, F.M. 2016. “Us Up Here and Them Down There”: How Design, Management, and Neighborhood Facilities Shape Social Distance in a Mixed-Tenure Housing Development. *Urban Affaris Reviw*. 52, 5. 751-779.
- Thagaard, . T. 2018. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4. utgave, 4. opplag. Fagbokforlaget, Bergen.
- Toft, M. 2018. Enduring contexts: Segregation by affluence throughout the life course. *The Sociological Review*. 66, 3. 645–664.
- Toft, M. & Ljunggren, J. 2016. Geographies of class advantage: The influence of adolescent neighbourhoods in Oslo. *Urban Studies*. 53, 14. 2939–2955.

- Turner, L. & Wessel, T. 2013. Upwards, Outwards and Weswards: Relocation of Ethnic Minority Groups in the Oslo Region. *Geografiska Annaler. Series B.* 1-16.
- van Kempen, R. & Marcuse, P. 1997. New Spatial Order in Cities? *American Behavioral Scientist.* 41, 3. 285-298.
- van Kempen, R. og Bolt, G. 2012. Social Consequences of Residential Segregation and Mixed Neighbourhoods. I: Clapham, D. F., Clark, W.A.V. and Gibb, K. (red.) *The Sage Handbook of Housing Studies.* Sage Publications, London. 439-460.
- Wellman, B. 1979. The Community Question: The Intimate Networks of East Yorkers. *The American Journal of Sociology.* 84, 5. 1201-1231.
- Wessel, T. 2005. Industrial Shift, Skill Mismatch and Income Inequality: A Decomposition Analysis of Changing Distributions in the Oslo Region. *Urban Studies.* 42, 9. 1549–1568
- Wessel, T. 2009. Does diversity in urban space enhance intergroup contact and tolerance?. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography.* 91, 1. 5-17.
- Wessel, T. 2013. Economic Change and Rising Income Inequality in the Oslo Region: The Importance of Knowledge- Intensive Business Services. *Regional Studies.* 47, 7. 1082-1094
- Wilton, R., D. 1998. The Constitution of Difference: Space and Psyche in Landscapes of Exclusion. *Geoforum.* 29, 2. 173-185.
- Yr. 2018. *Varmeste mai måned i moderne tid.* Tilgjengelig på: <https://www.yr.no/artikkel/varmeste-mai-maned-i-moderne-tid-1.14064858>. [Lest: 16.04.19].

Vedlegg / Appendiks

1. Informasjonsskriv og informert samtykke

Invitasjon til å delta i intervjuundersøkelse

Mitt navn er Yngvild Margrete Mæhle og jeg er masterstudent i samfunnsgeografi ved Universitet i Oslo. I min masteroppgave ønsker jeg å bli bedre kjent med Sørengaboere. Jeg ønsker å undersøke opplevelsen av å bo på Sørenga, valget om å bo på Sørenga, og hvordan Sørengaboere bruker nabolaget og byen i hverdagen sin. Jeg er interessert i hvordan mennesker identifiserer seg med sitt bosted, hvilke forestillinger man har om eget bosted, og hvordan bostedsområdet og byen generelt brukes i det daglige. Jeg ønsker å intervju enkeltpersoner, par og familier som bor på Sørenga eller nylig har flyttet fra området. Masteroppgaven inngår også i et større prosjekt kalt "Invisible Infrastructures" (se side 2 for mer utfyllende informasjon).

Derfor vil jeg med dette brevet invitere deg/dere til å delta i en intervjuundersøkelse som omhandler det å bo på Sørenga. Du/dere har blitt valgt ut i egenskap av å bo eller ha bodd på Sørenga.

Er dere flere i husstanden, kan gjerne begge delta i intervjuundersøkelsen. Dersom kun én har mulighet/ønsker å delta, går dette også fint. Intervjuene vil fortrinnsvis bli foretatt i perioden november og desember 2017. Intervjuet vil vare ca. 1 time, og tid og sted kan eventuelt avtales nærmere. Alle personopplysninger behandles konfidensielt og vil bli slettet ved prosjektets slutt. Prosjektet er også godkjent av Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste A/S.

Ønsker du å delta, eller har du flere spørsmål knyttet til prosjektet, er det bare å ta kontakt. Min kontaktinformasjon er som følger:

Yngvild Margrete Mæhle

Telefon: 482 28 584

Epost: yngvilmm@student.sv.uio.no

Med vennlig hilsen,

Yngvild Margrete Mæhle

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

"Invisible Infrastructures"

Bakgrunn og formål

Hvordan bygger vi funksjonelle og retterferdige byer? En gruppe forskere, praktikere og masterstudenter med bakgrunn i antropologi, arkitektur, biologi, samfunnsgeografi og sosiologi, søker å besvare dette spørsmålet de neste tre årene. For å forstå hvordan vi skal få "byer som virker", vil denne flerfaglige gruppen gjennomføre en langvarige casestudie av Bydel Gamle Oslo. Verden står overfor alvorlige utfordringer knyttet til klimaendringer og sosial rettferdighet. Dette prosjektet har som mål å "utnytte" den kreativitet og innsikt nabolagets egne innbyggere besitter for så å utvikle en detaljert plan for fremtidig byutvikling som kan møte disse utfordringene. Prosjektet utføres ved Arbeidsforskningsinstituttet (AFI) ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), og inkluderer samarbeid med forskere og masterstudenter fra Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo, samt arkitekter fra firmaene Eriksen Skajaa Arkitekter og Kåmmån, samt en biolog fra Bjørgaas Bokstav.

Intervjuobjektene og samtalepartnerne er valgt ut på bakgrunn av deres direkte erfaring fra områder som Sørenga, Grønland og Tøyen i Gamle Oslo.

Hva innebærer deltakelse i studien?

En viktig del av datainnsamlingen vil skje gjennom intervjuer med beboere på, og andre engasjerte i, Bydel Gamle Oslo. Intervjuene vil bli tatt opp og transkribert. Spørsmålene vil variere noe avhengig av om du er beboer, lokalpolitiker, næringsdrivende med mer. To hovedtema vil imidlertid være hvordan det er å bo og være på Sørenga samt hvordan bydelen burde utvikle seg til å bli et enda bedre sted for alle.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. I utgangspunktet vil kun deltakere i prosjektgruppen ha tilgang til materialet. Navnelister/personlig informasjon som identifiserer intervjuobjektene, vil bli oppbevart fysisk adskilt fra opptak og transkripsjon av intervjuene. Intervjuobjektene vil ikke bli identifisert i publikasjoner fra prosjektet.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2019, med publiseringsslutt våren 2020. Datamaterialet og personopplysninger oppbevares imidlertid hos prosjektleder i fem år etter prosjektslutt for mulige oppfølgingsstudier.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Yngvild Margrete Mæhle, tlf: 482 28 584. E-post: yngvilmm@student.sv.uio.no

Eller prosjektleder Bengt Andersen, AFI, tlf: 997 46 839. E-post: bengt.andersen@afi.hioa.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

2. Eksempel på intervjuguide (beboere)

Intervjuguide Sørengabeboere

A) Boligen på Sørenga

- Vurdering av boligen
 - Størrelse på bolig (kvadratmeter, antall rom)
 - Pusset opp?/standard
 - Planløsning
 - Lytt?
 - Isolasjon?
 - Moderne?
 - Bodplass/-behov?
- Vurdering av boligens utearealer
 - Private (veranda)
 - Fellesarealer (gårdsrom, takterrasse, oppgang)
 - Er bruken av offentlig karakter eller privat bruk? Hvordan er de å oppholde seg i?
- Bruk av boligens utearealer

- Eier eller leier?
- Pris/husleie
 - Få evt. utdypet om i hvor stor grad økonomi bestemte valg av bosted
- Tidligere boligtyper (etter å ha flyttet ”hjemme fra”)
 - Størrelse
 - Eiet/leiet
 - Standard/kvalitet (opp mot dagens)
 - Annen planløsning enn denne? (F.eks. Kjøkken og stue i ett) Hva foretrekker man?
- Hva slags bolig kunne man egentlig tenke seg?
- Hva er viktigst med en bolig (størrelse, planløsning, beliggenhet, arkitektonisk stil, status, etc.)?
 - Er det noe du/dere «måtte ha», f.eks. mht stue, soverom, kjøkken osv?
- Har du/dere en eller flere fritidsboliger/hytter, eller en eller flere boliger, i tillegg til ”denne”?
 - Hvor ligger de, og hvor ofte og når brukes de?
- Hvis bolig på bakkeplan, hvordan påvirker det trivsel?

B) Personlig stedshistorie på Sørenga

- Innflytningstidspunkt/botid
 - Kjøpte man leiligheten før bygningen var ferdigstilt?
 - Var området og det sosiale nabolaget nytt eller etablert ved innflytting?
- Livsfase på innflyttingstidspunkt (sivilstand, antall barn, barns alder, yrkesaktiv etc.)
- Årsaker til flytting fra forrige sted (”push”-årsaker)
 - Hvor lenge bodde man der?
 - Om intervjuobjektet ikke har sagt noe om det, spør om det er noe i livet som har endret seg rundt/etter flyttingen, som eventuelt påvirket flyttingen. Det være seg sivilstatus, jobbsituasjon/jobbsted, fått barn osv.
- Årsaker til flytting til nåværende bosted (”pull”-årsaker)
 - Hadde man planlagt å forbli her – eller var/er dette en ”mellomstasjon”?
- Hva slags type sted lette man etter (sosialt, kulturelt og materielt)
- Hvilke andre områder vurderte man? Var man på visning andre steder og/eller la inn bud på bolig i et annet område?
 - Hvorfor ble nåværende område valgt (heller enn de andre som ble vurdert)?
- Hvor godt kjente du/dere til Sørenga før du/dere flyttet dit?
- Hvilken forestilling hadde du/dere om Sørenga før du/dere flyttet dit?
- I hvilken grad fant man det man lette etter (sosialt, kulturelt og materielt) der?
- Etter å ha bodd der en stund, synes du/dere virkeligheten stemmer overens med de forventninger du/dere hadde til det nye bostedet?
 - Hvis nei; hva er annerledes? Positivt eller negativt?
- Er Sørenga slik det markedsføres som etter din/deres mening?
 - Opplever du/dere at Sørenga er slik det blir framstilt i boligannonser?
- Var husholdets medlemmer enige i valget?
 - Hvem hadde ”siste ordet”/hvem/hva avgjorde?
 - Var eventuelle barn uenige med de/den voksne? Hvorfor?
 - Har informanten/de andre i husholdet endret på sin oppfatning av området etter at man flyttet hit?

- Hvordan vil man karakterisere og vurdere området/nabolaget?
 - Materielt (klasse, fysisk, utforming, geografi med mer)
 - Sosialt (bekjente, venner, holder folk seg for seg selv)
 - Kulturelt (livsstiler, type mennesker, matlukt med mer)
 - ”Etnisk” (nasjonaliteter, annerledes/lik en selv)
 - Demografi/befolknings sammensetning
- Sjøbadet
 - Hvor mye har det hatt å si ift. Flytting?
 - Var det et tilbud som gjorde at du/dere ønsket eller ikke ønsket å bo på Sørenga?
- Jeg ser at dere har noen husholdsregler her i sameiet. Synes du/dere dette er viktig å ha? I så fall hvorfor?
 - Er det noen regler du synes er viktigere enn andre eller noen du er uenige i? Hvorfor?
- Har området endret seg vesentlig mens du/dere har bodd der?
 - Hva synes man eventuelt om det? Positivt eller negativt?
- Er befolknings sammensetningen endret vesentlig (sosialt, demografisk, sosioøkonomisk, kulturelt etc.)
 - Hvordan vurderer man disse endringene?
- Anser du/dere Sørenga som trygt?
 - Har man selv opplevd noe ubehagelig?
- Er dette stedet ”hjemme”/føler man seg ”hjemme” her? Altså et sted som virkelig passer deg?
 - Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Hva/hvor er eventuelt ”hjemme”?
- Identifiserer man seg selv med stedet/nabolaget/området?
 - Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Har man sterke bånd til området?
 - Er det andre områder en føler seg sterkere knyttet til/man kanskje heller vil se som sitt ”sted”?
- Passer stedet her din/deres nåværende livsfase/livsstil?
 - Hva med de andre i husholdet?

C) Lokale hverdagslige praksiser

- Hvilke deler av Sørenga brukes og ferdes i? (Alle i husholdet)
 - Dagligvarehandel
 - Hvilke andre ting gjør du/dere på Sørenga?
 - Hvilke tidspunkter (i døgnet og gjennom uken) bruker man disse delene av Sørenga?
- Hvordan oppfattes ”midtgata”? Bruker beboerne den, og i så fall til hva?
- Kan du/dere utdype hvordan du/dere kommer deg/dere til og fra jobb? Hvordan var f.eks. reisedagen i går? Bil, sykkel, gå, tog ...?
 - Hvilke steder er man innom på veien?
- Har Sørenga og nærområdet de tilbud og institusjoner som er nødvendige eller ønskelige?
- Hvordan vurderes stedets utforming (også opp mot hverdagens gjøremål)?
- Hvordan er Oslo/Osloregionen som bosted og er det her man helst vil bo?
 - Føler man seg hjemme i der man bor?
 - Identifiserer man seg med området eller andre steder – som Oslo?

- Oslo blir omtalt som en ”delt by”, hva tenker du om det?
 - Har den etniske og klassemessige sammensetningen i et område innvirkning på egne bopreferanser?

For de med barn:

- Hvordan er det å ha barn på Sørenga?
- Går de i barnehage/skole i nærheten?
- I hvilken grad var skole/barnehage en faktor ved kjøp av bolig?
 - Hvilken skole/barnehage går barn i og hvorfor denne?
 - Har man valgt bort noen skoler/barnehager og hvorfor?
 - I hvilken grad var skolekrets en vurdering ved flytting?
 - Er man fornøyd med skolen/barnehagen og hvorfor/hvorfor ikke?
 - Er skole/barnehage relevant om en skal flytte?
- Hvordan trives barna her? (Sett det gjerne opp mot der de evt. bodde tidligere)
 - Hvordan trives de på skolen?
 - Har skolebyttet noen gang vært vurdert? (I så fall hvorfor?)
 - Har de venner i nabolaget?
 - Er de mye ute i området?
 - Hva gjør de ute, og med hvem?
 - Hva slags organiserte fritidsaktiviteter bedriver barna i området/utenfor nabolaget?
 - Hvordan vurderer man andre foreldres engasjement for barnas skolegang osv?

D) Sosialt

- Er stedet/nabolaget et sosialt fellesskap? Er det en ”nabolagsfølelse” på Sørenga?
 - Hvorfor/hvorfor ikke?
- Kjennskap til naboer
 - Sier man ”hei” til alle man møter i oppgangen?
 - Har man blitt kjent med noen av naboene?
 - Vil man si at man har venner i nabolaget? Bekjente? Eller er alle ukjente?
 - Har man vært på besøk hos en eller flere naboer?
 - Har man hatt besøk av en eller flere naboer?
 - Er det en ”stikk innom” kultur her? Kan man låne noe av naboene?
 - Barnevakt i nabolaget? (vært selv/brukt nabo som)
 - Føler du at du og dine naboer (stort sett) har felles verdier/oppfatninger?
 - Hva slags verdikonflikter finnes eventuelt?
- Engasjement i og bruk av lokale lag og foreninger på Sørenga
- Engasjement i og bruk av lag/foreninger lokalisert utenfor området
 - Hvorfor/hvorfor ikke?
- Har vært eller er aktive i sameiet de bor i
- Engasjement i andre formelle eller uformelle nærmiljøaktiviteter (uformelle, men organiserte, sosiale sammenkomster som hageselskaper, grillfester, dugnader etc.)
 - Hvorfor?/Hvorfor ikke?
 - Hvordan vurderer man andre naboers engasjement på slike lokale arrangementer som dugnader/velforeninger/i det lokale idrettslaget?
- Hvor bor nærmeste slekt og hvor ofte treffes man?
- Hvor bor nærmeste venner?

- Hvordan ble man kjent med sine nærmeste venner?
- Hvor ofte treffes man, hva gjør man sammen og hvor?
- Venners alder og ”nasjonalitet”
- Har man venner som bor nær, men ikke på Sørenga?

E) Bruken av nærområder og byen

- Hvor godt kjenner du/dere til områder nær Sørenga?
- Hva ”trekker” en ut av området og hvor ofte? (Skole, jobb, shopping, kultur)
 - Få informantene til å utdype om en går på konserter, kino, museer, osv. Hva slags utesteder og kafeer en liker, om en bruker marka mye, osv.
- Hvilke områder rundt Sørenga bruker du/dere til
 - Utendørsaktiviteter (turer, trening, piknik og lignende)
 - Arbeidsplass
 - Sosialt (kafeer, restauranter, uteliv og andre ting)
 - Kulturopplevelser (kino, teater, konserter, og lignende)
 - Handling
- Er det noen områder rundt Sørenga man liker mer og noen man liker mindre? Hvilke?
- Er det noen områder rundt Sørenga man unngår? Hvor og hvorfor?
- Hvilke områder i Oslo synes du/dere ligner mest på Sørenga ift. stedets identitet og beboergruppe?
- Hvilke områder i Oslo synes du/dere ligner mest på Sørenga materielt/utforming?
 - Tror du/dere beboergruppen der er relativt lik som på Sørenga?
- Ser du/dere på Sørenga som en del av Oslo sentrum?
- Hvor godt er Sørenga knyttet til byen?
 - Fysisk (kollektivtransport, gangveier, sykkelveier, bilveier)
 - Mentalt (føles som en del av byen, eller ikke?)
 - Ønsker du/dere at Sørenga skal være godt knyttet til byen eller ikke?
- Hvordan kommer du deg/dere dere til byen?
- Kan du/dere si noen ord om dine/deres oppfatning av disse stedene:
 - Fjordbyen
 - Barcode
 - Aker Brygge
 - Tjuvholmen
 - Grønland
 - Tøyen
 - Grünerløkka
 - Jernbanetorget
 - Frogner

F) Stedets omdømme

- Hvordan vil du selv beskrive Sørenga som område?
- Hvilket inntrykk tror du/dere at de som ikke bor her har av Sørenga?
- Hvordan framstilles/beskrives stedet i media (lokalt og ev. nasjonalt)?
 - Synes man at medias fremstilling av området stemmer?
- Har du/dere inntrykk av at stedet/nabolaget er attraktivt?⁹

⁹ Det er viktig å merke seg at f.eks. en bydel kan bli vurdert helhetlig som et negativt område, mens akkurat ens eget nabolag er ”unntaket”.

- Har Sørenga noe annet navn på folkemunne (noe annet enn ”offisiell betegnelse”)?
- Hvilken oppfatning tror du de som bor i nærheten, i kommunen og på andre steder, har av stedet?
- Har stedet et godt eller dårlig ”rykte”, hvorfor?
- Har stedet vært omtalt som et ”problemområde”, eller som et ”problemfritt” sted?
- Gir det status å bo der?
- Hva synes du/dere om prisnivået, sammenlignet med andre tilsvarende steder?
- Hvorfor tror du/dere det er dyrt, eller rimelig?

G) Om stedsidentitet

- Beskriv Sørenga.
- Hva slags type folk oppfatter du bor på Sørenga?
 - Identifiserer du deg selv med de andre som bor der?
- Opplever du/dere Sørenga som et unikt sted? I så fall, beskriv?
- Opplever du/dere stedet som distinkt (tydelig avgrenset) fra omkringliggende områder?
- Vil du/dere si at Sørenga har en tydelig identitet? Kan du/dere beskrive den?
- Hva gir positive og negative estetiske verdier ved Sørenga?
- Skiller Sørenga seg på noen måte ut fra Fjordbyen for øvrig? (befolkningsmessig etc.)
- Skiller Sørenga seg ut fra bydel Gamle Oslo? (i kontrast til Tøyen, Grønland osv.)
 - Hva er eventuelle forskjeller og likheter?
- Hvilket forhold har man til at man bor i bydel Gamle Oslo?
- Føler man at man bor på østkanten eller vestkanten?
- Har nærhet til havet noen betydning for deg/dere? I så fall hvilken?
- Hvordan trives du/dere best? På ”landet” (distriktene) eller i det urbane?

H) Framtidsutsikter

- Hvordan tror du/dere at stedet vil utvikle seg (befolkning, kultur, fysiske struktur, omgivelser, etc.)?
- Er det spesielle ting du/dere er opptatt av?
- Er det noe du/dere er redd for?
- Vil det bli mer eller mindre attraktivt å bo der? Er det et område som er på vei opp eller ned i (sosial) status, eller anseelse? Henger det sammen med pris?
- Hvor lenge kommer du/dere til å bo der?
- Hva har betydning for en eventuell beslutning om å flytte (livsfase, økonomi, bolig, sosiale relasjoner, stedets kvaliteter, omdømme etc.)?
- Kjenner du/dere til andre i området som har flyttet? I så fall hvorfor og hvor?
- Hvor, eller til hva slags typer sted/boligområde, kan man tenke seg å flytte til, hvis det blir aktuelt å flytte?
 - Hva er bedre med dette stedet?
- Kunne man tenke seg å flytte til en annen bolig på Sørenga?
 - Vet man om naboer som har flyttet ”internt”?

Til slutt...

Er det noe du/dere vil legge til om å bo på Sørenga?